

DOSEGI UKREPOV

Kar je videti ta hip, je nesporno dejstvo, da ljudje načelno sprejemajo ukrepe zveznega izvršnega sveta. Ta razlog še zdaleč ni nepomemben. Kajti ni si mogoče predstavljati ugodnih učinkov še tako dobrih potez, kadarkoli že jih uveljavlja, brez širše podpore, še zlasti ne v naši demokratični samoupravnici in socialistični družbi.

Ukrepi zveznega izvršnega sveta pa so bili osvojeni tudi zavoljo tega, ker so se, četudi

sprejeti pet minut pred dvanajsto, izkazali kot konkretno dejanje, ki vendar nekaj spremeni in nekaj določenega ponuja. Dolgo, zelo dolgo smo govorili o tem, da nam gre slabo in da to ali ono pri nas ni v redu. O tem so govorili tako delavci kot teoretiki in politiki, tako tisti, ki so manj, kot oni, ki so bolj odgovorni za takšne razmere, in tako so govorili tudi tisti, ki bi morali več storiti za spremembo stanja, namesto da so ga ob-

Ob 29. novembru,
Dnevu republike

čestita
SOZD Hmezad
Žalec

Franc Kralj prevzema hmelj v DO Hmezad export-import.

jokovali v imenu nekakšnih analiz. Samoumevno je, da je zato dobrodošel vsak pomembnejši in opazni konkretni ukrep.

Toda z restriktivnimi ukrepi ni mogoče učinkovito rešiti nobenega perečega problema, v še manjši meri pa jih je mogoče uporabiti za temelje dolgoročnega družbenega razvoja. Varčevanje kot smotrni način življenja, skladnega s stvarnimi možnostmi, lahko postane in mora postati dolgoročna usmeritev, toda restriktivno varčevanje, poimenovano »zategovanje pasu«, ne mora biti niti podlaga niti perspektiva družbenega razvoja. Restrikcija je samo način blaženja problemov, nikakor pa ne način njihovega reševanja.

Zatorej moramo odkrito povedati, da bodo imeli sedanji ukrepi zveznega izvršnega sveta zaželeni učinek edinole, če bo prišlo do doslednega uresničenja posameznih temeljnih in dolgoročnih zasnov iz dokumentov tako imenovane »Kraigherjeve komisije«. Če ne nameravamo še naprej reproducirati sedanjih problemov in načinov njihovega razpletanja v smislu zdajšnjih predlogov, moramo razvozlati dolgo vrsto dolgoročnih vprašanj.

Predvsem bomo zelo težko nakazali perspektivo dolgoročnega izhajanja iz težav, če se ne

bomo odrekli praksi porabe tistega, česar ne zaslužimo. Jemanje in zadolževanje brez prevzemanja obveznosti vračila postaja skrajno pogubno, čemur je potrebno nemudoma spodsekati korenine.

Ko govorimo, denimo, o energiji, si je težko zamisliti, da bomo pri oskrbi z bencinom in glede zmanjšanja stroškov za uvoz nafte dosegli kak večji korak, če ne bomo stvari presekali in uporabnike mazuta kot pogonske energije, kolikor se da, preusmerili na premog. Žal vse predolgo nismo sprejeli zakona o prepovedi gradnje elektrarn na mazut. Ali torej, lahko nekoga prisilimo, da se bo preusmeril na premog? Tudi še zdaj gradijo v Beogradu, na razdalji komaj štirinajstih kilometrov od premogovnika, toplarno na mazut. Obrazložitev: ne vedo, kaj bi s premogovim pepelom! Ali pa: mar lahko opustimo polovico sedanjih rafinerij za predelavo nafte, saj vemo, da obratujejo s polovičnimi zmogljivostmi, dobršen del izkupička do podraženega bencina pa je namenjen pokrivanju njihovih izgub, ki so posledica neizkoriščenih zmogljivosti? Če ne zasekamo tudi v to, se bomo zavestno podali v dolgoročne in hkrati neskončne težave, kajti očitno je, da bodo rafinerije tudi poslej gramadile izgube, cene bencina pa

(Nadaljevanje na 2. strani)

delo SAMOUPRAVNIH organov

V oktobru 1982 sta zasedala delavski svet in poslovni odbor SOZD. DELAVSKI SVET je na 10. (19.) redni seji, 20. oktobra 1982 obravnaval sprejem ukrepov za izboljšanje poslovanja SOZD v drugem polletju 1982, združevanje sredstev v Jugoslovansko banko za mednarodno ekonomsko sodelovanje Jumbos, prodajo počitniških hišic v Biogradu/m, SaS o dolgoročnem poslovnotehničnem sodelovanju z INA Petrokemija Kutina in SaS slovenskih porabnikov umetnih gnojil o medsebojnem sodelovanju, SaS o organiziranju mesnopredelovalnega kompleksa celjske regije, imenovanja in že nekatere tekoče informacije...

ODKUP PŠENICE IN USTANAVLJANJE HLEVSKIH SKUPNOSTI
KZ Savinjska dolina je zadolžena, da izdela temeljito analizo pogodb o odkupu pšenice in zamenjavi za koruzo. Prav tako se ji priporoča, da prične intenzivno delati na formiranju hlevskih oz. mlečnih skupnosti, ker so v tem primeru proizvajalci upravičeni do premije za mleko in s tem izenačeni z družbenim sektorjem.

ZAGOTAVLJANJE SREDSTEV SOLIDARNOSTI V HMEZADU – KZ Drava je zadolžena, da izpolni obvezo združevanja sredstev po SaS o zagotavljanju sredstev solidarnosti v SOZD. Ob spremembi SaS o združevanju v SOZD bomo morali dati večji povdarek vprašanju solidarnosti in bolje konkretizirati, kako si bodo DO in TOZD medsebojno pomagale v težkih situacijah.

PIK VIROVITICA – Odobreno je premostitveno pokritje finančne obveznosti do PIK Virovitica za nakazilo drugega obroka sredstev po sklenjenem samoupravnem sporazumu.

Za enotno oskrbo z REZERVNIMI DELI ZA KMETIJSKO MEHANIZACIJO je potrebno sprejeti posebni samoupravni sporazum, s katerim bomo utrdili dogovorjene odnose in postavili organe izvajanja ter nadzora, združili obstoječe zaloge rezervnih delov, uredili skladiščno poslovanje za »centralno skladišče« ter strokovno in plansko uredili nabavo nove mehanizacije. Glede na ugotovitev, da je rešitev in ureditev tega področja nujna za normalno delovanje proizvodnje, se morajo v realizaciji projekta vključiti vsi vodilni in strokovni delavci SOZD in DO.

Z UKREPI ZA IZBOLJŠANJE POSLOVANJA delavski svet SOZD zavzuje vse strukture, da se planirani količinski obseg proizvodnje do konca leta realizira. Na področju obračunanih osebnih dohodkov smo kot celota usklajeni in moramo to usklajenost zagotoviti tudi do konca leta. Po oceni, posamezne DO ne bodo odstopale od stabilizacijskih izhodišč. Na področju vkalkuliranih osebnih dohodkov moramo uskladiti vrednost »N« tako, da planirani OD ne bodo preseženi koncem leta, zasledovati je potrebno politiko relativnega zmanjševanja razlik med osebnimi dohodki v OZD Hmezada, predvsem pa sorodnih dejavnosti, pri izvajanju pravilnikov o delitvi OD predvsem za delavce, ki se nagrajujejo po posrednih osnovah, pa moramo upoštevati določeno stopnjo zmernosti v dejavnostih, kjer so dobri rezultati posledica naravnih in drugih ugodnosti v pridobivanju dohodka in se bodo ti izločali iz osnov za nagajevanje. Strokovna služba SOZD mora izdelati podrobno analizo gibanja OD.

Glede na dejstvo, da so obresti bistveno večje kot lani in tudi večje od planiranih, bo Interna banka izvedla oceno gibanja obresti do konca leta po posameznih DO kot pravočasno opozorilo oz. potrebo po spremenjeni delitvi dohodka. V kmetijskih OZD je glede na ugodno letino in s tem pričakovane dobre rezultate potrebno že v naprej pripraviti takšno varianto delitve dohodka, da zagotovimo čim večjo akumulacijo.

Koordinacija odnosov v združenem delu mora sprejeti ustrezne ukrepe s področja zaposlovanja glede na podatek, da smo pri enakem količinskem obsegu proizvodnje porabili več delovnih ur.

Strokovne službe in poslovodstvo SOZD se morajo aktivno vključiti v reševanje problemov OZD, ki vplivajo na slabše poslovanje nekaterih OZD.

Delavski svet nadalje tudi vztraja, da je potrebno v celoti izvesti planirani izvoz.

JUBMES – Jugoslovanska banka za mednarodno ekonomsko sodelovanje – Hmezad kot celota se včlanjuje v navedeno banko zaradi sodelovanja z deželami v razvoju. Z članstvom v Jumbos bomo lahko pospešili dela na začetnih projektih v Nigeriji.

Po temeljiti predhodni proučitvi možnosti organiziranja letovanja naših delavcev v objektih družbenega standarda v Biogradu se je ugotovilo, da ni več nobene možnosti za organiziranje letovanja v teh objektih. Zaradi tega je odločeno, da se počitniške hišice s pripadajočim delom skupnih objektov v Biogradu z vsemi OS in drobnim inventarjem prodajo na licu mesta. Kupnina odprodanih sredstev družbenega standarda se namensko uporabi za vzdrževanje počitniškega doma v Crikvenici.

Samoupravni sporazum o dolgoročnem poslovno tehničnem sodelovanju z INA PETROKEMIJA KUTINA – TOZD Proizvodnja umetnih gnojil velja od 9. sept. 1982 dalje. Prav tako je sprejet tudi SaS o medsebojnem sodelovanju pri oskrbi z umetnimi gnojili med slovenskimi porabniki umetnih gnojil, za člana koordinacijskega odbora je imenoval tov. Iva Debelaka, direktorja Notranje trgovine, za njegovega namestnika pa Mihaela Goličnika, pomočnika direktorja Interne banke.

V skladu z določili SaS o organiziranju mesnopredelovalnega kompleksa celjske regije je omenjeni sporazum potrjen. Za delegata v poslovni odbor s strani SOZD je imenovan tov. Jože Brežnik, pomočnik gl. direktorja, za njegovega namestnika pa tov. Jože Četina, pomočnik gl. direktorja SOZD.

Novo imenovani KOORDINACIJSKI ODBOR ZA KADROVSKE ZADEVE bo tekoče obravnaval problematiko na področju planiranja kadrov, izobraževanja in družbenega standarda ter predlagal DS potrebne ukrepe, spremljal zasedenost vodilnih in vodstvenih delovnih mest z ustrezno strokovno usposobljenimi kadri, obravnaval kandidate za vodilna in vodstvena delovna mesta TO, DO in SOZD, spremljal delovanja ustreznih služb v DO ter seznanjal organe upravljanja SOZD in družbenopolitičnih organizacij SOZD s problematiko s kadrovskega področja, po potrebi pa informiral tudi organe upravljanja DO.

Člani koordinacijskega odbora so: predsednik DS SOZD, predsednik PO SOZD, predsednik KO sindikata SOZD, predsednik konference OO ZSMS SOZD, koordinator OOKS SOZD, pomočnik gl. direktorja SOZD za odnose v združenem delu in vodja kadrovskega oddelka Skupnih služb SOZD.

Imenovana je skupna komisija za izgradnjo mlekarne in perutninarske farme v Nigeriji v naslednji sestavi:

1. Škafar Polde, vodja odd. za izvedbo inženiringa in poslov. povezav DSSS
2. dr. Vrabčič Anton, gl. tehnolog, KZ Savinjska dolina
3. Goličnik Mihael, pom. direktorja Interne banke
4. Repnik Tone, direktor CM
5. Strašek Zvonko, direktor KKS
6. Hauzer Alojz, direktor KZD
7. Jeza Maks, vodja uvoza v HM ei

(Nadaljevanje s 1. strani)

se bodo morale zviševati v nedogled. Podobno je tudi z vsemi drugimi podvojenimi in nesmotrnimi zmogljivostmi in zgrešenimi naložbami, ki nas potiskajo v hude gospodarske stiske. Priznajmo, da smo – razen besednih priznanj – izkazali le malo pripravljenosti za resnejše posege v vse tisto, kar naj bi pripeljalo k razčiščenju z ravnanjem, ki nas potiska v še hujše težave.

Očitno je tedaj, da se še tako dober in konkreten dolgoročni program ne bo mogel izogniti razčiščenju z vsemi dosedanjimi napačnimi potezami in zgrešenimi posegi. Konkretno moramo povedati, kje smo delali napake, in se začeli veliko bolj odločno otresati svojih zgreše-

nih gospodarskih miljenčkov. Le ob takšnih, pravih potezih lahko prodrejo tudi druge strateške opredelitve, ki so ta hip več kot neizogibne. Kajti sedanjí ukrepi zveznega izvršnega sveta so, kot smo dejali, sicer naleteli na pritrjevanje, saj se zavedamo njihove nuje. Ne smemo pa se slepiti, da so nad nami ljudje, ki so bili leta navedeni na – za svoje razmere – previsoko življenjsko raven, ob teh restriktivnih ukrepih očarani. Le temeljni in resnično konkretni dolgoročni program mora predvsem jasno povedati, kako in kdaj se bomo otresli sedanjih nalog. Prav jasne perspektive, še zlasti v teh težkih časih, nikakor ne kaže pustiti v nemar.

Ž. Dj.

IMENOVANJA V DO SOZD

Tovariš Mišo Bobovnik je bil 12. 9. 1982 ponovno imenovan za direktorja DO Hmezad export-import, tovariš Vid Korber pa 15. 9. 1982 za direktorja DO Sadjarstvo Mirošan.

V Celjski mesni industriji so imenovali tovariša Vlada Juraniča za pomočnika direktorja DO, tovariša Karla Strmška za v. d. vodja TOZD Združena hladilnica, tovariša Branka Vižina za vodja TOZD Proizvodnja mesa in mesnih izdelkov in tovarišico Tatjano Cmok za vodjo EOo.

V DO Strojna je bil za vodjo EOo imenovan tov. Slayko Mežnar.

Imenovanim želimo pri delu veliko uspehov.

DSSS

Komisija spremlja izvajanje investicij, realizacijo pogodb, sklenjenih z inozemskima partnerjema, sodeluje v delu med partnerji, ki so nosilci pogodb in tekoče informira organe upravljanja SOZD o izvajanju projektov.

Zaradi bolezni in daljše odsotnosti pomočnika gl. direktorja za komercialno koordinacijo je za vršilca dolžnosti pomočnika gl. direktorja za komercialno koordinacijo imenovan tov. Vinko Janič, ing. org. dela, direktor TOZD Veleprodaja Notranje trgovine. Tov. Janič je imenovan tudi za člana in predsednika koordinacijskega odbora za zunanjetrgovinsko in devizno poslovanje. Za člana navedenega odbora je imenovan tudi tov. Kurt Kindlhofer iz DO Minerva, za njegovega namestnika pa tov. Karl Režec, vodja finanč. rač. službe. Za tajnika odbora za koordinacijo zunanjetrgovinskega in deviznega poslovanja je imenovan tov. Mihael Golčnik, pomočnik direktorja Interne banke.

Na predlog DO Strojna je za člana poslovnega odbora SOZD Hmezad imenovan tov. Slavko Mežnar, vodja ek. org. oddelka v Strojni.

POSLOVNI ODBOR je na 11. (21.) redni seji, dne 18. 10. 82 poleg sklepov, ki jih je predlagal v obravnavo in potrditve delavskemu svetu SOZD, sprejel ugotovitve in zadolžitve glede zmanjšanja zalog na osnovi analize zalog, ki jo je izdelala posebna komisija in vrsto sklepov s področja štipendiranja in izobraževanja. Odobril je še 11 štipendij, odločil o vrnitvi štipendij v primerih neizpolnjevanja pogojev, prepisih in prekinitvah izplačevanja štipendij. Status izrednega študenta za študij ob delu je odobril Danici Beloševič iz ST in Miri Petre iz HM za šolanje na Upravno-administrativni šoli, Rozaliji Jeza iz DSSS za šolanje na Ekonomski srednji šoli, Sonji Planinšek iz NT in Jani Pančur iz HM za šolanje na VEKŠ I. st. ter Francu Jurgecu iz ST in Francu Arcetu iz CMI za šolanje na VTS I. stopnja.

J. Ojdanič

KDO HOČE TRDO ROKO?

Paziti moramo, da zaradi trenutno težkih razmer ne bi začeli omejevati samoupravljanja, da ne bi prešli k politiki trde roke in etatizma kot edinega izhoda. To je velika nevarnost. Če sem povsem iskren, bojim se, da bi nekateri v Jugoslaviji radi stvari prignali do absurda, da bi potem imeli alibi za uvajanje trde roke. Ne razumem, na primer, da v nekaterih mestih ni moke in sladkorja, imamo pa obilno letino, imamo lastno proizvodnjo. To je zame enako sabotaži. Morda sem uporabil preveč krepko besedo, toda pri nas se dogajajo tudi takšne stvari, ki jih z normalno človeško logiko ni mogoče razumeti.

ZAPIRANJE MEJE

Razlogi, ki jih navajajo za sprejemanje novih ukrepov ZIS, so zelo pomembni: velik odliv deviz in dinarjev, toda nova politika kljub temu vodi k zapiranju meje. Če bi se državni organi pravočasno in odločno uprli tihotapstvu, ki pomeni grobo kršitev zakonov in normalnega vedenja (in možnosti za to so imeli: zakaj dokazanim tihotapcem, namesto da so jim izrekli sorazmerno blage in zanje že vskalkulirane kazni, niso odvzeli potnih listov in avtomobilov), verjetno ne bi prišli v takšen položaj.

To je občutljivo vprašanje, ker je navsezadnje socialistična Jugoslavija svoj ugled v svetu dosegla tudi s politiko odprtih mej, po čemer se je bistveno razlikovala od nekaterih drugih socialističnih držav. Zdaj smo primorani, da nekatere ukrepe sprejememo kot nujnost, toda ne moremo se z njimi strinjati kot s sistemom, ker bomo sicer korak za korakom prišli v nasprotje z nekaterimi temeljnimi opredelitvami Jugoslavije.

(Jože Smole, predsednik Mestne konference ZKS Ljubljana v intervjuju za Danas).

Od ponedeljka 11. oktobra pa do srede 13. oktobra je v Ljubljani v Domu Ivana Cankarja potekal 10. kongres Zveze sindikatov Slovenije. Udeležilo se ga je 761 delegatov, ki so zastopali več kot 800 tisoč delavcev iz slovenskega združenega dela. Poleg njih pa so se kongresa udeležile tudi delegacije sveta ZSJ in vseh republiških in pokrajinskih sindikatov. Sodelovali so tudi predstavniki vseh družbenopolitičnih skupnosti iz naše republike in ugledni predvojni revolucionarji.

Ivan Vodlan je govoril

O NEKATERIH PROBLEMIH PRIDOBIVANJA DOHODKA IN PRIDELOVANJA HRANE

Tovarišice in tovariši delegat!

Lahko rečemo, da smo na področju pridelovalnja hrane v zadnjih letih napravili velik napredek, tako na tehnološkem, kot na proizvodnem področju. Zdi se mi pa, da se še vse premalo zavedamo, kako je hrana važna ne samo kot življenjska nuja, temveč tudi kot dobrina, ki je strateškega pomena.

Skoraj vsak dan se srečujemo s podatki in informacijami, kakšen je gospodarski položaj posameznih panog in dejavnosti, s tem pa tudi družbeno-ekonomski položaj delavcev, ki ni odvisen le od ustvarjenih rezultatov dela in storilnosti, ampak predvsem od višine ustvar-

jenega dohodka – ne glede, kako je ta pridobljen. Še vedno se srečujemo z visokim izločanjem sredstev za sklad skupne porabe in ostalih sredstev v nekaterih visoko akumulativnih panogah. V praksi še vedno nismo rešili vprašanje dohodka, ki je rezultat izjemnih ugodnosti na tržišču, po drugi strani pa tudi nismo rešili vprašanje dohodka v panogah, kjer se ta dodek uravnava administrativno z določanjem cen. Do razlik pri ustvarjanju različnih dohodkov pa pride zaradi tega, ker nimamo definiranih osnov in meril za določanje tega dela dohodka.

(Nadaljevanje na 4. strani)

ŽALEC

Evropsko združenje rejcev rjavega goveda

Trinajstega in 14. oktobra je bila v hotelu Golding-Rubin v Žalcu seja komiteja evropskega združenja rejcev rjavega goveda. Strokovnjaki iz več evropskih držav so se pogovarjali o predlogih in idejah za skupni program selekcije, o poenostavljanju avtomatske obdelave podatkov in o skupnem nastopu na razstavi, ki bo prihodnje leto v Parizu. Na seji sta sodelovala iz Slovenije predsednik tega združenja dr. Jože Ferčej in dipl. inž. Bojan Nendl.

Člani komiteja so v četrtek v Zgornji Savinjski dolini obiskali več živinorejcev.

V kmetijstvu, v družbenem sektorju, še vedno daleč zaostajamo z ustvarjenim dohodkom in osebnimi dohodki za ostalim gospodarstvom, kljub temu, da imamo v nekaterih obratih visoko storilnost, ki je na evropskem nivoju (govodoreja, sadjarstvo, hmeljarstvo).

Raven akumulacije v kmetijstvu je zelo nizka in so problemi družbeno ekonomskega položaja delavcev v njih vse bolj izraziti. Ker je akumulacija v kmetijstvu nizka, ali pa je sploh ni, so naložbe za razširjeno reprodukcijo ali modernizacijo zelo nizke. Nove naložbe predvsem v govedorejski proizvodnji so že vnaprej obsojene na neuspešen finančni efekt.

Razlike v družbeno ekonomskem položaju delavcev izhajajo tudi iz neustreznega družbenega vrednotenja pogojev dela v posameznih panogah. Proizvodno delo je še vedno podcenjeno, zlasti še delo v živinorejski in poljedelski proizvodnji, ki se smatra kot zelo težko delo, vendar je še vedno slabo nagrajeno, ker ne ustvarja dovolj dohodka kljub visoki storilnosti. Težki pogoji dela in slabi osebni dohodki imajo velik vpliv na fluktuacijo in uhajanje delovne sile kakor tudi strokovnih kadrov iz stroke, ki bi bili prav sedaj še kako pomembni pri modernizaciji in racionalizaciji proizvodnje. Iz omenjenih razlogov se nam starostna struktura delavcev veča, mladi delavci pa se kaj neradi odločajo za delo v kmetijstvu.

Naši delavci, ki delajo težka dela, kot so živinorejci in traktoristi, nas vedno bolj upravičeno sprašujejo in zahtevajo od nas, da se vendar enkrat že začne reševati vprašanje skrajšanja njihovega delovnega časa ali pa delovne dobe. Kajti podatki kažejo, da ravno ti delavci, ki so nosilci kmetijske proizvodnje, v večini primerov ne dočakajo polne delovne dobe in se invalidsko upokoje ali pa jih vsled reumatičnih boleznih premeščamo na lažja delovna mesta, katera pa se vedno težje najdejo ali pa jih skoraj ni več najti. Zato bomo za takšne obbolele delavce morali najti skupne rešitve za zaposlitev z od-

piranjem novih lažjih delovnih mest.

Različne odkupne cene kmetijskih pridelkov, ki se pojavljajo na nivoju regije, republike in medrepubliškem nivoju predvsem mesa, koruze, mleka ter pomanjkanje rezervnih delov za kmetijske stroje, razne špekulacije, prekupčevanja in neopravičena bogatenja vnašajo nered na tržišču. Vse to razburja naše delavce, kajti s tem delavca potiskamo od političnega odločanja in s tem povezanega odločanja o rezultatih svojega dela, še manj pa k stabilizaciji celotnega gospodarstva.

Za zniževanje družbene režije – administracije smo še vedno premalo naredili in to na vseh nivojih od občine, preko republike do federacije. Ene in iste podatke pošiljamo na tri ali štiri strani hkrati, vsak zahteva svoje podatke od statistike, združenj do raznih skupnosti. To navajam zaradi tega, ker nam vse te stvari povečujejo ceno prehrane; po drugi strani pa delavci vedno bolj ostro načenjajo to vprašanje in sprašujejo, kdo je za takšno stanje odgovoren. Ne spoštujejo se samoupravni sporazumi, niti ne zakon o združenem delu.

Moramo biti tudi kritični in priznati, da vedno sprejetih sklepov v delegatskem sistemku ne uresničujemo dosledno. Niti ne zaostriamo dovolj politične odgovornosti posameznikov, ki so za to sprejeli obvezo. Vsebinsko sprejetih sklepov ni bila nikoli sporna, pogosto pa so bili sporni sprejeti sklepi na forumski način, torej mimo doslednih delegatskih odnosov v sindikalni delegatski bazi. Zaradi tako sprejetih sklepov ostanejo akcije na polovici poti ali pa celo neuresničene. To je odraz tudi nedoslednega nadzora nad izvajanjem sklepov, saj praksa kaže, da sprejemamo sklepe, nihče pa za to ne odgovarja v delegatski bazi. Zato naši delavci pravijo, dajte na kongresu sprejeti manj sklepov in to takšne sklepe, ki jim bomo lahko samoupravno uresnili, jih spoštovali in s tem šli naprej po samoupravni socialistični poti tako, kot sta nas učila naša največja učitelja samoupravne socialistične družbe tovariši Tito in tovariši Kardelj.

KAKO BOMO PLANIRALI ZA 1983 LETO

(Predlog smernic plana SOZD HMEZAD za leto 1983)

Gospodarska kriza, ki je že v letu 1982 prisilila našo ekonomsko politiko v sprejetje vrste omejitvenih ukrepov, ki bo v letu 1983 narekovala še nadaljnje poostritve ekonomskih razmer in bo leto 1983 še težje od letošnjega. To težo gospodarjenja opredeljujeta svetovna situacija in prenašanje naših lastnih slabosti. Zato je nujno že uvodoma poudariti in sprejeti načelo, da vsi nosilci planiranja pri planu za leto 1983 UPOŠTEVAJO LASTNE MOŽNOSTI EKONOMSKE MOČI IN SE ČIM MANJ ZANAŠAJO NA DRUŽBO IN PARTNERJE.

V takih razmerah bo v letu 1983 v Hmezadu nujno začrtati in realizirati takšno pot, ki bo usklajena z globalnimi cilji gospodarstva Slovenije in Jugoslavije, ki bo zagotavljala napredek Hmezada in socialno varnost zaposlenih v Hmezadu.

Predelavo mleka in mesa bomo planirali skladno s povečanjem osnovne proizvodnje s tem, da bo nujno dati večji poudarek naročeni proizvodnji, usmeriti se v ožji izbor donosnejših proizvodov in prodajni izbor dopolnjevati s trgovskim blagom.

Industrijska proizvodnja bo v tem letu počasneje napredovala.

Pomanjkanje repromateriala in energije bo zlasti prizadelo industrijo plastičnih cevi, ki bo po obsegu manjša, industrija kmetijske mehanizacije bo porasla le za nekaj odstotkov.

Ob pričakovanem zmanjšanju povpraševanja po **mehaničnih storitvah** v servisih bo nujno storitve po kvaliteti, času in ceni napraviti zanimivejše, razen tega pa tudi usmeriti v specializacijo in zajeti ves strojni park SOZD.

GLOBALNI CILJI HMEZADA SE MORAJO VKLJUČEVATI V ŠIRŠI DRUŽBENI PROGRAM EKONOMSKE STABILIZACIJE

Ob postavljanju planskih ciljev za leto 1983 bomo v Hmezadu morali upoštevati že znane ukrepe, istočasno pa tudi dane možnosti ob tem, da bodo v sestavljanje plana na vseh nivojih vključeni vsi delovni ljudje, ki bodo tudi odgovorni za doseganje, postavljene s planom. Le na tak način bomo zagotovili, da bodo sprejeti plani odraz realnih možnosti Hmezada.

Globalni cilji Hmezada so naslednji:

- povečati izvoz do take mere, da za Hmezad razpoložljiva devizna kvota pokriva potrebe po repromaterialu in obveznosti Hmezada;
- povečati proizvodnjo za izvoz in oskrbo regije;
- povečati produktivnost dela in sredstev;
- obdržati raven realnih osebnih dohodkov na povprečju republike;
- povečati sredstva za reprodukcijo.

Za povečanje **kmetijske proizvodnje** v letu 1983 bomo morali:

- širiti intenzivno proizvodnjo v družbenem sektorju;
- hitreje izvajati podružbljanje kmečke proizvodnje preko umestnejših, na večjem sovlaganju temelječih čvrstjših pogodbah;

Storitve težke mehanizacije bo v tem letu potrebno oplemeniti z novo kvaliteto – izvajanje zemeljskih in melioracijskih del, ki bodo vključevale več delovnih organizacij Hmezada in bodo bistveno povečale sedanjí obseg del.

V gostinski dejavnosti ni pričakovati porasta, zato bo le z izredno komercialno spretnostjo in z bistveno boljšo kvaliteto ponudbe možno obdržati raven iz leta 1982.

Trgovska dejavnost v Hmezadu bo morala v pogojih zmanjšane ponudbe predvsem zagotavljati z ustrezno organizacijo blagovnega prometa boljšo in celovitejšo oskrbo s surovinami, repromaterialom in rezervnimi deli vseh delovnih organizacij in kooperantov, prav tako pa tudi zagotavljati celovito in sigurno prodajo vseh proizvodov Hmezada v izvoz in za oskrbo domačega trga.

V izvoz bomo nujno morali usmeriti večje količine hmelja, mesa, kmetijske mehanizacije, plastičnih cevi, pa tudi vseh ostalih proizvodov, v takem obsegu, da bo le-ta pokrival potrebe po uvoženih komponentah po predpisanih normativih.

Pri **zaposlovanju** bo nujno uveljaviti načelo prednosti tistih, ki iščejo prvo zaposlitev preko pripravnštva, prav tako pa tudi intenzivirati preusposabljanje. Na novo bo možno za-

Janez je opravil meritve in na Žerjavki že raste hmeljska žičnica.

POLITIKA USMERJANJA EKONOMSKE RASTI HMEZADA BO OMOGOČALA DOSEGO GLOBALNIH CILJEV LE OB SMOTRNEJŠI IN UČINKOVITEJŠI IZRABI VSEH MATERIALNIH, KADROVSKIH IN NARAVNIH ZMOGLJIVOSTI

poslovati le na delih in nalogah, ki bodo nezasedena zaradi fluktuacije oz. odhodov v pokoj.

Izredno varčevanje predvsem s surovinami, materialom in energijo (za kar bo ob planu potrebno izdelati posebne varčevalne programe), bo moralo ugodno vplivati na porast ekonomičnosti. Porast ekonomičnosti bo omogočala hitrejšo rast družbenega proizvoda od celotnega prihodka (za vsak % ekonomičnosti 6 % družbenega proizvoda).

Organizacijo dela v delovnih skupnostih v delovnih organizacijah in SOZD bo nujno dopolniti do take mere, da bo učinkovitost dela omogočila zaostajanje te porabe za rasto dohodka.

Masa osebnih dohodkov bo v letu 1983 morala zaostajati za dohodom za 50 %, pri čemer bosta imela posebni učinek produktivnost in ekonomičnost.

Akumulacija, ki naj bi se povečala ob manjši osebni, skupni in splošni porabi, pa tudi ob racionalnejši porabi proizvodjalnih sredstev, bo morala povečevati lastna sredstva za reprodukcijo, ustrezno z zmanjšanimi možnostmi nabave kreditov.

Organiziranje struktur v naših organizacijah združenega dela

V nekaj prejšnjih številkah Hmeljarja smo predstavili vrste organizacijskih struktur, tokrat pa bi spregovorili o organiziranju struktur v naših organizacijah združenega dela.

Pravilna struktura notranjih odnosov je pogoj za učinkovito delovanje organizacij združenega dela. Za strukturiranje moramo uporabljati takšne organizacijske strukture, ki najbolj ustrezajo samoupravnim razmeram gospodarjenja, to je da zagotovijo demokratično odločanje. Najustreznejša bi bila nehierarhična organizacijska struktura, vendar pa takšne zaenkrat še ne poznamo niti v teoriji organizacije niti v praksi vodenja. Nasprotno, opažamo celo, da se v sodobni organizaciji povečuje število hierarhičnih ravni, kar je posledica povečane delitve dela ter organizacijske specializacije in integracije.

Za strukturiranje notranjih odnosov v organizacijah združenega dela so najustreznejše interakcijske organizacijske strukture, ki temeljijo na demokratskih načelih upravljanja in vodenja. Osnovna prvina organizacijske strukture je združeno delo določenega števila

Ob upoštevanju teh smeri bo v prihodnjem letu:

- družbeni proizvod rastele hitreje kot celotni prihodek za 6 %;
- dohodek je pričakovati, da bo v porastu za približno enak procent kot družbeni proizvod;
- osebni dohodki bodo zaostajali za dohodom za polovico;
- obveznosti iz naslova obresti bodo bistveno porasle, glede na povečanje obrestne mere je pričakovati za več kot 50 %;
- ostale obveznosti iz dohodka je pričakovati, da bodo zaostajale za rastjo dohodka za 25 %;
- sredstva za akumulacijo bodo v enkrat hitrejšem porastu kot dohodek;
- republiški dokumenti predvidevajo deflator 20 (zmanjšanje denarnega obtoka).

Ob takšni globalni usmeritvi poslovanja Hmezada pri pripravi planskih dokumentov bodo DO morale razdelati svoje detaljne smeri poslovanja v letu 1983, sprejeti realne plene in jih tudi s polno odgovornostjo izvajati. Le tako bomo lahko z optimizmom gledali v prihodnje leto.

DM

VODSTVENO OBNAŠANJE

Vodstvena filozofija je odnos vodje na katerikoli organizacijski ravni v organizaciji do proizvodnih ciljev in do ljudi, ki cilje uresničujejo.

Vsak vodja se srečuje z vprašanjem, kako reševati proizvodne ali druge delovne probleme z upoštevanjem ljudi. Vodje se namreč razlikujejo glede upoštevanja dela in ljudi, to je njihove vodstvene filozofije so različne. Razlikujemo dva temeljna tipa vodij:

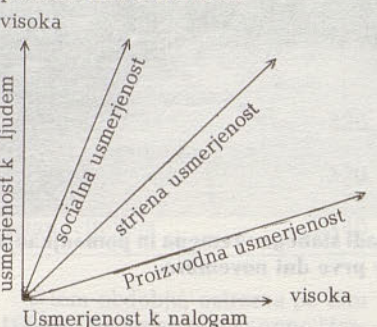
- k nalogam (proizvodnim ciljem usmerjene vodje
- k ljudem usmerjene vodje

To sta skrajni vodstveni usmeritvi; med obema je cela vrsta vmesnih. Klasična teorija organizacije je zahtevala in vzgajala k nalogam usmerjene vodje. Poudarjala je posebne metode kontrole in usmerjanja dela drugih. Primarni cilj te organizacijske teorije je bil zagotoviti in opredeliti naloge in vzdrževanje tistih sil, ki zagotavljajo učinkovito izvrševanje postavljenih nalog.

Vedenjska znanost je dognala, da manj avtoritativne metode vodenja povečujejo organizacijsko učinkovitost. Povsem nasprotna klasični teoriji organizacije je teorija o medčloveških odnosih, ki predpostavlja, da so ugledne delovne razmere in odnosi med ljudmi temeljne osnove za organizacijsko učinkovitost.

V naši organizacijski teoriji in praksi še vedno obstaja dilema, katero alternativo uporabiti. Samoupravljanje zahteva, da človeka maksimalno upoštevamo kot aktivno prvo organizacije, vendar ne ob zanemaritvi delovnih ciljev.

Vodstveno usmeritev najbolje ponazorimo z narisom:

Najboljša vodstvena usmeritev bi bila tista, ki bi zavzela kot 45° in bi bila skrajno oddaljena od izhodišča. Pri tem stilu vodenja se stopnjujejo delovne zahteve enakomerno z zahtevami po uresničevanju delovnih ciljev in upoštevanju zahtev ljudi. Takšen stil vodstvenega obnašanja omogoča učinkovito integracijo ljudi in njihovih idej pri opredeljevanju pogojev in strategije dela. Cilj takšne vodstvene usmeritve je ustvarjanje razmer, ki v timsko delovanje celotne organizacije združujejo kreativnost, visoko produktivnost in visoko moralo.

MOTIVIRANOST

Delovanje človeka v organizaciji je odvisno od njegove delovne motiviranosti. S svojim delovanjem

želi človek zadovoljiti svoje potrebe, ki so vir njegovih želja in akcij.

Klasična teorija organizacije pojmuje človeka kot ekonomsko bitje, zato priznava le ekonomsko stimulacijo. Določena oblika denarne stimulacije pa je spodbudna le toliko časa dokler ni stalna; ko pa je stalna in obvezna, jo zaposleni sprejemajo kot dano dejstvo in zato nima več stimulativnega učinka.

Denar ni edini motivacijski dejavnik. Ljudje reagirajo na številne dejavnike okolja in dela samega. Ugotoviti moramo najmočnejše dejavnike. Zanimiva je Maslowa motivacijska teorija. Vse človekove potrebe je Maslow razvrstil v pet stopenj: fiziološke potrebe, potrebe po varnosti, potrebe po pripadnosti in ljubezni, potrebe po spoštovanju in samospoštovanju ter potrebe po samouresničevanju. Potrebe zadovoljujemo po stopnjah, posameznika pa moramo stimulirati tako, da ga usmerjamo k njegovim najbolj aktiviranim in najmanj zadovoljenim potrebam.

Za našo motivacijsko teorijo je značilno poudarjanje predvsem ekonomske motivacije in samoupravljanja kot najvišje oblike zadovoljevanja človekovih potreb.

KOMUNICIRANJE

Organizacijska struktura OZD zahteva razvito komuniciranje v vseh smereh, v naših organizacijah pa se uporablja predvsem klasično individualno komuniciranje. Za individualno komuniciranje je značilno, da vodje sprejemajo odločitve, ljudje si ne prizadevajo odločitev izvesti na najustreznejši način, svojemu vodji pa posredujejo take informacije, ki jih rad sliši. Informacije se zaradi hierarhije popačijo in so ponavadi netočne predno pridejo na ustrezni organizacijski nivo. Problemi se rešujejo v interesu skupin in oddelkov, ne pa z vidika celotne organizacije. Raziskave o komuniciranju dokazujejo, da v čim večjem obsegu vodja sam sprejema odločitve, tem večja je verjetnost, da bodo med vodji in njihovimi sodelavci ostajali tekmovalnost, sovražnost in nasprotja.

Pri strukturiranju notranjih odnosov OZD je treba težiti za tem, da bi dosegli vsestransko razvito komuniciranje. Vsi sodelavci delovne skupine morajo enakopravno sodelovati pri sprejemanju odločitev, ki se tičejo njihovega življenja in dela, vsestransko izmenjavati informacije in komunicirati z vsemi sodelavci svoje delovne skupine, s svojimi nadrejenimi in tudi s člani drugih delovnih skupin na enaki organizacijski ravni. Z razvitim komuniciranjem omogočamo timsko delovanje celotne organizacije.

MEDSEBOJNO DELOVANJE

Medsebojno delovanje v OZD mora biti zasnovano na skupinskih procesih, katere usmerjamo k sprejemanju odločitev, ki so v interesu celotne organizacije – OZD.

(Nadaljevanje na 6. strani)

CILJNO USMERJANJE

Ciljno usmerjanje je proces, v katerem ljudje družno postavljajo skupne cilje, opredeljujejo glavna področja odgovornosti in pristojnosti in uporabljajo ta merila kot smernice za ocenjevanje posameznih prispevkov. Uporaba zasnove ciljnega usmerjanja omogoča uspešnejše delovanje celotne organizacije in vsakega posameznika. Ljudje vnaprej vedo, h kakšnim ciljem morajo težiti, saj sodelujejo pri njihovem oblikovanju.

Osnovni kriterij za ocenjevanje sposobnosti ljudi so njihovi doseženi rezultati dela glede na postavljene cilje. Osebnostne lastnosti in značilnosti ljudi so sekundarnega pomena.

KONTROLA DELA

Pri uresničevanju ustave iz ZZD veliko razpravljamo o kontroli. O tem, da je kontrolo treba izvajati, ni spora. Sporno pa je, kdo naj nadzira. Preprosto lahko postavimo, da naj vsak tisti organ, delovna skupina ali posameznik, ki določa cilje in sprejema odločitve, tudi kontrolira njihovo uresničevanje. To prepro-

sto načelo je mogoče v celoti uporabiti na vseh vplivnih ravneh vsake organizacije združenega dela.

USPOSABLJANJE IN IZVRŠEVANJE

Resna ovira za hitrejše uveljavljanje samoupravljanja in povečevanje učinkovitosti dela sta nizka izobrazbena in nizka strokovna raven samoupravljalcev. Samoupravljalci morajo postati sposobni, da bodo razumeli metode in tehnike sodobne organizacije in spoznali potrebo po njihovi uspešni rabi za izboljšanje učinkovitosti dela. V OZD moramo uporabljati vse koristne izsledke klasične in sodobnih organizacijskih teorij, toda na drugačne načine in v drugačne namene kot v klasični organizaciji. Dokler bodo samoupravljalci smatrali inovacije, tehnične in druge izboljšave, razpoložljive organizacijske metode in tehnike od normiranja pa vse do mrežnega planiranja za sredstva, ki od njih zahtevajo povečini psihofizični napor, ne bomo odpravili razkoraka med željami in stvarnim uresničevanjem samoupravljanja.

Zoran Kriter

Spravilo jabolk na Mirošanu se je zaradi slabega vremena in pomanjkanja obiralcev podaljšalo v prve dni novembra.

Dovoz hmelja v skladišče Hmezdaj je v polnem teku. Tako imata Franca pri eni od stiskalnic polne roke dela.

 hmeljar

NOVOSTI ZAKONA O DELOVNIH RAZMERJIH

Zbor združenega dela Skupščine SRS je na seji 14. julija 1982 sprejel zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o delovnih razmerjih, ki je objavljen v Uradnem listu SRS, št. 27 z dne 23. julija 1982, veljati pa začel 31. julija 1982.

Novela zakona prinaša naslednje bistvene novosti.

SPREJEM PRIPRAVNIKOV VSAKO LETO

Delavci TOZD so dolžni v vsakem koledarskem letu skleniti delovno razmerje z določenim številom pripravnikov. To število morajo določiti v skladu s kadrovskim načrtom TOZD in s samoupravnim sporazumom o usklajevanju letnih načrtov zaposlovanja v občini – vsako leto najkasneje do 31. decembra.

RAZPOREDITEV V DRUG KRAJ

Novela zakona prepušča prerazporejanje delavcev iz kraja v drug kraj samoupravnemu odločanju, ki naj določi primere in pogoje za tako prerazporeditev na delo – brez privolitve delavca. Vendar pa se v takem primeru ne smejo bistveno poslabšati življenjski pogoji delavca in njegove družine.

RAZPOREDITEV NA DELO IZVEN DO OZIROMA SOZD

V primeru »tehnološkega presežka« delavcev predvideva novela zakonov možnost zagotovitve pravice dela z družbenimi sredstvi takim delavcem tudi izven sestave delovne organizacije oziroma sestavljene organizacije združenega dela in sicer na podlagi sporazuma organov upravljanja obeh OZD.

Novela zakona daje delavcu pravico, da na podlagi sporazuma organov upravljanja obeh OZD preide na delo v drugo OZD izven DO oz. SOZD tudi v primerih, ko mu je TOZD po zakonu dolžna zagotoviti delo, v okviru TOZD, delovne organizacije ali sestavljene organizacije združenega dela pa ni ustreznih del oziroma nalog, ki bi jih tak delavec lahko opravljal.

ZA NAJVEČ 6 MESECEV V DRUGO TOZD

Novela zakona upošteva tudi sedanje zaostrene gospodarske razmere, zaradi katerih pride do pomanjkanja surovin in repromateriala. Začasnega zmanjšanja, delovnega programa posamezne OZD in podobno. V takih primerih, ki naj bi delavec ostal brez dela, ga lahko TOZD začasno razporedi na delo v drugo TOZD, vendar največ za šest mesecev. Kdaj in ob kakšnih pogojih lahko pride do take začasne razporeditve delavca, določi Samoupravni splošni akt po predhodnem sporazumu organov upravljanja obeh TOZD.

NEENAKOMERNA RAZPOREDITEV DELOVNEGA ČASA

Zaradi učinkovitejšega razporejanja delovnega časa novela zakona določa, da je lahko čas med letom neenakomerno razporejen tudi v primerih, če to zahteva narava dejavnosti v TOZD ali če to zahteva narava določenih del oziroma nalog zaradi organizacije dela, boljše izrabe delovnih sredstev, racionalnejše izrabe delovnega časa in v drugih podobnih primerih, ki so določeni v samoupravnih splošnih aktih. V vseh naštetih primerih se upošteva 42 urni teden kot povprečna delovna obveznost posameznega delavca v obdobju največ do enega leta.

SEZONSKE DEJAVNOSTI – POVPREČJE 42 UR V VSEM LETU

Zaradi nesamoupravnega ravnanja delavcev v mnogih TOZD s sezonskim značajem dela se le-ti ne poslužujejo že sedanje možnosti zakona o delovnih razmerjih o prerazporeditvi delovnega časa med letom. Zato novela zakona določa obveznosti delavcev v TOZD s sezonskim značajem dela, da razporedijo delovni čas tako, da traja v času sezone več kot 42 ur na teden, izven sezone pa manj kot 42 ur na teden, vendar kot povprečna 42-urna tedenska delovna obveznost delavca v obdobju največ do enega leta.

ZA DODATNO DELO SOGLASJE OBEH TOZD

Zaradi precej pogostega manipuliranja z možnostjo zaposlovanja delavcev, do ene tretjine polnega delovnega časa poleg rednega delovnega časa novela zakona zaostre to možnost zaposlovanja s tem, da morajo k takemu dodatnemu delu delavca dati soglasje organi upravljanja obeh tozdov. Določena dela oziroma naloge strokovnjakov se morajo vsakih 12 mesecev tudi objavljati, dokler se ne prijavijo nezaposlene ali delno zaposlene osebe, ki ustrezajo razpisnim delovnim pogojem.

NADUR NAJVEČ 30 NA MESEC

Zaradi zaostritve pogojev za opravljanje dela preko polnega delovnega časa novela zakona določa, da ga delavci ne smejo uvesti, če ga je mogoče opraviti z ustrežno smotno organizacijo in delitvijo dela, razporeditvijo delovnega časa, z uvajanjem novih izmen ali zaposlitvijo novih delavcev. Če pa družbeni interes in narava dejavnosti terjajo uvedbo dela prek polnega delovnega časa, sme posamezni delavec v enem mesecu opraviti največ 30 ur, razen pomorščakov, ki smejo opraviti do 86 ur na mesec.

(Nadaljevanje na 10. strani)

Hranilno kreditna dejavnost v luči zgodovine in sedanjega časa

Inženir Mihael Vošnjak, pobudnik in soustanovitelj slovenskega hranilništva in posojilništva in Zveze le-teh s sedežem v Celju.

Za nami je 31. oktober – svetovni dan varčevanja, ob katerem smo se na kratko spomnili mejnikov nastanka in razvoja te dejavnosti do danes.

Zamisel o hranilništvu je zelo stara, saj sega v dobo 300 let pred našim štetjem iz katere so bili najdeni hranilniki v Grčiji (»Thesaurus«), Italiji, Španiji in Franciji. Okoli leta 1500 je francoz Huegas Delestre nakazal potrebo po organiziranem varčevanju prebivalstva in po tej zamisli si je širom po svetu zlasti v Evropi v različnih oblikah pričela utirati svojo pot. Pobornika slovenskega hranilništva sta bila brata dr. Josip in ing. Miha Vošnjak in po njunih zaslugah so se na področju sedanje Slovenije pričele ustanovljati Hranilnice, med katerimi so bile ustanovljene: Savinska posojilnica v Žalcu leta 1881, Posojilnica v Celju, Hranilnica in posojilnica na Dobrni, Hranilnica in posojilnica v Kozjem ter Hranilnica v Vitanju. Leta 1882 je bila v Celju ustanovljena Zveza hranilnic za Stajersko.

Glavni pobudnik oz. ustanovitelj Savinjske posojilnice v Žalcu je bil

napredni žalski posestnik Janez Hausenbichler, ki je bil tudi do leta 1895 predsednik upravnega odbora. Prav Janezu Hausenbichlerju gre tudi zasluga, da se je gojenje hmelja v Savinjski dolini razmaknilo ter postalo osnova za njen gospodarski razvoj. Hranilnica je delovala na principu zadrugištva in je bila pravzaprav denarna zadruga. Član te zadruge je lahko postal vsak, ki je vplačal določen delež, in si s tem pridobil pravico do soupravljanja hranilnice ter do soudeležbe pri dobičku.

Za delovanje hranilnice je še posebej omembe vredno to, da je delovala kot napredna slovenska ustanova, saj se je pri vsakodnevnem poslovanju uporabljal slovenski jezik, prav tako pri sestavi zaključnih računov, vodenju poslovnih knjig, zapisnikov ter Pravil zadruge.

Ko so se v začetku leta 1900 porajale pobude na izgradnjo skladišča za hmelj je prav Hranilnica odigrala pomembno vlogo, saj je k gradnji prispevala več kot 1/3 deleža.

Med obema vojnama so bile ustanovljene oziroma so poslovale zadrugne hranilnice v Braslovčah, Grižah, Vranskem, na področju Šmarja in še druge.

V obdobju druge svetovne vojne je okupator Posojilnico pripojil nemškemu denarnemu zavodu Raiffeisenkasse, preko katere naj bi zaslužnjevali in ponemčevali naš narod.

Po vojni so bili vplačani deleži članov prenešeni na razne zadrugne hranilnice ali na hranilne vloge, Posojilnica se je preimenovala v Krajevno hranilnico v Žalcu. V prvih letih po vojni se njeno poslovanje ni bistveno razširilo. Še vedno je bilo težišče na hranilni službi, vršila je brezgotovinski plačilni promet ter vsakoletni obračun z hmeljarno v Žalcu za prodani hmelj. Po letu 1949 se je Hranilnica preoblikovala v Narodno banko v Žalcu.

Po letu 1950 so se pričele v okviru Kmetijskih zadrug ustanavljati

Ernest Marinc, direktor hranilno kreditne službe kmetijstva in gozdarstva Žalec.

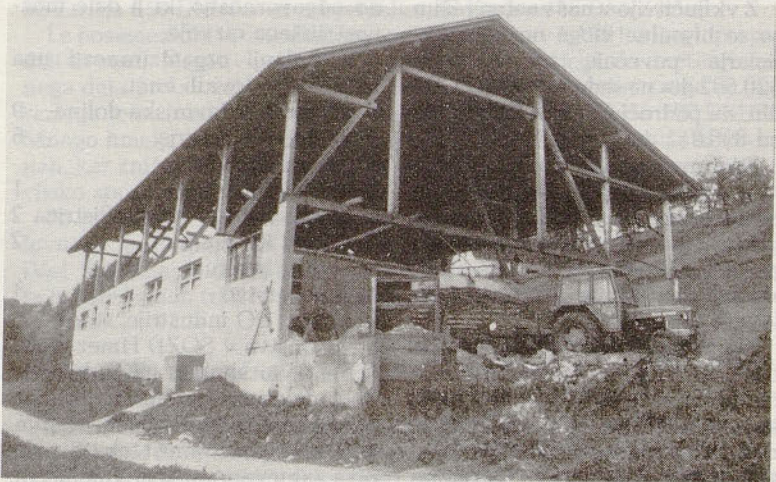
hranilno kreditni odseki, ki so pričeli nadaljevati tradicijo zadrugnega hranilništva, ki je v prvih letih bilo usmerjeno predvsem na zbiranje hranilnih vlog.

Od leta 1961, ko so bile Kmetijske zadruge v Savinjski dolini združene v enovito zadrugo, beležimo naslednje kazalce razvoja te dejavnosti:

v 000 din				
Viri	1961	1970	1980	30. 9. 1982
Hranilne vloge	3.386	16.333	196.750	308.484
Kreditni bank	–	–	137.925	191.970
Kreditni KŽRS	–	–	21.055	18.732
Kratkoročni krediti	–	–	27.929	50.647
Kreditni drugih OZD	–	–	9.110	14.839
Sredstva skladov	–	–	1.323	7.820
Plasmani				
Denarna in vezana sredstva	426	6.148	20.998	38.636
Kreditni kmetom in delavcem	520	5.898	252.261	402.957
Kreditni ustanoviteljem	2.440	4.104	79.310	150.410

V tem obdobju, oziroma po letu 1960 do danes so se v skupno Hranilnico in posojilnico združile hranilno kreditne dejavnosti KZ Celje v letu 1964, Kmetijskega kombina

ta Šmarje v letu 1970, KZ »4. junij« Ilirska Bistrica v letu 1975 in KZ Slovenska Bistrica v letošnjem letu.

Novi hlev kooperanta Karla Goričana v Razdelu pri Strmcu.

KARL GORIČAN, kmet-kooperant v Razdelu 4 pri Štmcu je eden od številnih kmetov, ki so se usmerili v tržno proizvodnjo in si s pomočjo dokaj visokih kreditov hranilno kreditne službe in banke zgradili nove objekte. Karl je zgradil ob gozdu ob vznožju griča velik hlev za 40 pitalcev in koritasti silos za 280 m³, s hriba pa je napeljal po novem vodovodu v hlev svojo vodo.

»Saj vidite, da je še vse na pol dokončano. Hlev sem uredil. Imam 32 glav, ker sem čredo prestavil iz starega hleva. Če hočem stavbo končati in pozidati jamo za gnojevko, moram že pitati, da bom lahko tudi poravnal vse obveznosti do HKS. Kredite, ki jih dobiš, moraš porabiti čim prej, drugače se lahko zgodi, da ti inflacija požre velik del. Ko sem 1980. leta začel graditi, je bilo 60 starih milijonov še veliko. Kaj je pa danes?« – je povedal Karl.

Ogledali smo si novi hlev, teličke in 4 krave, od katerih oddaja tudi mleko, star hlev, težkega merjasa in kupe za prešanje pripravljenih jabolk.

»Za delo nas je bolj malo. Ko smo pri delu, bi rekel, da ima kmečka

mladina marsikje v delavcih, ki so si zgradili hiše med kmetijami po vaseh, slab zgled. Mi in mladi delamo od ranega jutra do večera, tudi ob sobotah in, če kaže potreba, tudi ob nedeljah. Tam, kjer delavci izvirajo s kmetije in tam, kjer na vasi sodelujejo s kmeti, je harmonija. Težko pa je, kjer so delavci doma brez dela in se še iz kmečke mladine norčujejo«, je dodal Karl.

Vodja pospeševalne službe KZ Celje tov. Karel Žibret je našel na celjskem območju okrog 211 zaščitnih kmetij, od katerih se je 32 usmerilo v intenzivno proizvodnjo. Pravi, da bi pospeševalna služba dosegla lepše uspehe, če bi kmetje v obnovo in gradnjo šli bolj odločno. O turizmu sicer veliko govorijo, naredili pa še niso nič. Navedel je primer kmetije na Hubi pri Frankolovem. Podjetnost kmeta, ki je intenzivno sodeloval s pospeševalno službo, je 8 hektarski nasad jablan na kmetiji, ki do obnove ni dala nič.

Premlevali smo tudi najnovejše stabilizacijske ukrepe v upanju, da nam bodo vsem skoraj prinesli lepše čase.

PAVLA KRAJNC, hranilno kreditna referentka in blagajničarka TZO Braslovče.

»Prag KZ Letuš sem prestopila aprila 1957. leta. Od takrat je zadruga moj drugi dom. Po združitvi s KZ Braslovče 1959. leta sem 1963. leta prevzela hranilnico in posojilnico v Braslovčah. Nikoli si nisem želela drugam, ker sem se zelo navezala na ljudi. Vsak poklic ima svoje svetle in temne strani. Ustregla sem vedno vsakemu vlagatelju, kolikor je bilo v mojih močeh. Letos so bili obračuni za pšenico izredno komplicirani.

V veliko pomoč mi je ob boleznih praktikantka.«

Z vključitvijo v naš enoten režim so se hranilne vloge na področju Šmarje povečale od tedanjih 520.592 din na sedanjih 33.654.705 din, na področju Ilirske Bistrice pa od 895.851 din na 14.714.297 din.

Do konca leta 1980 je Hranilnica in posojilnica s statusom nepravne osebe poslovala v skladu z republiškim zakonom o ustanavljanju in poslovanju Hranilno kreditnih služb kmetijskih in gozdarskih delovnih organizacij.

Na podlagi republiškega zakona o HKS in blagajne vzajemne pomoči, ki je bil sprejet 30. januarja 1980, se je naša HIP preimenovala v Hranilno kreditno službo kmetijstva in gozdarstva s statusom samostojne pravne osebe z omejeno subsidiar-

no odgovornostjo, ki ji daje možnost širšega razvoja.

V sedanji organiziranosti ima HKS 31 poslovnih enot:

V okviru KZ Savinjska dolina	9
V okviru KK Šmarje	6
V okviru Kmetijstva Ilirska Bistrica	1
V okviru KZ Slovenska Bistrica	2
V okviru KZ Celje	2
V okviru Inštituta za hmeljarstvo	1
V okviru DO industrije, storitev in gostinstva v SOZD Hmezd	10

Na ravni skupne HKS delujeta Zbor delegatov in Upravni odbor, pri PE pa Kreditni odbori. Menim, da je ta organiziranost taka, da ustreza zahtevam razvoja kmetijstva, glede poslovanja z delavci in drugi-

JOŽE KOŠEC, predsednik upravnega odbora Hranilno-kreditne službe kmetijstva in gozdarstva Žalec in predsednik kreditnega odbora poslovne enote HKS Polzela.

»Drugi mandat prve in 11. leto druge funkcije se mi iztekata. Čas je, da sprežem. Res je, da je ta služba dala in še daje kmetom veliko za razvoj samo zato, ker zbira in razporeja znatna sredstva. Sama banka ne bi zmogla vsega. Kamor pogledate so številni silosi, hlevi, pitališča, gnojišča. Žal premalo kot družba mislimo na kmeta kot človeka. Marsikje je živina na lepšem. Pri delu smo bili dosledni. Upam, da bo tako tudi v prihodnje. Postopek odločitve do gradnje bi moral biti krajši, ker je še veliko dela.

Imam predlog. Pomoč ne bi smela biti samo v denarju, ampak bi morali ustanoviti službo, ki bi v nesreči, bolezni ali izjemnih primerih pomagala kmetom tudi z delovno silo. Problem postaja pereč.

Pri vračanju kreditov bi morali uvesti daljši moratorij.

Prav je, da nas kmete upoštevajo pri dobavi goriva in rezervnih delov, ker vsi delamo v prid sebi in družbi.«

Pri Vikiju Strenčanu.

VIKI STRENČAN, kmet-kooperant Levec

»Sem predsednik hranilno-kreditnega odbora v Petrovčah. Tudi jaz koristim kredite za adaptacijo hleva in nabavo strojev.

Pri nas v Petrovčah imamo šestanek odbora vsak mesec, morda tudi zato, ker imamo izredno močno hranilno-kreditno službo. Veliko zaslug za to ima naš upravnik Lojze Kučer, ker si prizadeva za pravočasno financiranje (tudi premostitveno) in hitro gradnjo. V Levcu jih je v zadnjem letu kar 6 obnovilo hleve. Prav je, da HKS služba daje za material naročilnice in ne danar, ker so si nekateri kupovali kaj drugega in celo avtomobile. Kmetje v Levcu imamo težave zaradi zajetja pitne vode za Celje, ker njiv ne smemo gnojiti. Ob Savinji so nasipe popravili in visoka voda verjetno ne bo več poplavljala naših polj.

Včasih so kmetje iz obrobni predelov očitali nam v dolini prednost pri kreditiranju. Sedaj so uvideli, da ni res. Celotno področje TZO se razvija skladno. V Zavruh gradijo sedaj 3 hleve. Morda pa le ne bo razvoj kmetijstva oviran, kot se v tem času bojimo.«

mi občani, pa bo potrebno sprejeti principe poslovanja, ki ga uvaja podobno bančništvo.

Na področju varčevanja smo v glavnem uspeli, da so najpomembnejši, kmetijski proizvodi kmetov (hmelj, mleko, govedo, piščanci) in odkup lesa, izplačujejo preko hranilnih knjižic. Na vključitvi tega režima delamo še na področju Kmetijstva Ilirska Bistrica in KZ Celje. Izplačevanje OD delavcem v SOZD Hmezd je v celoti vključeno v ta sistem. To nedvomno pozitivno deluje na permanentno povečanje hranilnih vlog, kar pa je sicer v precejšnji odvisnosti od življenjskega standarda v sedanjih razmerah gospodarske nestabilnosti. Kljub temu je v tej smeri potrebna stanovska pripadnost, ki naj bi zagotavljala čimvečji obseg lastnega financiranja naložb v razvoj in tekoče poslovanje spričo splošnega pomanjkanja sredstev iz tujih virov. Družbene predpise o varčevanju bo treba še dopolnjevati.

Na področju kreditiranja je problematika obsežnejša.

V zadnjem času se uvajajo okvirni kriteriji investicijskega vlaganja v zasebno kmetijstvo, ki jih bo treba še dopolnjevati. Njih cilj je pozitiven. Strokovne službe v pripravi programov in pospeševanju razvoja kmetijstva imajo na tem področju ogromno dela, zlasti v aplikaciji teh normativov na dejanske razmere vsake kmetije, kjer delujejo posamezne OZD. Kvalitetnejše pripravljene programi morajo zagotoviti, da bodo projektirane ustrezne kapacitete preko katerih bodo maksimalno izkoriščane razpoložljive zemljiške površine. Strokovno pripravljene programi morajo odpraviti dileme v bančnih in drugih institucijah glede ustreznosti programov ter pospešiti potek zagotavljanja virov financiranja in

ALBINCA VERDNIK, hranilno-kreditna referentka, blagajničarka TZO, voditeljica ženskega gibanja in honorarna tajnica KS Gotovlje. »Dvajset let bo odkar sem začela delati v KZ. Vsak četrtek sem v Grižah in vsakega 15. v mesecu na Ponikvi. Vsi obračuni in prav vse obračunavamo skozi hranilno knjižico. Trenutno imamo 589 vlog na vpogled, 116 vezanih vlog in 270 posojilojemalcev. Do svojega poklica imam veselje, rada delam z ljudmi s katerimi imam urejene odnose in zaupanje. Menim, da so od tega odvisne tudi visoke vlo-

ge. Tudi drugače imamo lepe odnose, saj sem tridesetim pomagala do pokojnine. Največ dela imam proti koncu leta. Okrog 500 hranilnih knjižic imajo tudi gozdni posestniki. HKS je urejena, nastanejo pa težave včasih v RC.

Rada delam z ženami, saj med kmečkimi in delavskimi ni razlike. Čudovite so naše skupne akcije. Žal sem preobremenjena in vsega dolgo ne bom več zmogla, ker me HKS že dovolj zaposluje na mestu, ki ni najlepše urejeno, ne dovolj varno in tudi ne dovolj plačano.«

Pri Vraničevih v Prekopi.

VRANIČ IVAN, kooperant iz Prekope

»Teško sem gosopodaril. Sedaj, ko je sin Janko doma in se je srečno oženil, imamo vsi polne roke dela. Poglejte, to pitališče za brojlerje smo zgradili v treh mesecih, seveda s pomočjo kredita. Tudi za adaptacijo hleva, v katerem imamo 41 bikov, smo lani dobili 70 starih milijonov.

Vesel sem, da sta mlada poprijela za delo s takšnim poletom. Lepo uspevamo. Vsak dinar nalagamo na hranilno knjižico. Naj bo v obtoku in naj ga koristijo potrebni, ki bodo sedaj gradili v težjih pogojih.

Imamo 8 ha obdelovalne zemlje, a je je vseeno premalo za takšno čredo. Koruzo še kupujemo. Imamo precej hmelja, zato imamo gnoj.«

IVI STEPISNIK, upravnik TZO Prebold

»Odnosi med TZO in HKS so dobri. Sadovi skupnega dela so vidni po kmetijah. Sredstva smo obračali tako smotno, da so skoraj vsi že dobili kredite. Kmetje v Marija Reki so taki, da tisti, ki so kreditov potrebni, le-teh nočejo, ostali bi jih pa koristili.

PRI VRBANU V MARIJA REKI imamo zbiralnico mleka. Prepričan sem, da se bo razvila v eno najmočnejših.

Imamo več kmetov delavcev, ki vsak dinar, zaslužen v tovarni vlagajo v kmetijo in to se pozna tudi pri obnovi in proizvodnji.«

ekspeditivnejšega reševanja naših kreditnih zahtevkov za tekoče financiranje sprejetih programov. Le na ta način bodo lahko hitreje realizirani načrtovani fizični učinki.

Več truda bo potrebno posvetiti formiranju skupnosti v vseh možnih oblikah in sovlaganju ob skupni udeležbi na ustvarjenem dohodu in riziku s ciljem ocenitve proizvodnje in obvladovanju tržnih oziroma gospodarskih nihanj.

Kmetje in strokovne pospeševalne službe morajo v bodoče prevzeti odgovornost, da bodo načrtovani proizvodni učinki tudi doseženi, sicer bodo banka in drugi kreditorji spremenili odobrene kreditne pogoje. Družbena usmeritev gospodarstva bi seveda morala biti taka, da bo glede na proizvodne in tržne razmere omogočena izpeljava programov.

Odprava moratorija pri odobranju bančnih kreditov in iz sredstev KŽRS oziroma Konzorcija za

kmetijstvo zelo negativno vpliva na načrtovano ekonomičnost proizvodnje oziroma na sposobnost vračanja najetih kreditov. Menim, da je treba ta problem ponovno proučiti in ga primerno rešiti.

Sedanjí režim kreditiranja kmetov direktno pri Poslovnih bankah mimo programskih usmeritev preko zadružnih organizacij in HKS je treba odpraviti v prid usklajenemu razvoju kmetijstva.

V okviru naše HKS oziroma naše republike moramo čimprej uvesti oziroma poenotiti režim kreditiranja kmetov za stanovanjske potrebe, kar je izredno pomembno za izboljšanje življenjskih pogojev kmetov. Ta akcija je ponovno zastavljena v okviru Zveze HKS. Želimo, da bi bila čimprej ustrezno rešena.

Obseg kreditiranja pri naši HKS od leta 1975 ilustrirajo naslednji podatki:

Leto	Predračunska vrednost	Kreditni bank	Kreditni KŽRS	Kreditni HKS	Lastna udeležba	Drugi viri
1975	68.533	23.752	5.283	11.402	20.811	7.285
1976	69.570	30.318	5.272	7.520	19.429	7.031
1977	98.019	42.467	5.037	10.632	39.883	—
1978	74.011	42.171	4.469	6.763	18.224	2.384
1979	62.869	26.614	2.112	7.544	26.599	—
1980	53.140	29.069	908	4.516	18.647	—
1981	127.436	51.853	2.042	14.109	59.332	—
1982						
(30/9)	125.387	54.665	3.292	15.782	49.248	2.400

Iz navedenih podatkov je razvidno, da je v strukturi financiranja bistven delež iz zbranih sredstev v okviru naše HKS, da pa je izredno

pomemben delež bančnih in ostalih kreditov, s katerimi se je omogočil naveden obseg naložb.

Ker letos praznujemo 100-letnico obstoja zadružnega hranilništva, menim, da moramo jubilej proslaviti in povezati z ukrepi stabilizacije našega gospodarstva, ki so bili oziroma še bodo sprejeti. Verjetno še nikoli beseda »varčevanje« ni našla takšnega mesta kot ravno v sedanjem času.

Intenzivnejše varčevanje naj postane naša stalna praksa osebnega in poklicnega življenja in dela. Vključiti se mora na vseh normah od krajevnih skupnosti do federacije z namenom, da bomo tako privarčevali čimveč sredstev za naše hranilništvo in nadaljnji uspešen razvoj.

Ernest Marinc
in urednik

MARICA BRINAR, hranilno-kreditna referentka in blagajničarka TZO Prebold.

»V KZ Sešče sem začela 1952. leta v knjigovodstvu. Sledile so združitve. HKS sem prevzela 1973. Spominjam se časov, ko smo veliko delali in nič gledali na ure. Sedaj je način dela veliko bolj zapleten in bi bilo komaj, da bi delali brez predaha. Z novim letom 1983 odhajam v pokoj zato uvajam mlado moč.

Prijeto mi je delo s kmeti in drugimi vlagatelji.«

VARČUJMO, DOKLER JE ČAS

Še pred leti so poslovne banke z velikim pompom opozarjale na 31. oktober – dan varčevanja in ob tem širokogrudno delile obeske za ključke, značke, kemične svinčnike in podobna pozornostna darila, ko pa je ta dan minil, smo na to besedo in dejanja v zvezi z njo kaj radi pozabljali.

Dandanes ni več tako. Sredstva javnega obveščanja, govorniki na sestankih in ne nazadnje tudi za gostilniškimi omiziji vse več omenjajo varčevanje. Pa ne zato, ker bito bila naša vrlina, ampak zaradi tega, ker nas je v varčevanje pripeljala nuja. Opustimo razglabljanje,

zakaj smo šele v zadnjem času začeli govoriti toliko o varčevanju in kaj smo delali prej. Zavedajmo se raje, da za varčevanje nikoli ni prepozno in se vrnimo k varčevanju, kakršnega narekuje današnji čas ter položaj doma in po svetu.

Varčevanje v najširšem pomenu, pod katerim razumemo naš odnos do okolja, našo skrb za premišljeno izrabljanje virov energije in skrb za ponovno vračanje sekundarnih surovin v proizvodne procese, pravilno vrednotenje prostora, hrane, časa in vrste drugih dobrin, ki

(Nadaljevanje na 10. strani)

(Nadaljevanje s 6. strani)

NAJDALJŠI LETNI DOPUST 45 DNI

Novela zakona skrajšuje najdaljši letni dopust od sedanjih 60 na 45 delovnih dni, kajti v praksi se ta institut nepravilno razlaga oziroma celo zlorablja.

RAZMERJA Z UDELEŽENCI USMERJENEGA IZOBRAŽEVANJA

Kot novost uvaja novela zakona, da naj delavci v TOZD določijo v samoupravnem splošnem aktu osnove za urejanje medsebojnih razmerij delavcev in udeležencev usmerjenega izobraževanja. Poleg pravic, obveznosti in odgovornosti, ki jih imajo udeleženci usmerjenega izobraževanja pri opravljanju proizvodnega dela oziroma delovne prakse in pri praktičnem pouku v skladu z zakonom o usmerjenem izobraževanju, morajo delavci določiti v samoupravnem splošnem aktu tudi druge medsebojne pravice, obveznosti in odgovornosti ter pogoje za njihovo uresničevanje. Vsak udeleženec usmerjenega izobraževanja bo moral s podpisom izjave, da sprejema pravice, obveznosti in odgovornosti določene v samoupravnem splošnem aktu, vzpostaviti medsebojno razmerje z delavci tozda. Pristojni samoupravni organ tozda pa bo moral odločati o posameznih pravicah, obveznostih in odgovornostih posameznih udeležencev usmerjenega izobraževanja.

NEOPRAVIČEN IZOSTANEK – PRENEHANJE DELOVNEGA RAZMERJA

Zaradi uskladitve z zakonom o združenem delu in zaradi zaostrovanja delovne discipline novela zakon določa obveznost, da morajo delavci v samoupravnem splošnem aktu določiti število dni neopravičenega izostanka z dela, ki ne sme biti manjše od 5 in ne večje od 7 delovnih dni v obdobju šestih mesecev, za katerega se mora izreči disciplinski ukrep prenehanja delovnega razmerja.

(Nadaljevanje z 9. strani)

smo jih ustvarili ljudje in narava, je z denarnim varčevanjem v najtesnejši povezavi.

Mogoče bo na našo zavest, da je varčevanje koristno, vplival ta primer: Ko bi vsak lastnik avtomobila v Jugoslaviji prevozil na teden samo deset nepotrebnih kilometrov manj, bi letno prihranili petdeset milijonov litrov goriva. Zanimivo! Ali je to-le: če bi vsak prebivalec naše države prevarčeval kakorkoli en sam dinar na dan, bi lahko v Jugoslaviji imeli tristo petinšestdeset novih otroških vrtcev na leto. Dejstvo, ki ne potrebuje komentarja.

Zato preudaren človek ne bo rezmetaval z denarjem, pa četudi gre le za drobiž, pač pa bo s svojim dohodkom za opravljeno delo ravnal tako, da bo od tega v resnici nekaj imel, kajti že od nekdaj je veljalo pravilo, da brezciljno

Novela zakona določa še druge primere hujših kršitev delovnih obveznosti, ki jih določijo delavci v samoupravnem splošnem aktu, zaradi katerih se bo moral izreči disciplinski ukrep prenehanja delovnega razmerja. Pri ureditvi v zakonu določenih primerov hujših kršitev delovnih dolžnosti morajo delavci v samoupravnem splošnem aktu upoštevati, ali zaradi hujših kršitev prihaja do motenj v razmerjih pri opravljanju del oziroma nalog, predvsem pa, ali prihaja do večje materialne škode oziroma do nevarnosti za nastanek take škode, hujših posledic za pravice delavcev, do posledic ali nevarnosti za njihovo življenje in zdravje ali do bistvenih motenj v samoupravnih odnosih.

ODSTRANJENEGA DELAVCA NA KATEROKOLI DELO

V primeru neobvezne odstranitve delavca z dela je dostikrat nemogoče razporediti delavca na druga dela oziroma naloge, ki ustrezajo njegovi strokovni izobrazbi oziroma z delom pridobljeni delovni zmožnosti, ker takih del oziroma nalog ni v tozdu. Zato novela zakona dopušča možnost, da se tudi v takem primeru lahko delavec razporedi na katerakoli dela oziroma naloge v TOZD.

OBJAVA DEL, KI JIH OPRAVLJA DELAVEC S POGOJI ZA POLNO POKOJNINO

Zaradi zaposlovanja mladih strokovnjakov in izboljševanja izobrazbene strukture delavcev v TOZD je v noveli zakona določeno, da lahko pristojni organ TOZD da soglasje, da delavec, ki izpolni pogoje za polno osebno pokojnino, nadaljuje delovno razmerje le pod pogojem, da se na oglas ali javni razpis del oziroma nalog, ki jih opravlja tak delavec, ne prijavi kandidat, ki izpolnjuje razpisne pogoje. Oglas oziroma javni razpis del in nalog je treba objaviti tri mesece, preden delavec izpolni pogoje za polno osebno pokojnino ter ga ponavljati vsako leto, dokler se ne prijavi ustrezeni kandidat.

trošenje denarja ob nepravem času, na nepravem mestu in za nepotrebne stvari pomeni živeti neodgovorno, nespametno in nasprotno z načeli dobrega gospodarjenja. Zato varčevanje nikakor ne more biti stvar trenutnega navdiha in odraz enkratnih potreb ali trenutne situacije. Z varčevanjem morajo biti prežeta naša razmišljanja in vzgoja naših otrok. Da, tudi vzgoja otrok. Zato ni dovolj, da otroku izročimo žepnino in hranilnik, dati mu moramo tudi neposreden dober vzgled, ki bo vreden več, kot tisoč lepih besed.

Konec tega prispevka naj bo malce aktivističen. Nič zato! VARČUJMO, KAJTI VARČEVATI NIKOLI NI PREPOZNO! ŠE ZMERAJ IMAMO TOLIKO, DA LAHKO VARČUJEMO. KO VEČ NE BOMO IMELI NIČESAR, NAM TUDI VARČEVATI NE BO POTREBNO.

J. R.

POGODBA O DELU V SOGLASJU Z »MATIČNO« TOZD DELAVCA

Novela zakona določa, da se pogodba o delu lahko sklene z delavcem le ob pogoju, da je podano pismeno soglasje pristojnega organa TOZD v kateri je v delovnem razmerju, razen kadar bo šlo za opravljanje kratkotrajnih začasnih ali občasnih del, ki trajajo največ do 7 dni v posameznem koledarskem letu.

IZJEME ZA NADURNO IN POGODBENO DELO ŠE DVE LETI

V prehodnih in končnih določbah novela zakona določa, da do 31. 7. 1984 lahko delo preko polnega delovnega časa nad 30 ur na mesec, toda ne več kot 48 ur na mesec in delo po pogodbi o delu nad 60 dni, toda največ 90 dni v posameznem koledarskem letu, odobri pri-

stojni organ občinske skupnosti za zaposlovanje v posebej upravičenih primerih.

NE POZABITE!

Spremenjeni in dopolnjeni zakon o delovnih razmerjih nalaga (tudi) naslednje:

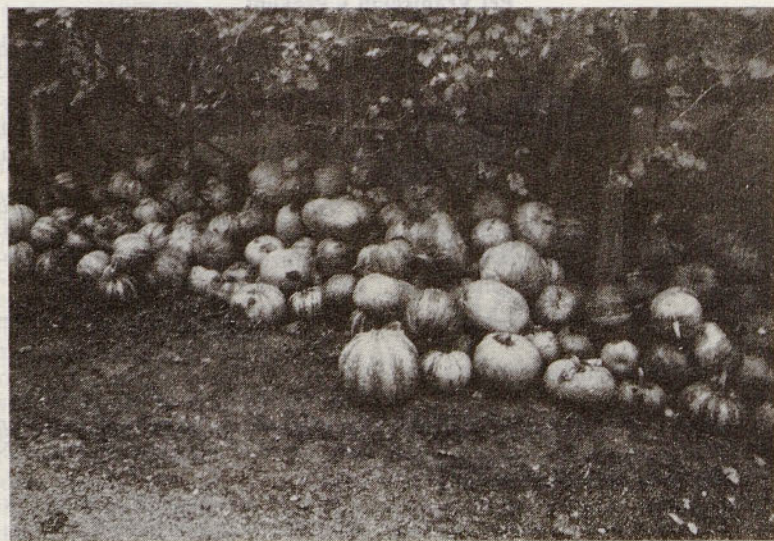
– do 1. oktobra 1982 je treba objaviti dela in naloge, ki jih opravljajo delavci, ki že izpolnjujejo oziroma ki bodo do konca leta 1982 izpolnili pogoje za polno osebno pokojnino;

– 31. decembra 1982 je treba uskladiti samoupravne splošne akte ter urediti delovna razmerja in delo po pogodbi o delu po novih zakonskih določbah!

Sodelujte pri oblikovanju Hmeljarja!

Zaradi deževja v oktobru se je spravilo jesenskih pridelkov zavleklo v november, kasnila je tudi setev, ki je le uspešno končana.

V Savinjski dolini je veliko buč pa nobene domače oljarne.

Uporaba uree v prehrani prežvekovalcev

INA Kutina proizvaja za trg 4 mešanice UREE z Benuralom in sicer: BENURAL S
BENURAL DODATEK
BENURAL 60
BENURAL 70

BENURAL – S vsebuje: 42 % uree in 3 % žvepla.

V tej mešanici je benural, ki omogoča stabilnost uree in se postopno sprošča v prebavnih organih prežvekovalcev. BENURAL – S se dodaja v prehrani:

– v krmnih mešanicah za pitanje telet (od 90–200 kg)	2,5–2,8 %
– v krmnih mešanicah za pitance (200–500 kg)	3,5–4,0 %
– mlečnim kravam z obrokom žitaric dnevno do	300 gr
– ovcam z dodatkom žitaric dnevno	20–30 gr

Zmes krmil z Benuralom – S hranite na suhem. Benural – S izboljšuje potrebe prežvekovalcev v beljakovinah, deluje alkalično in zmanjšuje nevarnost prebavnih motenj, izboljšuje presnovo, zmanjšuje napihovanje, izboljšuje prebavo celuloze, presnovo kalcija in fosforja ter pozitivno vpliva na prirast telesne teže, izkoriščanje hrane in mastnost mleka.

BENURAL DODATEK

Vsebnost:

Benural dodatek je urea, ki je fizikalno vezana z žveplom in homogenizirana z mineralno komponento Baralom. Benal ščiti stabilnost uree, ter ustvarja ugodne pogoje aktivnost fermenta uree in ščiti postopno osvobajanje amoniaka v vampu prežvekovalca po potrebah na sintezo bakterijskega proteina.

Žveplo daje ogrodje za bakterijsko sintezo aminokislin metionin cistin, vse to pa omogoča racionalno izkoriščanje uree in odklanja nevarnost zastupitve živali. Kalcij in fosfor, ki sta zastopana v optimalnih količinah Benal s svojimi fizikalno kemijskimi svojstvi pospešuje njihovo izkoriščanje. Vitaminsko mineralni dodatek, ki zadovoljuje fiziološkim potrebam prežvekovalcev v rasti in proizvodnji.

UPORABA:

Zamenjuje biološko kvalitetne proteine v hrani prežvekovalcev, dopolnjuje proteinski deficit, v hrani zadovoljuje potrebe prežvekovalcev s kalcijem, fosforjem, vitamini in mikroelementi.

Benural kot dodatek za govejo živino krepi intenzivnejšo rast, povečuje mlečnost in toliščobo, preprečuje: jalovost krav in telic, hipokalcemije, paralizne, tetanije in avitaminoze.

Navodilo in uporaba:

Benural se dodaja drobljenim žitaricam (koruzi, ječmenu, pšenici idr.) dobro pomešan in to:

teletom v pitaju 100 do 200 kg teže	5 % ali 100–200 gr/dnev.
teletom v pitaju 200–500 kg teže	7 % ali 250–500 gr/dnev.
plemenski živini	5–6 % ali 200–400 gr/dnev.
mlečnim kravam	5–7 % ali 300–600 gr/dnev.
ovcam	5–6 % ali 40–60 gr/dnev.

Benural kot dodatek za živinsko krmo – odvisno od osnovne hrane in kvalitete žitaric praviloma zadovoljuje potrebe prežvekovalcev (teletom v pitaju – reprodukciji in mlečnim kravam, ki dajejo do 20 l mleka dnevno) v proteinih, kalciju, fosforju, vitaminih in mikroelementih. Mladim teletom in visoko mlečnim kravam priporočamo poleg Benurala dodatek proteina iz oljaric.

Pri uporabi Benurala pri krmljenju živine priporočamo krmljenje krmil v dveh obrokih ali mešan z domačimi mletimi žitaricami krmljenje po volji (ad libitum). Krmilo je potrebno dobro premešati, a Benural dodatek dodajati vsakodnevno brez daljših presledkov. V času paše ali krmljenja s travo Benurala ne krmimo.

Benural dodatek za živinsko krmo se uporablja – krmi v suhem stanju. Benural dodatek čuvajte v suhem in zračnem prostoru. Rok uporabe je 3 mesece.

Koruzna silaža je nasula obilo zlatega zrnja.

BENURAL – 60

Vsebuje: 60 % uree, 3 % žvepla

V proizvodnji mesa in mleka je nujno da razpolagamo s kvalitetno osnovno hrano.

Koruzna silaža je vse bolj cenjena kot osnovna hrana, ji pa primanjkuje beljakovin, ki se delno dajo nadoknaditi z Benural – 60.

Benural – 60 se dodaja ob priliki siliranja v silažo, ki ima najmanj 30 % suhe snovi. V tem primeru ne more priti do precejanja uree iz zgornjih v spodnje sloje. Iz prehrabnih razlogov je potrebno Benural – 60 homogeno mešati v silaži, čeprav manjša nehomogenost ne ogroža zdravja živali.

Benural – 60 se priporoča ob priliki siliranja, silmasi dodajati 1,0–1,5 %. V travne silaže ne dodajamo Benula – 60.

Za dobro silažo je potrebno zagotoviti anorgane (kemične) pogoje.

Priporoča se, da se koruzna silaža mešana z Benuralom – 60 spravlja v trajno postavljene silose, ki jih je možno dobro zatesniti s folijo.

Benural – 60 povečuje vsebino surovin proteinov v silaži, blaži kislost silaže, povečuje koncentracijo mlečne kisline in izboljšuje prebavljivost celuloze.

BENURAL – 70

se je pokazal zelo ugodno pri konzerviranju odnosno predelavi volumentarnih krmil v cilju boljše prebavljivosti. Tako se v svetu kjer se uporablja v obroku slama kot vlaknasti del krme – tretira (slama, sadne tropine, grozdne tropine) te doslej v živinoreji neuporabni odpadki za prehrano živino. Pri uporabi Benural – 70 se tej krmi izboljša prebavljivost in procent surovin proteinov.

(Nadaljevanje na 12. strani)

OŽIVITEV KONJEREJE V SAVINJSKI DOLINI

Začenjamo s članki o konjih, ki so v našem in vašem glasilu skorajda neobičajni. Zakaj? Povabim vas k branju.

KZ Savinjska dolina dosedaj še ni bila nikoli organizator in nosilec konjereje v Savinjski dolini. V preteklosti so bili konji namenjeni predvsem za delo na polju in v gozdu, le izjemoma za pripust ali za pitanje. Število konj vseh kategorij (žrebci, kobile, mladi konji, žrebeta) je okrog 200. Od tega skoraj polovica kobil. Prevladuje hladnokrvni tip konja. Vsi konji so pri individualnih rejcih. Večina jih je na obrobni predelih doline. Registriran pripust je samo pri petih kobilah. Konji so v glavnem privežani v hlevih skupaj z govedom. Krmijo se podobno kot govedo s travinjem, koruzno in travno silažo, izjemoma z žitaricami ali celo s koncentratu.

V kratkem sem opisal kakšno je stanje v naši dolini, vendar je prav, da osvetlim še širši slovenski prostor.

Kot vemo, Slovenija ni bila nikdar v celoti konjerejska dežela. Imela je le določena območja z razvito konjerejo (severovzhodna Slovenija). Kljub temu imamo štiri kobilarne, ki imajo vse kategorije konj. To so Lipica, Krumperk, Brdo in Kočevje. Skupaj vzrejajo 1,8 % vseh konj v Sloveniji. Večina osnovne črede kobil je pri individualnih rejcih. Pred drugo svetovno vojno je imela Slovenija 51.974 konj (4,1 % vseh v SFRJ). Največ jih je bilo 1951 leta in sicer 66.994.

Po tem letu je hiter razvoj mehanizacije v kmetijstvu izrinil konje kot osnovno delovno silo. Konjereji se v preteklosti tudi ni uspelo tržno orientirati, ker se je proizvod-

nja mesa za izvoz odvijala v odvisnosti od konjunkturalnih gibanj. Vzrok naglega upadanja je tudi ta, da ni uživala nobene družbene podpore.

Pomemben dejavnik padanja, ne samo števila, ampak tudi kvalitete konj, dosega letno okoli 50 milijonov \$. Izvoz ni strokovno usmerjen in je tudi brez vsakršnih omejitev. Izvažajo se najboljše žrebeta obeh spolov in ob tem konjska čreda nezadržno stari. Tako imamo več kot 50 % konj nesposobnih za obrambne namene in tudi povečan pripust kobil ne more bistveno izboljšati obstoječega stanja. Za primerjavo: v SRS je bilo leta 1977 pripuščen 2.084 kobil (28,1 %), v srednji Avstriji 21,5 %, in v ZRN 15,9 %, v letu 1981 smo pripustili še 2.561 kobil ali 47,4 % vseh kobil.

Kaj nam povedo ti podatki?

– da spada Slovenija med dežele z razvito in dobro organizirano proizvodnjo

– da je pri nas veliko zanimanje za konjerejo

Toda kljub temu smo imeli leta 1981 še samo 18.169 konj. Kot zanimivost morda tale primerjava. V minulih tridesetih letih se je število konj znižalo za 3,7 krat, število traktorjev pa se je povečalo za 611 krat (samo v zasebnem sektorju je bilo 1981 leta 55.000 traktorjev).

Kakšne konje imamo na Slovenkem? V glavnem prevladuje slovenska hladnokrvna pasma z okoli 85 % in razen nje še toplokrvni konji, kot so kasač, lipicanec in hano-veranec. Povedati moramo, da se v zadnjem času vse bolj širi reja halingerja, ki je posebno zanimiv za potrebe splošnega ljudskega odpora.

(Nadaljevanje z 11. strani)

Za naše razmere bo Benural – 70 praktično iskan verjetno le za konzerviranje koruznega zrnja kakor tudi drugih žitaric, ki bi bile namenjene za prehrano prežvekovalcev.

Koruzo se konzervira z Benural – 70 neposredno po obiranju z 30–40 % vlago. Na surovo zrnje se posuje 5–7 % Benurala – 70 in dobro zmeša. Po tem se to koruzno zrnje zmeče na kup in pokrije s plastično folijo. Ni potrebno anaerobno pokrivanje, temveč le toliko, da se prepreči prekomerno zračenje in izguba amoniaka in da se zaščiti krma pred nečistočo.

Tako konzervirano koruzno zrnje z Benuralom – 70 ima pH reakcijo 8,0–8,5 kar je ugodno za fermenta uree za hidrolizo uree. Za hidrolizo uree pa je potrebna odgovarjajoča vlažnost koruze in v primeru, če koruzna vsebuje pod 35 % vlage, se priporoča narediti raztopino z vodo v razmerju 1 : 2 in 1 % glede na količino te raztopine med mešanjem politi po koruzi.

Po tem postopku se še doda koruzi Benural – 70 6 % ter zmeša kot je opisano.

Odvisto od odstotka Benurala – 70, ki se dodaja koruzi se poveča z neproteinskim dušikom odstotek surovin proteinov v koruzi od 6,5–7 % na 16–17 %.

Urea se postopno razgrajuje in se ustvarja amoniak s katerim se konzervira koruzo.

Z razgradnjo uree in z izgubo amoniaka se postopno zmanjšuje tudi odstotek surovin proteinov, tako da se po 6 mesecih nahaja v koruzi le še 12 % surovin proteinov. Kar je še vedno enako drugim 12 % mešanicam, ki se uporabljajo v živinorejski prehrani, vsebnost uree in amoniaka pa je še vedno tolikšna da očuva koruzo od kvarjenja.

Vsi navedeni pripravki bodo na razpolago v vaših kmetijskih preskrbah po naročilu.

ŽIVINOREJSKO VETERINARSKI ZAVOD CELJE
Mirko Pristovšek, ing. agr.

Z novim odnosom do konjereje pridejo v poštev naslednje posebnosti:

– uporabnost konja za lažja dela in spravilo lesa (ob energetski krizi)

– pridobivanje mesa za izvoz in domači trg

– potrebe SLO za konje težkotorne tipa, sposobnim za jahanje, tovorjenje in vleko.

– šport in rekreacija

Vse te posebnosti uvrščajo konjerejo v neposredno odvisnost od obdelovalnih površin v domačem okolju in še s prehransko specifikom, konji ne konkurirajo človeku.

Zaradi vsega tega smo se v KZ Savinjska dolina odločili, da začnemo z oživiljanjem konjereje v dolini.

Proizvodnjo bomo razvili v skladu s svojim načrtom in pri tem stremeli za ekonomsko najugodnejše komercialne stike s kooperanti. Konjereja bo organizirana izključno kot dopolnilna dejavnost. Kot tržno blago so predvideni konji za zakol, pl. žrebice in žrebci.

V uvodu opisana specifična našega področja (SR Slovenija) opredeljuje tržne možnosti. Spitane mlade konje ali žrebčke bi v glavnem izvažali.

V poštev pride tudi odkup hladnokrvnih žrebičkov v starosti 6 mesecev za vzrejo v enem od žrebetišč. Žrebice pa bi obdržali doma.

KAKO DOSEČI ŽELJENE CILJE?

Najprej bomo pregledali vse konje na področju KZ Savinjska dolina. Z nakupom pl. žrebcev in še potrebnega števila kobil bi začeli z organiziranim in strokovno vodenim pripustom.

Za rejo in vzrejo bodo angažirani zasebni rejci – kooperanti. Prodaja po končanem pitanju ali vzreji bo organizirana s strani KZ.

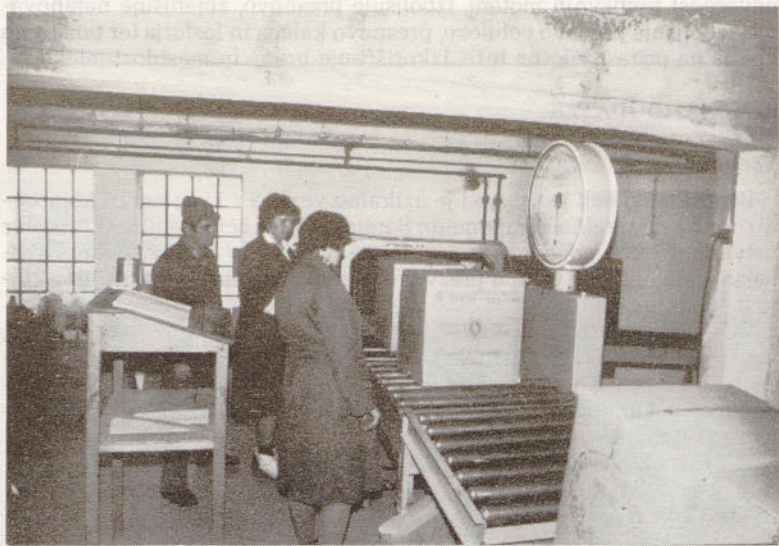
Vse te faze morajo biti seveda dohodkovno povezane. To pomeni, da se deli dohodek končnega proizvoda po ključu vloženega dela.

Proizvodnja bo organizirana izključno v kooperaciji. Paziti bo potrebno na zdravstvene zahteve, zoohigieno, nadzorovan in strokovno voden pripust, nego kopit, strokovno svetovanje (tehnologija), ocenjevanje in premikanje.

Toliko za uvod in razmišljanje.

Želimo, da bi nam zastavljen cilj s skupnimi močmi uspelo doseči.

Dušan Vedenik

Milica, Rozika in Viki ob avtomatski tehnici in pakirnem stroju pri pripravi briketov za odvoz.

Dopise za 1. številko Hmeljarja 1983, prosim, pošljite do 5. XII.
Urednik

Zaščita pred divjadjo

Avstrijska firma Genshofer je izdelala ultrazvočno napravo za večjo varnost avtomobilov. Gre za rog, ki za človeško uho ni slišen, zadržuje pa visoko in nizko divjad stran od ceste v krogu 200 do 400 metrov.

Opozorilno napravo »Run Away« lahko vsak brez težav vgradi v avtomobil. Ultrazvočni rog se vključuje na območjih, kjer so opozorilne table za divjad ali po potrebi v mraku. Posebna kontrolna lučka opozarja, da naprava deluje. Nikjer ni rečeno, da rog ni primeren na kmetijah za odganjanje divjadi iz vinogradov in z njiv.

(Herbert Genshofer, Graz-Puntigam, Neusuersberg, Brunnenfeldstrasse 1)

Ultrazvočni aparat za uničevanje žitnih insektov

Čikaška firma »Sentronic Controls Corp.« je skonstruirala in izdelala ultrazvočni aparat »pestsentry«, ki proizvaja zelo močne ultrazvočne valove (frekvence od 30 do 60 kHz), ki poškodujejo slušni in živčni sistem glodalcev in žitnih insektov. Trdijo, da bodo s tem aparatom lahko odpravili škodljivce v silosih in skladiščih v dveh do šestih tednih. En aparat pokriva prostor 140 do 170 m², obratuje pa na elektriko iz omrežja in porabi le 4 W. Aparati ne vplivajo na človeški organizem.

Dopisujte
v HMELJARJA

OBRAMBA PRED TOČO

V zvezi s katastrofalno točo v nekaterih krajih Slovenije v letošnjem poletju so bile objavljene v dnevnem časopisu in drugih javnih občilih številne informacije o obrambi pred točo. Informacije so bile zelo parcialne, nekatere tudi netočne, zato si na osnovi njih ni mogoče ustvariti celovite in objektivne slike o tej dejavnosti. Hidrometeorološki zavod SRS je institucija, ki je odgovorna za pomembni del obrambe pred točo, zato seznanja javnost o tej dejavnosti in o problemih v zvezi z njo.

UVOD

Na podlagi izkušenj obrambe pred točo drugod po Jugoslaviji, predvsem pa v SR Srbiji, je bil leta 1979 sprejet v naši republiki Zakon o sistemu obrambe pred točo. HMZ SRS je v skladu z določili Zakona izdelal sodobni tehnološki koncept sistema obrambe. Za osnovo je bila sprejeta metodologija obrambe pred točo, ki se je že dalj časa uporabljala v Sovjetski zvezi, v Jugoslaviji, pa tudi drugod po svetu, to je odkrivanje točonosnega procesa v oblaku s pomočjo meteorološkega radarja in vnašanje kemičnega reagenta v ustrezni del oblaka z raketami. Fizikalni smisel takega vplivanja na nevihtne oblake je v naslednjem: Kemični reagens (pri nas uporabljajo srebrov jodid), ki se vnaša v točonosne celice oblaka, prepreči prekomerno rast točnih zrn, tako da z delci reagenta povzročimo veliko število jeter zaledenitve podhlajenih kapljic. Na ta način se naravni proces nastajanja točnih zrn pospeši in nastanejo le številna manjša zrna, ki se v glavnem v nižjih, topljših zračnih plasteh stalijo, oz. so pri padcu na tla takih dimenzij, da ne povzročajo večje škode. V praksi seveda ne gre vedno tako gladko, zato o popolnem preprečevanju toče še ne moremo govoriti, o čemer bo še tekla beseda.

HMZ SRS je predlagal, da se osvojena metodika obrambe pred točo izboljša z uvedbo procesnega računalnika z ustreznimi programi, tako da bi se skrajšal čas med ugotovitvijo procesa v oblaku in akcijo obrambe ter bi se pevačala natančnost obrambe.

Na osnovi omenjenega Zakona je Izvršni svet Skupščine SRS izdal leta 1980 Odlok o določitvi območij, na katerih se naj organizira obramba pred točo. Z Odlokom so določena tri branjena območja in sicer severovzhodna Slovenija, Osrednja Slovenija, Osrednja Slovenija in Primorska. Območja so bila določena na osnovi kriterijev, ki jih je postavil Zakon, predvsem je bil odločilen kriterij intenzivnost kmetijske proizvodnje, saj je osnovni namen obrambe pred točo zaščita kmetijske rastlinske proizvodnje. Nadalje je Republiški komite za kmetijstvo, gozdarstvo in

prehrano izdal na osnovi cit. Zakona Pravilnik o minimalnih tehničnih pogojih in varnostnih ukrepih za delovanje sistema obrambe pred točo. Predpisani so bili pogoji glede objektov in opreme od radarsko-računalniškega centra do strelnih mest in varnostni ukrepi, ki jih morajo izpolnjevati izvajalci obrambe. Prav tako so bili določeni tudi kriteriji za določitev območij, na katerih se obramba pred točo ne sme izvajati zaradi varnostnih razlogov.

Zakon določa, da republika zagotavlja finančna sredstva potrebna za izgradnjo sistema obrambe pred točo, kakor tudi sredstva potrebna za delovanje tega sistema, razen za oni del sistema, ki ga predstavljajo strelska mesta. Za delovanje strelskih mest zagotavljajo finančna sredstva Območne skupnosti za obrambo pred točo, ki se po samoupravni poti ustanovijo na vsakem branjenem območju.

Zakon o sistemu obrambe pred točo zavezuje SR Slovenijo, da s posebnim Odlokom Skupščine SRS zagotovi finančna sredstva za izgradnjo sistema obrambe in sicer v razdobju 1980 do 1985. Odlok še ni bil sprejet, finančna sredstva so se za leta 1980-82 zagotavljala z vsakoletnim Zakonom o proračunu SR Slovenije.

Naloge v zvezi z obrambo pred točo izvajajo Hidrometeorološki zavod SRS in Območne skupnosti za obrambo pred točo, oziroma od njih pooblaščen delovne organizacije. Tako določa Zakon, da Hidrometeorološki zavod SRS med drugim izdelata tehnološko-tehnične osnove in skrbi za izgradnjo enotnega sistema obrambe pred točo, nadalje da zagotavlja v času nevarnosti toče potrebno meteorološko in radarsko službo, ter organizira raziskovalno delo v zvezi z ugotavljanjem uspešnosti obrambe. Območne skupnosti imajo med drugim naloge, da skrbijo za izgradnjo, vzdrževanje in delovanje sistema, da zagotavljajo sredstva za delovanje strelskih mest, da sodelujejo in se samoupravno sporazumevajo z zavarovalnimi skupnostmi, spodbujajo zavarovanje pred morebitno škodo po toči itd.

Posebej pomembno se nam zdi poudariti, da je bilo sprejeto načelo, ki ga bo treba v praksi še izpeljati, namreč da radarsko-računalniški centri v sistemu obrambe pred točo, služijo tudi za druge namene predvsem za izboljšanje vremenskih prognoz. Na ta način bo mogoče prognozirati časovno in krajevno detajlizirano najavo neurij, dati količinsko oceno padavin in uvesti nekaj urne podrobne prognoze vremena.

SEDANJE STANJE ORGANIZIRANOSTI OBRAMBE PRED TOČO V SLOVENIJI

Izgradnja in delovanje sistema obrambe pred točo potekala v

smislu določil Zakona. Zakon je določil, da ima prednost sistem obrambe pred točo v SV Sloveniji, ki deluje že 11 let. Že v lanskem letu se je pričel izvajati program modernizacije sistema obrambe pred točo na tem območju. Nabavljen je bil sodobni meteorološki radar ameriške proizvodnje, nadalje so bili nabavljeni po varnostnih principih ustrezni kontejnerji (hišice za zaščito strelca in za skladišče raket) in lanserji za izstreljevanje protitočnih raket. Obramba je bila lansko leto razširjena na območju Prekmurja, letos pa na območje Slovenskih Konjic. Predvidena je nadaljnja modernizacija z nabavo računalnikov in ustrezne programske opreme z namenom, da se bo obramba pred točo čim bolj avtomatizirala. Na osnovi radarskih opazovanj bo računalnik izračunaval vse potrebne parametre za akcijo obrambe pred točo.

Na drugem mestu prioritete pri vzpostavitvi sistema obrambe pred točo v Sloveniji je območje Primorske, ki je specifično glede na to, da se bo tu obramba pred točo vršila v okviru skupne jugoslovansko-italijanske obrambe pred točo. Večletna prizadevanja in priprave so vodile do podpisa meddržavnega sporazuma med SFRJ in Republiko Italijo o skupni obrambi pred točo na obeh straneh državne meje in sicer na območju spodnje Soške doline, Goriških Brd, Vipavske doline, Tržaškega Krasa ter severne Istre. Gre za bilateralni mednarodni dogovor o skupni uporabi visoke tehnologije in o vzpostavitvi skupnega sistema obrambe pred točo z operativnim centrom na področju SFRJ (Nova Gorica) in z raziskovalnim centrom na področju Republike Italije (Gorica). Velik pomen tega mednarodnega sodelovanja je tudi v nameri, da z raziskavami in kritično analizo operativne obrambe stalno delamo na izboljševanju in izpopolnjevanju tehnologije in tehničnih sredstev pa tudi pri proučevanju nastajanja oz. preprečevanja točonosnih procesov v oblakih.

Čim bo sporazum ratificiran (predvsem jeseni), se bo pristopilo k izgradnji sistema obrambe pred točo. Vsaka država bo nosila enak del stroškov (50 : 50 %).

Na tretje mestu prioritete je po prvotnem programu sistem obrambe pred točo v Osrednji Sloveniji (obsega obsežno področje občin: Zalec, Celje, Hrastnik, Laško, Sevnica, Brežice, Trebnje, Novo mesto, Metlika, Črnomelj, del občin Domžale, Kamnik, Velenje, Škofja Loka, Kranj, Ljubljana-Siška, Ljubljana-Bežigrad, Ljubljana Moste-Polje ter predvidoma Litija, Šentjur pri Celju in Šmarje pri Jelšah).

HMZ SRS je v letu 1981 pripravil dinamiko izgradnje enotnega sistema obrambe pred točo v SR Sloveniji. Po tem načrtu bi morala biti zaključena modernizacija sistema obrambe pred točo v SV Slo-

veniji do sezone 1982, sistem obrambe pred točo na Primorskem bi moral biti vzpostavljen do sezone 1983, v Osrednji Sloveniji pa do leta 1984. Zaradi zaostritve gospodarskih razmer in z njimi povezanega primanjkljaja proračunskih sredstev in določenih restriktivnih ukrepov pri uvozu, ni bilo in ni na razpolago finančnih sredstev, ki bi zagotavljala realizacijo izgradnje sistema po prvotnem načrtu. Nujno potrebni stabilizacijski ukrepi so zahtevali, da se odpovevmo uvozu opreme povsod, kjer jo lahko nadomestimo z domačim delom. Tako bomo npr. računalniške programe za potrebe obrambe pred točo izdelali doma, zato pa nastaja zakasnitev pri predvideni avtomatizaciji obrambe v SV Sloveniji. Glede vzpostavitve sistema obrambe pred točo na Primorskem je treba reči, da je prvotno zastavljeni rok sezona 1983 vprašljiv zaradi zakasnitve podpisa meddržavnega sporazuma oz. ker ta sporazum še ni ratificiran.

Glede na sedanjo, na polovico zmanjšano dinamiko dotoka republiških proračunskih sredstev za te namene, bi bila možna vzpostavitev sistema obrambe pred točo v Osrednji Sloveniji šele leta 1985. Nedavni sklep Izvršnega sveta Skupščine SRS o potrebi čimprejše vzpostavitve obrambe pred točo na tem območju, obvezuje kompetentne republiške organe, da zagotovijo pravočasno potrebna finančna sredstva. Postavljeni rok - sezona 1983 - bo mogoče doseči le z maksimalnim angažiranjem vseh sodelujočih, tj. Hidrometeorološkega zavoda SRS kot izvajalca investicij in neposrednih koristnikov, ki se morajo samoupravno organizirati v Območno skupnost in sprejeti sporazum o financiranju tistega dela sistema obrambe, ki se ne financira iz republiških sredstev. Vse to pa le pod pogojem, da bo radar oziroma predvideni radarsko-računalniški sistem predstavljen iz sedanje lokacije na Žkaričah, na novo lokacijo Lisca nad Sevnico. Novi meteorološki radar, ki je bil nabavljen v lanskem letu, ima namreč tehnične karakteristike, ki omogočajo, da bo na lokaciji Lisca služil za obrambo pred točo na območju od Bele Krajine do Prekmurja in nad celotno osrednjo Slovenijo. Doseg prostega radarja je namreč 450 km, računalniško vodenega pa 130 km. Prestavitev radarsko-računalniškega centra na Lisco pomeni tudi v celoti vzeto prihranek znatnih finančnih sredstev. Vseeno pa je potrebno zagotoviti v kratkem času 80 mio din (od tega ca 200.000 dol), če hočemo, da bo sistem v Osrednji Sloveniji deloval že v letu 1983.

Prestavitev radarja iz Žikarc na Lisco ne bi povzročila nazadovanja kvalitete obrambe pred točo na sedaj branjenem območju Štajerske in Prekmurja in celo obratno. Tehnična karakteristika radarja je namreč, da ne daje v radiju 10 do 15 km okoli lokacije zanesljivih odrazov, kar je pri sedanjih lokacijah (Nadaljevanje na 14. strani)

(Žikarce) določena pomanjkljivost, saj je neposredna okolica vinogradniško območje, medtem ko v primeru Lisce temu ni tako.

PROBLEMATIKA

Ko se v javnosti govori o obrambi pred točo se skoro nič ali zelo malo poudarja dejstvo, da obramba ne more v celoti preprečiti te naravne ujme. Obramba pred točo je uspešna le, če zadostno količino kemičnega reagensa uvedemo v pravilno izbrani del oblaka v točno določenem zelo kratkem času, ko je potrebno vplivati na točnosni proces. Za vsakim izmed teh pogojev so določene tehnologije, določena tehnična sredstva, pa tudi teoretična spoznanja. Naše znanje o procesu nastajanja toče, oziroma širše povedano o fiziki oblakov, je še nepopolno. Tudi tehnična sredstva imajo določene pomanjkljivosti. Že ves čas, ko se vrši v Jugoslaviji obramba pred točo, predvsem pa zadnja leta je velik problem kvaliteta protitočnih raket. Rakete enega proizvajalca imajo pomanjkljive balistične karakteristike in številne rakete eksplodirajo že na zemlji, oz. neposredno po vzletu. Rakete drugega proizvajalca imajo neustrezni kemični reagens in sicer zmanjšano efikasnost obrambe pred točo ne glede na bistven napredek in modernizacijo ostalih komponent te dejavnosti. Jugoslovanska hidrometeorološka služba si že dalj časa mnogo prizadeva, da bi sedanja proizvodnja raket izboljšala kvaliteto oz. da bi potencialni proizvajalci ponudili raketo z boljšo karakteristiko. Tudi naš Zavod si skupaj s kompetentnim republiškim organom prizadeva, da bi vzbudil kvalitetne rakete pri potencialnih proizvajalcih v naši republiki. Vsa omenjena prizadevanja pa do sedaj še niso dala vidnih rezultatov.

Želimo še opozoriti na problem obrambe pred točo s pomočjo letal. S takim načinom obrambe so namreč letos samoiniciativno pričeli na vzhodnem Štajerskem (kot dopolnilo obrambi s pomočjo raket) in nedavno smo čitali v dnevnem časopisu, da o tej vrsti obrambe razmišljajo tudi na celjskem območju. Gotovo je, da obramba pred točo z raketami ni edina metoda, ki se uporablja v svetu. Točo branijo na primer s pomočjo talnih generatorjev, ki razpršujejo pod oblak kemični reagens.

Prav tako ponekod vnašajo kemični reagens s pomočjo topovskih granat, branijo celo z raketami majhnega dometa z eksplozivnim polnjenjem. Dejansko je v svetu najrazširjenjša metodika obrambe pred točo s pomočjo letal, in to na tri načine: iz letal izstreljujejo od strani manjše rakete s kemičnim reagensom v nevihtni oblak, ali pa posipajo oblake s srebrom jodidom in to ali na bazi oblaka ali pa z vrha oblaka. Povedati je treba, da izvajajo obrambo z letali predvsem

tam, kjer zaradi gostega letalskega prometa ne morejo vršiti obrambe z raketami.

Glavna razlika med raketno in letalsko obrambo pred točo je v tem, da z raketami dovedemo v zelo kratkem času reagens v ustrezni del oblaka, kjer so temperature pod -5 , medtem ko z letali posipamo pod bazo oblakov (pri nas na Štajerskem), kjer so temperature nad 0 , pri čemer reagens zgublja na aktivnosti: kristali reagensa (srebrovega jodida) se ob trkih z vodnimi kapljicami namreč omočijo in izgubljajo lastnost ledotvornih jeder. Poleg tega je z letali potrebno pričeti s posipanjem zelo zgodaj, da bi vzponski tokovi zanesli reagens na potrebno višino (prej, kot pa na radarju določimo ali je oblak nevaren za nastanek toče). Vsekakor s to metodiko tudi ne moremo točneje dozirati količine kemičnega reagensa, ki naj pride v del oblaka, kjer nastaja toča.

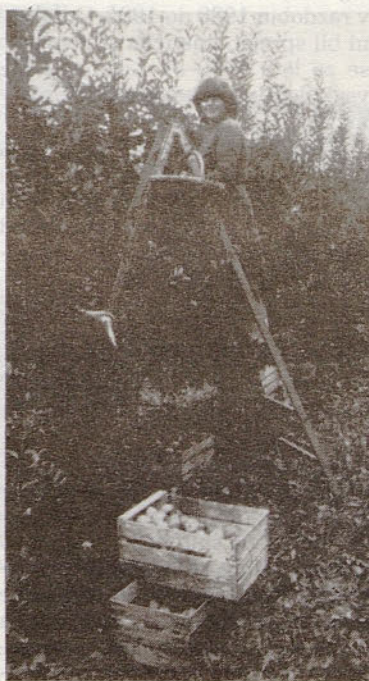
Danes se v svetu smatra obramba pred točo s pomočjo raket kot najzanesljivejša, saj omogoča hitro posipanje kemičnega reagensa na daljši poti in na ta način deluje reagens v velikem prostoru. Granate omogočajo sicer vnos reagensa najbolj točno na željeno mesto, vendar je razpršitev kondenzacijskih jeder razmeroma slaba. Pri obrambi s pomočjo letal pa je najmanj zanesljivo prav posipanje reagensa pod oblaki, zaradi razlogov, ki smo jih že omenili. Poseben problem pa je seveda varnost letenja v neposredni bližini nevihtnih oblakov, kjer so lahko izredno močni vertikalni in horizontalni zračni tokovi. Na sploh pa velja, da je obramba z letali primerna na ravninskih področjih. Zato bi bilo verjetno smiselno v jugoslovanskem okviru pričeti z eksperimentom obrambe pred točo z letali v Vojvodini, kjer poleg tega še nimajo razvite raketne obrambe. Na osnovi izkustev takega eksperimenta bi šele lahko odločali o uvedbi letalske obrambe tudi drugod.

Na koncu bi želeli poudariti, da so v Jugoslaviji, kjer smo sicer razvili izredno obsežen poligon operativne obrambe, premajhna prizadevanja, da bi inštitucije, ki se ukvarjajo z obrambo pred točo (predvsem hidrometeorološki zavodi) razvili skupno raziskovalno delo s ciljem, da se izboljšajo teoretične in tehnične osnove obrambe, in se objektivno oceni uspešnost te dejavnosti. Tudi inozemski strokovnjaki opozarjajo, da je pred uvedbo operativne obrambe ali vzporedno z njo razviti nujno infrastrukturno raziskovalno dejavnost. Za tako dejavnost bi potrebovali sorazmerno majhna finančna sredstva v primeru z velikimi stroški operativne obrambe, vendar kljub temu smo v naši državi na tem področju storili zelo malo.

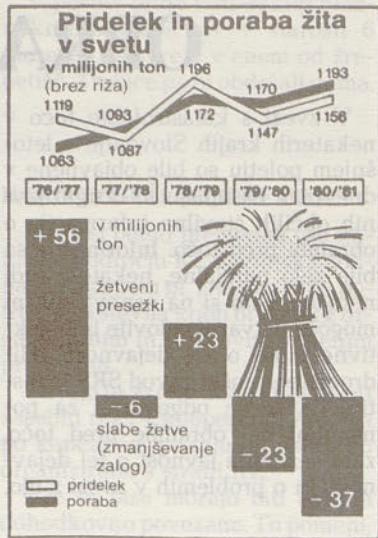
HIDROMETEOROLOŠKI
ZAVOD SLOVENIJE

OBIRANJE KORUZE Z MLETJEM CELOTNEGA STORŽA

V ZR Nemčiji v praksi vse pogostejše uporabljajo tehnologijo pospravljanje koruze, pri kateri takoj zmeljejo celotni storž, kar omogoča hitrejšo pospravljanje koruze pa tudi večje prihranke pri sušenju vlažnega zrnja ter manjšo izgubo pri pospravljanju. Tudi hranilna vrednost tako predelane koruze je višja, ker vsebuje več celuloze (5 do 8 odstotkov). Koruzo pospravljajo s posebno prirejenim kombajem za koruzo, ki mu dodajo napravo za mletje. Na večjih površinah uporabljajo posebne dvo ali trivrstne stroje avstrijske proizvodnje z zmogljivostjo 0,5 do 0,7 ha na uro. Prednost teh strojev je v tem, da tudi krmno mešanico pripravljajo neposredno na polju.

Na Mirošanu so pomagali obirati jabolka poleg članov drugih DO SOZD Hmezd tudi delavci DS Skupne službe SOZD Hmezd.

Preobilna jabolčna letina

Zahodna Evropa je, kot se pritožujejo pridelovalci, tako rekoč zasuta z jabolki. Pridelek ocenjujejo na 78 milijonov centov, kar pomeni povečanje za 25,4 milijona centov oziroma nekako 48 odstotkov. Posledica je seveda padec cen, ki so ob začetku jesenskega trgovanja zdrsnile na tako nizko raven, da ne pokrivajo več niti pridelovalnih stroškov. Posebno slabo se prodajajo najbolj običajne sorte golden in stark.

Zelo dober je bil pridelek v ZR Nemčiji, ki je zaradi ugodnih razmer povečala pridelek za 156 odstotkov oziroma od 9 na 23 milijonov centov in je prispevala skoraj tretjino vsega pridelka. Tudi Italija je imela za 5 milijonov centov večji pridelek oziroma 30 odstotkov več ali skupno 22,5 milijona centov. Italija je največ pridelala v pokrajinah Trentino-Alto Adige, Emilia-Romagna in Piemont, ki so dale 90 odstotkov vsega povečanja.

Da bi zadržala padanje cen so združenja pridelovalcev predvsem zahtevala še pred spravljanjem v hladilnice preventiven umik pridelka druge kakovostne vrste. EGS se s tem strinja, ostaja pa odprto vprašanje stroškov tega umika.

Razen ostrejših kontrole kakovosti uvoženega blaga na mejah zahtevajo pridelovalci še pošiljanje presežkov v tretji svet in po 1. januarju prepoved prodaje jabolk golden delicious, manjšega premera od 6,5 cm, drugih jabolk pa drobnejših od 6 cm.

GV 41/1982

SESTAVA DISCIPLINSKE KOMISIJE

Določitev števila članov disciplinske komisije, ki vodi posamezen postopek, je stvar samoupravnih ureditev, pri čemer mora biti v komisijo vključen tudi zunanji član.

Sodišče združenega dela je predlagalo oceno ustavnosti in zakonitosti pravilnika o delovnih razmerjih, ki med drugim določa, da sta v disciplinski komisiji, ki šteje pet članov, dva zunanja člana, in da v posameznem primeru odloča komisija v senatu, ki ga sestavljajo predsednik in dva člana, od katerih je en zunanji član. Po predlagateljevem mnenju o združenem delu, ki določa, da število zunanjih članov disciplinske komisije ne more biti večje od četrtine vseh članov disciplinske komisije. V obravnavanem primeru vodi postopek, stvar samoupravnih ureditev. Pri tem so delavci dolžni upoštevati zakonske osnove, določene za njeno sestavo, to je: da disciplinsko komisijo sestavlja v vsakem primeru liho število članov; da je ožja komisija, ki po četrtem odstavku 200. člena Zakona o združenem delu odloča v konkretnem postopku, sestavljena izmed članov širše disciplinske komisije, ki so jo izvolili delavci po drugem in tretjem odstavku istega člena Zakona o združenem delu; da mora biti en član komisije iz temeljne organizacije, iz katere je delavec ki se kliče na odgovornost; da mora biti vanjo vključen tudi zunanji član »širše« disciplinske komisije in da mora biti pri vsakokratni sestavi komisije spoštovana zakonska intencija, da teži odločitve nosijo delavci v organizaciji združenega dela.

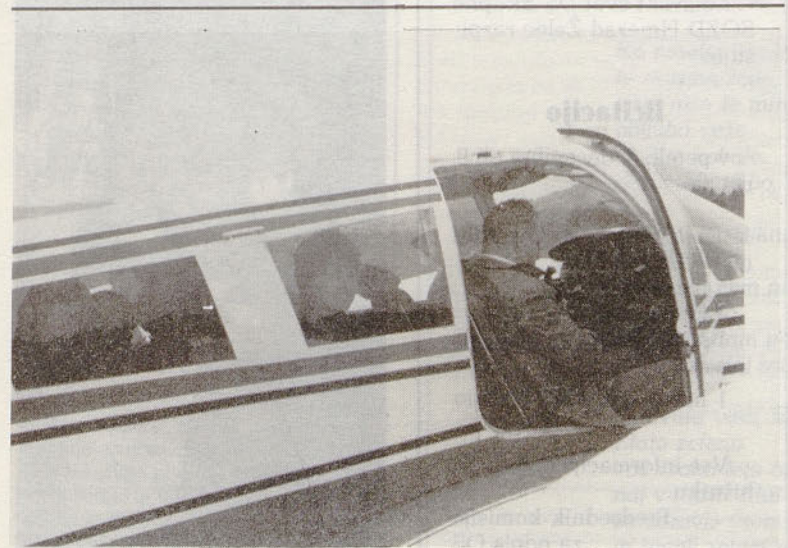
Ustavno sodišče je določbo pravilnika, po kateri sta v celotni petčlanski komisiji, dva zunanja člana, razveljavilo. Kar zadeva določbo pravilnika, da v posameznem primeru odloča komisija v tričlanskem senatu, od katerih je eden zunanji član, pa je ugotovilo, da z zakonom ni v nasprotju.

Po zakonu sestavlja disciplinsko komisijo liho število članov, v številski predsednika. Določeno število članov disciplinske komisije, vendar ne več kot četrtina vseh njenih članov, morajo biti osebe izven temeljne organizacije in jih volijo delavci z liste, ki jo določi zbor združenega dela občine, v kateri je temeljna organizacija (prvi in tretji odstavek 200. člena Zakona o združenem delu). Z vključitvijo zunanjih članov v disciplinsko komisijo, je izražen širši družbeni interes glede ugotavljanja odgovornosti delavcev, vendar nosijo teži odločitve delavci v temeljni organizaciji. Zato so delavci pri določanju števila članov disciplinske komisi-

je dolžni upoštevati zakonsko določbo, da število zunanjih članov celotne disciplinske komisije ni večje od četrtine vseh njenih članov. V obravnavanem primeru je ta četrtina pri sestavi celotne petčlanske komisije presežena. Zato je zadevna določba pravilnika v nasprotju z zakonom o združenem delu. Vsakokrat, ko je delavec klican na odgovor, določi predsednik disciplinske komisije njeno sestavo (4. odstavek 200. člena Zakona o združenem delu). Vendar zakon sestave te ožje komisije podrobneje ne ureja, marveč določa le, da mora biti en član komisije iz temeljne organizacije iz katere je delavec, ki se kliče na odgovornost. Zato je določitev števila članov disciplinske komisije, ki v posameznem primeru vodi postopek, stvar samoupravnih ureditev. Pri tem so delavci dolžni upoštevati zakonske osnove, določene za njeno sestavo, to je: da disciplinsko komisijo sestavlja v vsakem primeru liho število članov; da je ožja komisija, ki po četrtem odstavku 200. člena Zakona o združenem delu odloča v konkretnem postopku, sestavljena izmed članov širše disciplinske komisije, ki so jo izvolili delavci po drugem in tretjem odstavku istega člena Zakona o združenem delu; da mora biti en član komisije iz temeljne organizacije, iz katere je delavec ki se kliče na odgovornost; da mora biti vanjo vključen tudi zunanji član »širše« disciplinske komisije in da mora biti pri vsakokratni sestavi komisije spoštovana zakonska intencija, da teži odločitve nosijo delavci v organizaciji združenega dela.

Glede na povedano, ugotavlja ustavno sodišče, da določba pravilnika o sestavi ožje tričlanske komisije, ki odloča v posamičnem disciplinskem postopku, ni v nasprotju z zakonom.

Iz odločbe št. U.1. 37/81 z dne 14. 1. 1982, ki je bila objavljena v Uradnem listu SRS, št. 3/82.

Po napornem delu si kmetje-kooperanti vsako leto privoščijo skupne izlete v okviru TZO v bližnje in daljnje kraje. Braslovčani so občudovali lepote Pohorja, Plešivca in Mislinjske doline celo iz zraka.

Bencin na bone UREDBA

Na podlagi prvega odstavka 271. člena zakona o sistemu državne uprave in o izvršnem svetu skupščine SR Slovenije ter o republiških upravnih organih (Uradni list SRS, št. 24/79 in 10/82) in v zvezi s 4. in 7. členom uredbe o omejitvi prometa z motornim bencinom in plinskim oljem (Uradni list SFRJ, št. 62/82) izdaja izvršni svet skupščine SR Slovenije

u r e d b a

o omejitvi prometa z motornim bencinom in plinskim oljem

1. člen

Zaradi racionalizacije porabe motornega bencina in plinskega olja se s to uredbo določa prodaja motornega bencina in plinskega olja porabnikom za uporabo poljedelskih, gozdarskih, obrtnih, gradbenih in drugih strojev, ki so v lasti občanov.

S to uredbo se podrobneje urejajo tudi posamezna vprašanja v zvezi z uveljavitvijo uredbe o omejitvi prometa z motornim bencinom in plinskim oljem (v nadaljnjem besedilu: gorivo) in se določajo pristojni organi v republiki za razdelitev bonov.

2. člen

Lastniki strojev iz prvega odstavka prejšnjega člena so mesečno upravičeni do bonov za nabavo goriva za te stroje, ki jih uporabljajo, in sicer:

1. kmetijski stroji	
a) motokultivatorji (enoosni traktorji)	20 litrov
b) kosilnice (od maja do vključno septembra)	20 litrov
c) škroplilnice	5 litrov
2. gradbeni stroji	
a) kopači rovov	100 litrov
b) nakladalniki	100 litrov
c) buldožerji	200 litrov
č) kompresorji	50 litrov
d) mešalniki	10 litrov
e) vibratorji	5 litrov
3. gozdni stroji	
a) motorne žage	5 litrov
4. obrtni stroji	
a) žage cirkularke	10 litrov
b) drugi obrtni stroji	5 litrov

Lastniki strojev iz prejšnjega odstavka, ki trajneje proizvodno sodelujejo z organizacijami združenega dela, so poleg teh količin upravičeni še do dodatnih količin goriva.

Merila za ugotavljanje vrednosti in količine goriva za posamezne stroje iz tega člena določa izvršni svet skupščine SR Slovenije v sedmih dne po uveljavitvi te uredbe.

Lastniki drugih strojev (agregatov, generatorjev, motornih črpalk, vrtnih kosilnic in podobnih) so upravičeni do bonov za nabavo 5 litrov bencina mesečno.

3. člen

Lastniki tovornih motornih vozil, ki opravljajo javni prevoz v cestnem prometu, so upravičeni do naslednjih količin goriva:

do 3 ton nosilnosti	300 litrov
od 3 do 5 ton	400 litrov
od 5 do 7 ton	450 litrov
nad 7 ton	500 litrov

Lastniki tovornih motornih vozil, ki niso nosilci samostojnega osebnega dela, so upravičeni do bonov za nabavo 50 litrov goriva.

4. člen

Lastniki avtobusov so upravičeni do bonov za nabavo 500 litrov plinskega olja mesečno, če opravljajo javni prevoz v cestnem prometu.

5. člen

Lastniki kombibusov in kombi vozil (kombijev) so upravičeni do bonov za nabavo 300 litrov goriva mesečno, če opravljajo javni prevoz v cestnem prometu, oziroma do bonov za nabavo 100 litrov mesečno, če opravljajo samostojno delo.

6. člen

Kmetje, ki dobavljajo prehranske proizvode na tržnice ali zbirna mesta, so upravičeni do bonov za nabavo 50 litrov goriva za razdalje do 50 km oziroma 100 litrov za razdalje nad 50 km.

Nosilci samostojnega osebnega dela, katerih dejavnost je neobhodno vezana na uporabo vozila, vozilo pa je uvedeno v knjige osnovnih sredstev za opravljanje samostojnega osebnega dela, so upravičeni do bonov za nabavo 100 litrov goriva. Upravičenost do te večje količine bonov za motorno vozilo izkazujejo delovni ljudje s potrdilom organizacije združenega dela, druge samoupravne organizacije ali skupnosti oziroma organa.

7. člen

Lastniki registriranih, evidentiranih in neevidentiranih traktorjev z močjo do 35 kW so upravičeni do bonov za nabavo 80 litrov plinskega olja mesečno, za traktorje nad 35 kW pa do 100 litrov mesečno.

Lastniki traktorjev iz prejšnjega odstavka – nosilci samostojnega osebnega dela, ki trajneje proizvodno sodelujejo z organizacijami združenega dela – so poleg te količine upravičeni še do dodatnih količin goriva.

Merila za ugotavljanje goriva določa izvršni svet skupščine SR Slovenije v sedmih dneh po uveljavitvi te uredbe.

8. člen

Zdravniki, patronažne sestre, veterinarji, inšpektorji, kmetijski pospeševalci, gozdarji, delavci ptt organizacij, kurirji in drugi delavci, ki za opravljanje dejavnosti organizacije združenega dela, druge samoupravne organizacije ali skupnosti oziroma nalog uporabljajo lastno vozilo, so upravičeni do bonov za nabavo goriva v količini do 80 odstotkov porabljenega goriva v tistem obdobju v letu 1981! V skladu s določbo 3. člena zakona o začasnih prepovedi razpolaganja z delom družbenih sredstev za nabavo plinskega olja in motornega bencina.

9. člen

Pri nabavi novega motornega vozila so občani upravičeni do bonov za nabavo 20 litrov goriva.

10. člen

Občani, ki se vozijo na delo s kolesom z motorjem, so upravičeni do bonov za nabavo 10 litrov motornega bencina, če je razdalja od njihovega stalnega ali začasnega prebivališča do mesta dela večja od 10 kilometrov.

Dokaz o tem izda organizacija združenega dela, druga samoupravna organizacija ali skupnost oziroma organ, kjer je delavec v delovnem razmerju.

(Nadaljevanje na 16. strani)

Sodelujmo pri zbiranju slovenske pripovedne slovstvene folklorne

V sekciji za ljudsko slovstvo pri Inštitutu za slovensko narodopisje (Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti) v Ljubljani je v pripravi zbirka slovenskega slovstvenega folklornega gradiva (bajke, povedke, pravljice, smešnice, uganke, pregovori), pri kateri želimo dati prednost novemu terenskemu gradivu. Na zbiranje gradiva smo v Hmeljarju vabili že pred leti. Sedaj vabimo obnavljamo (opomba urednika).

Prizadevamo si, da bi bila zbirka kolikor mogoče popolna, zato se z zaupanjem in prepričanjem, da naš klic ne bo zaman, obračamo tudi na cenjene bralce Hmeljarja z naslednjo prošnjo:

– prosimo in vabimo vas, da bi bajke, povedke, pravljice, smešnice, uganke, pregovore in mogoče še kaj podobnega, kar živi v vašem okolju ali zgolj le še v spominu iz mladih dni, zapisali in poslali na Inštitut za slovensko narodopisje na spodaj navedeni naslov. Veseli bomo, če se bo Arhiv slovenskih ljudskih pripovedi, ugank, pregovorov pri omenjenem Inštitutu obogatil z vašim prispevkom, saj to pomeni kamenček več v mozaiku slovenske kulture – v tem primeru slovstvene dediščine. Vaše delo bomo ustrezno citirali in na primernem mestu poudarili – kadar bo do predvidene izdaje pač prišlo.

Pri tem je treba opozoriti, da ne pridejo v poštev prepisi ali obnove iz starih zbirk ljudskih pravljic, pripovedk ipd., saj te že imamo na razpolago in jih bomo vsekakor primerno upoštevali.

– druga možnost je ta, da nam sporočite naslove ljudi, za katere veste, da je z njimi ljudsko oz. ustno oz. folklorno izročilo še živi. Ob priložnosti bi jih obiskali sami in njihove pripovedi posneli na magnetofonski trak.

V vsakem primeru pa prosimo, da je naveden natančen naslov pripovedovalca, njegovi rojstni podatki in poklic in prav tako naslov in omenjeni podatki zapisovalca ter kraj in datum zapisa oz. pripovedovanja.

Pričakujemo vašo pošto in vas v tem upanju prav lepo pozdravljamo.

Marija Stanonik
Inštitut za slovensko
narodopisje, ZRC SAZU
61000 Ljubljana
Novi trg 3

(Nadaljevanje s 15. strani)

11. člen

Bone za gorivo razdeljujejo za vozila na motorni pogon in kolesa z motorjem občinski upravni organi za notranje zadeve po kraju stalnega prebivališča občana, za primere iz 9. člena te uredbe pa občinski upravni organi za notranje zadeve oziroma organizacija združenega dela, ki je izdala preizkusno tablico.

Bone za gorivo za stroje iz prvega odstavka prvega člena te uredbe razdeljuje pristojni občinski upravni organ za gospodarstvo po kraju stalnega prebivališča občana.

Bone za čolne in ladje, ki so registrirane, razdeljuje pristojni občinski upravni organ za gospodarstvo po kraju registracije plovila oziroma luška kapitanijska.

12. člen

Z denarno kaznijo od 10.000 do 100.000 din se kaznuje za prekršek organizacija združenega dela, druga samoupravna organizacija ali skupnost:

1. če prodaja gorivo brez prevzema bona za nakup dovoljene količine;

2. če da neresnične podatke o posamezniku za uveljavljanje upravičenosti do večje količine bonov za gorivo.

Z denarno kaznijo od 500 do 10.000 din se kaznuje za prekršek tudi odgovorna oseba organizacije združenega dela, druge samoupravne organizacije ali skupnosti.

Z denarno kaznijo od 500 do 10.000 din se kaznuje za prekršek iz 1. točke prvega odstavka tega člena, kdor prodaja gorivo brez prevzema bona.

13. člen

Z denarno kaznijo od 500 do 10.000 din se kaznuje, kdor da ob zahtevi za izdajo bonov neresnične podatke.

14. člen

Nadzor nad izvajanjem določb te uredbe opravljajo občinski upravni organi, pristojni za tržne inšpekcije.

15. člen

Ta uredba je začela veljati 20. oktobra 1982.

Pripis: Osebnih avtomobilov vseh kategorij prejmejo bone za 40 litrov bencina mesečno. Boni imajo prvič za Jugoslavijsko na prvem mestu cirilico.

PREŠERNOVA ZBIRKA

Tako kot vsako leto bo Prešernova družba tudi letos ob obletnici rojstva dr. Franceta Prešerna izdala svojo »Redno letno knjižno zbirko«, ki jo v množični nakladi dvajset tisoč izvodov po zares dostopni ceni prejmejo člani in drugi naročniki – bralci Prešernove družbe:

1. PREŠERNOV KOLEDAR ZA LETO 1983 (z barvnimi reprodukcijami odličnega slovenskega slikarja Nikolaja Omerze in raznovrstnimi drugimi zanimivostmi)

2. Polona Škrinjar: PAVLA, po-vest

3. Miran Ogrin: PO STOPINJAH ALEKSANDRA VELIKEGA, potopis

4. Živojin Gavrilović: IGMANCI, roman

5. Mira Ružič: BITI ALI NE BITI, knjiga proti onesnaževanju in za varstvo okolja

6. Aleksander Cordell: MORTYMERJEVI, roman – nagradna knjiga (brezplačno jo prejmejo člani Prešernove družbe, ki so poravnali članarino do 30. 6. 1982).

Cena vseh šestih, v platno vezanih knjig je 850 dinarjev (z nagradno knjigo) oziroma 700 dinarjev (brez nagradne knjige). Cena vseh šestih knjigi v mehki (broširani) vezavi pa je 500 dinarjev (z nagradno knjigo) oziroma 400 dinarjev (brez nagradne knjige).

Vsem, ki »Prešernove zbirke« še niste naročili pri poverjeniku Prešernove družbe, uredništvu Hmeljarja ali v knjigarni, priporočamo, da to čimprej storite.

Delavski svet DS Skupne SOZD Hmezad Žalec razpisuje

licitacijo

v petek, 3. decembra ob 8. uri za

- 1 DIA projektor-Aspektomat – brez žarnice
- 5 pisarniških miz
- 3 fotelje – skaj
- 1 sortirni stroj za zlaganje kuvert
- 1 hišno razglasno postajo

Vse informacije dobite pri hišniku.

Predsednik komisije za odpis OS
inž. Marjan Drobne

Pohitimo z zimskimi opravili, da nas zima ne preseneti!

14. novembra je zapadel prvi sneg do nižin in skopnel.

Delavski svet DO Hmezad export-import Žalec razpisuje javno

LICITACIJO

za stružnico
isključna cena 50.000,00 din

Licitacija bo v torek dne 14. 12. 1982 ob 8.00 uri v DO Hmezad export-import Žalec. Vsi kandidati so dolžni pred licitacijo položiti 10 % varščino od izključne cene pri blagajni DO. Ob nakupu je kupec dolžan plačati predpisan prometni davek.

Predsednik komisije za odpis OS
Erih Korun

Viki Škorjanc pri vzorčenju hmelja pred vlaganjem v briketirnici.

V SPOMIN

Zopet se je med podvinske kmete – v TZO Polzela pa v kratkem času že sedmič – zarezala globoka rana. Omahnil je mlad, klen in nadomestljiv steber – gospodar Tomaževa kmetije. Sredi največjega delovnega polja, poln načrtov za lepšo prihodnost svoje družine, kmetijstva in okolja je v 35. letu umrl

JOŽE URATNIK

Že kot mladenič se je odločil – kmet bom in ostal bom zvest tradiciji prednikov. Z mladostnim poletom, ljubeznijo do težke rodne grude in s pomočjo mame in sester je dobro uresničeval zastavljen proizvodni načrt. Vse prihodke je vlagal v modernizacijo in mehanizacijo kmetije. Kmetijska zadruga Savinjska dolina, Temeljna združna organizacija Polzela je izgubila z Jožem mirnega, skromnega, vzornega in neoporečnega kmeta – kooperanta – proizvajalca mesa in lesa – in tovariša. Za vzorno rejo pitanih govedi je prejed visoko priznanje. Povsod bomo pograšali njegove pobude, posebno pri obnovi ceste Slatine-Dobrič.

Za Jožem ostaja – žal – le lep spomin.

TZO Polzela

IZ SODNIH KLOPI

Zgodilo se je nekje na Štajerskem v nedeljo zvečer. Voznik je povozil na tleh ležečega pijanca. Sodišče je voznika obsodilo in v sodbi napisalo: »Obdolženec je kazensko odgovoren. Kot Štajercu mu je pač moralo biti znano, da ob nedeljah zvečer hodijo po štajerskih cestah pijanci, ki se včasih tudi vsedejo ali vležejo na cesto«.

Čisto na koncu vasi je stala srednje velika, a prijetna kmečka hiša. Tam je živel Mehačev Janez s svojo ženo Marjetko. Pridno sta gospodarila in vsi so ju imeli radi, saj sta bila še mlada, pa sta znala že tako pridno in lepo obdelovati rodno grudo. Od svita do mraka sta delala, bila sta, kot dve pridni marljivi mravlji. Vse je bilo lepo in prav, še lepše je postajalo, ko je Marjetka

Ko ostaneš sam

čutila pod srcem sad svojega ljubečega in pridnega moža. Tako je pazil Janez sedaj na svojo Marjetko, da je bila včasih že kar huda in je mnogokrat rekla: »Ljubi moj Janez, saj nisem jajce! Janez pa je želel le krepkega sina, da bi ljubil zemljo, tako, kot sta jo ljubila on in Marjetka. Rodila pa se jima je očarljiva plavooka Rozalija. Ob večerih pa sta velikokrat posedala v hiši, ob peči in se pogovarjala. Marjetka, Rozalija bo pomagala tebi v hiši, ko pa bomo imeli še enega, pa mora biti sin, ki bo pomagal meni v hlevu in na njivi!« Po takem pogovoru sta se še vedno ljubeče pogledala in se nasmejala. V tej hiši je bila doma ljubezen in sloga. Rozalija je že začela delati prve korake okrog vogalov. Na zimo, ko je sneg zametel njive in gozdove, je prijokal v Mehačevi hiši drugo dekletce, Lizika. Leta so tekla, otroka sta rasla, Marjetka in Janez pa sta se starala. Marjetka in Janez sta opazila sprva z žalostjo v srcih, da njuna Rozalija ne bo nikoli nosila žuljavih rok in od potu rosnega čela. Vseeno sta bila ponosna nanjo, pridno se je učila in postala je učiteljica. Priznati sta morala, da jima je napravila

veliko veselje. Lizika pa ni marala za tablico in kredo, raje je vzela motiko in šla na njivo, hlev pa je postal skoraj že čisto njen. Njuna sreča je bila na stara leta popolna. Tekli so dnevi in minila so leta in v hišo je vstopil bodoči mož Rozalije. Kmalu se je poročila in rodila dva ljubka otročička. Janez in Marjetka pa sta dobila v svoj dom težko pričakovane vnučke. Vsaka sreča pa ne more večno živeti. Tako je zahtretna bolezen, ki ji tokrat še niso poznali zdravila, vzela Rozalijo. Prišla je tudi vojna, ki je vzela marsikaj. Razdejala je mesta, vasi, mnogo takih prijetnih kmetij, razdrla srečo med ljudmi, jim jemala može in sinove. Na Mehačovo kmetijo je zopet prišla smrt. Vzela je Janeza, z njim je šla njegova Marjetka. Ostala je le še Lizika. Ključ za domovino je vzela tudi Lizikinega fanta. Garala je sama v cvetu mladosti in čakala, da se vrne njen vojak. Tako je preživela vojno, ni pa pričakala svojega fanta, ki je našel grob, kot toliko naših pogumnih fantov, nekje v gozdovih. Razočaranje je bilo veliko, ni ga mogla preboleti. V nobenem ni našla tistega, ki ga je izgubila in tako je ostala vse življenje sama. Pa je nekako šlo. Leta pa so tekla, pustila sled nešteto gub na obrazu, moči so ji začele pešati, njen korak je postal počasi in hrbet se je upognil po tolikih letih garanja od jutra do mraka. Nekoč je bila sama, sedaj, ko pa je stara, je še toliko bolj osamljena.

Ljubica Hriberšek

Obiralcem hmelja

Res, ni še dolgo kar smo se razšli.
Slovo ste vzeli
od žičnic, štang in hmelja,
v vseh je bila
le ena skupna želja,
da k letu zopet bi nazaj prišli.

Ko hmelja čas je spel okrog prišel,
te skupne želje
nam niso še minule,
obljuba veže
oberite kobule,
da hmelj ne bo, ne bo nam porjavel.

Že spet si stiskamo roke v pozdrav.
Beseda teče
in up se vsem prebujajo,
to lepo delo
dohodek nam ponuja,
ki vsem zelo, zelo bo prišel prav.

O, hvala vam, saj boste še prišli...
Zlato zeleno
vas vsako leto čaka,
naj v naših žilah
za zdravje vsem pretaka
in hmelj zeleni naj diši, diši...

IVANKA PIRC

ČESTITKA

Ljube Četina, mgr., dipl. inž. kmetijstva je julija doktoriral na Fakulteti kmetijskih znanosti Univerze v Zagrebu z disertacijo Proučevanje dejavnikov, ki vplivajo na delovni čas pršenja hmelja, s pomočjo simulacijske tehnike.

Čestitamo prijatelji!

NOVI DELOVNI ČAS

Z 2. novembrom so nam uvedli nov delovni čas od 8. do 16. ure z različnimi variantami. Tudi v Hmežadu delamo po novem od 8. do 16.30, v petek do 16. soboto pa imamo proste. Kdor želi, lahko prične delati v SS SOZD že ob 7. uri. Ali je taka nesamoupravna odločitev in njej podobne pravilna bodo pokazali čas in številke.

KO NI BENCINA

Le potiskajte, ljubčki, ni dobro, če avto dalj časa stoji!

V PRETEKLIH TREH MESECIH SO PRAZNOVALI 50-LETNICO:

- Vožič Franc in Škoberne Elizabeta iz Kmetijstva Žalec,
- Gojtan Marija iz Kmetijskega kombinata Šmarje,
- Logar Franc iz Kmetijstva Ilirska Bistrica,
- Krelj Franc, Kerbler Terezija in Kremžer Franc iz KZ Drava,
- Gojzdnik Franc iz KZ Savinjska dolina,
- Dimec Franc in Zorenč Elizabeta iz Celjskih mekarn,
- Novak Stanko iz Minerne in Kostajnshek Terezija, Pavlovič Karolina in Potocan Danica iz Gostinstva-turizma.

Vsem iskreno čestitamo.

hmeljar

JERNEJČEV JAKA IN ŽIVALI

Jernejčev Jaka je pred leti umrl. Tik pred smrtjo je na listič napisal: Nikar ne jočite za mano. Smejte se. Več bo smeha, daljše bo vaše življenje.

Pravijo, ko je župnik pri odprtem grobu molil očenaš, da se je na pokopališču zares slišal smeh. Bajje je soseda sosedi pravila, kak lažnivec da je bil Jernejčev Jaka. Naplahtal jo je, da je v Celju dobila velika trgovina čuda veliko pošiljko pokvarjenih oblek. Moških in ženskih pa tudi otroških. In zdaj vabijo ljudi z ulice, naj si izberejo robo po želji. In to zastonj. Okvare pa sploh niso vidne. Pokazal je na svojo skoraj novo obleko in rekel: Pogled, v Celje sem šel kot razcapanec, domov se vračam pravi gospod. Vidiš kako okvaro? Ne vidiš. Soseda jo je s prvim avtobusom odkurila v Celje – toda trgovine z zastonj blagom nikjer.

Bil je lovec in ribič in v pravem pomenu lažnivec. Lahko bi zapisali: šaljivec. Jezični ležaji so bili z najboljšim oljem namazani. Vice je stresal od jutra do večera, često pozno v noč.

Z ženo sta imela lepo kmetijo, tri hektare obdelovalne zemlje, dva hektara gozda. Vse lepo zaokroženo in na lepem kraju. Po njegovi smrti je »zraslo« na bregu ducat vikendov. Jaka zemlje ni imel preveč rad. Nerad je prijel motiko ali grablje. Bil je velik ljubitelj živali. Domačih in divjih. Prodati pa ni hotel en sam kvadratni meter zemlje. Ženo, ki ji je naredil skoraj za eno desetino otrok, je prepričal, da se bosta pečala samo z živinorejo in sadjarstvom. In njegova je obveljala. Čez nekaj let se je pokazalo, da je imel Jaka prav: živina in sadje sta prinesla denar. Dala sta sezidati lepo hišo, velik hlev in na vrhu griča, od koder je lep razgled po dolini, počitniško hišico. Seveda so ljudje brusili jezike, Jaka pa se je smehljaj. Ne zastonj. Hišica je v kratkem času postala pred davki skrita gostilnica za lovce in ribiče. Znal je vleči frajtonarico, znal pričarati dobro voljo, kmečke specialitete: prekajena svinina, domač kruh in jabolčnik so šle v denar kot le kaj.

In zdaj živali. Jaka je zmeraj zgodaj vstajal. In najprej je stopil v hlev. Pogovarjal se je kravami, telički, biki in konjem kot z ljudmi. Sam je živini pokladal, jo napajal, jo čistil. Dokler niso zrastle otroci. Ras se je hvalil: Moji biki, moje krave, moji telički, moji prašički, moj konjiček znajo vse, samo govoriti ne morejo. Po človeško ne, po živalsko pa odlično. To vam tudi dokazem.

Povabil je goste v hlev, stopil k Sivki in rekel: No, Sivka-muuu. In Sivka je ponovila: muuu. Potem je stopil h konju: Riča, greva v dolino? Kobila je pokrimala z glavo in zahrzala. Na dvorišču je poklical petelina: Kokec, na pšeničko. Petelin je priprfotal k Jaki, zakikirikal, Jaka pa je segel v žep, mu vrgel nekaj zrn in gledal obiskovalce: Kaj sem vam rekel, samo po naše ne znajo govoriti. Vi trdite, da je prašič najbolj neumna žival. Kje pa! Iz svinjaka je spustil na dvorišče leto in pol starega prašiča. Jaka gor in dol po dvorišču, prašič za

njim. Jaka se skrije za debelo hrusko, prašič ga poišče in od veselja zakruli. Pujsi, hop! Pujs sede na debelo zadnjico, nato se skuša postaviti na zadnje noge. Jaka mu da zalogaj kruha. Zdaj pa nazaj v svinjak. No! je pokazal z roko proti svinjaku. Pujs je ubogal in se vrnil v svoje stanovanje. Jaka se je zasmel, da mu je trebuh poskakoval: Hahaha, ste videli? No, sem lažnivec? Pri nas je vse dresirano: od mačke, psa, petelina, Sivke, Riče do Pujsa. Edino žene in otrok ne morem. Ne z lepa ne zgrda. Živali pa moraš imeti rad. Ondani je sosed z bičem udrihal po konjiču, ki ni in ni mogel speljati pretežkega tovara. Hitim konjiču na pomoč. Sosedu iztrgam bič in ga naklestim, da je bil ves klobasast. Bil je nadevan kot mavra in mi je rekel: Jaka, hvala za prijaznost. In danes govoriva kot da se ni nič zgodilo.

Poglavje zase so bili psi. Predvsem lovski. Jaka se je namreč bavil tudi z dresuro. Pri hiši, hlevu nobenega pesjaka. Psi so imeli v hiši svojo sobo. In v tej sobi je bilo včasih tudi po deset psov najrazličnejših vrst. Prednost je imela črna jazbečarka Črnuška. Ta je bila Jakova. Tako jo je imel rad, da jo je često povabil v svojo posteljo in sta skupaj spala. Vse bi dal zanj, mogoče še grunt in družino. Pravijo, da je bila stara petnajst let, ko je poginila. Takrat je Jaka samo pil in jokal: Črnuška, zakaj si me zapustila? Moja Črnuška!

Črnuška je v pasji sobi vzdrževala red in disciplino. Natančno je vedela, kje je kakemu psu mesto. In če je slučajno silil na drugo ležišče, je zarenčala, ga šavsnila, pa četudi je bil večji in močnejši od nje. Tudi Jaka je bil v dresuri zelo natančen. Zato so imeli psi do minute natančen urnik. Za hrano, čiščenje in dresuro. Tega pa ni počenjal zastonj. Lastnikom je dresuro drago zaračunal, vendar se ni nihče pritoževal. Lahko si mislite, predstavljate, kako zanimivo je bilo gledati, ko se je Jaka z desetimi in tudi več psi odpravil v hosto na lov. Slišal si žvižg piščali in psi so opravljali, kar jih je bil Jaka z dresuro naučil.

Jako niso obiskovali samo starejši. Ne. Pogostni gosti so bili učitelji s procesijo šolarjev. Jernejčev Jaka pa je bil zahteven. Hotel se je prepričati, koliko in kaj vedo mladi radovedneži o domačih in divjih živalih. Nema-lokrat je spravil učitelje v zadrego, posebno tovarišice. Otroci pa so uživali, ko je Jaka zbrazilgal in ukazal: Lulat! Desetina lovskih štirinožcev se je pognala skozi vrata na dvorišče, potem pa v sadovnjak vsak k svojem deblu. Jaka je spet zbrazilgal: Šport! In psi so tekali gor in dol po bregu, potem počez, se valjali, prekopicavali, drug drugega lovili za rep. Spet brlizg: Tačke brisat! Pred hišo so se postavili v vrsto, prva je bila Črnuška. Jaka je s krpo brisal tačke in vsakemu posebej ukazal: Prostor! Potem pa se je obrnil k otrokom: Ste vi v šoli tudi tako disciplinirani!

– Neee! Še Bobija nam pokažite! Bobi je bil kake tri leta star srnjak, ki je imel svoj bivač v ogradi pod hlevom. Tam je imel tudi svoj »vi-

kend«, ličen hlevček, kjer je ponoči in ob prežvekovanju poležaval. Zanimivo. O prsku ga tudi po tri, štiri tedne ni bilo na spregled, potem pa se je vrnil. Jaka je nič koliko smjadi postavil na noge in pripravil za življenje v prostosti. Našel je v gozdu mladica brez matere in ga prinesel domov. Pred tremi leti tudi Bobija, ki ga je bil Jaka tako zdresiral, da se nobenega ovčarja ali volčjaka ni ustrašil. Z rogovi in prednjima nogama je bil v boju tako rekoč nepremagljiv. Česa vsega ga ni bil Jaka naučil! Ko so bili vsi z doma, se je Bobi sprehajal po dvorišču in ni nikogar pustil pred vrata. Vsakokrat, ko se je vrnil s paše, je s prednjim parkeljem potkal po hišnem pragu, nato pa odšel v hlevček prežvekovati.

Nadvse rad je spremljal ženo Mico, ko je šla po opravkih v dolino. Včasih je bil nekaj metrov spredaj, potem zadaj, pred vasjo pa se je ob potoku skril za grm in čakal, kdaj se gospodinja vrne; tako Mici ni bilo nikoli dolgčas.

Neke nedelje pa se je zgodilo nekaj nenavadnega. Gospodinja Mica je bila pobožna in je šla vsako nedeljo k jutranji maši. Tako tudi tokrat. Bobi jo je pospremil do potoka. In mu je še zabičala: Da se nikamor ne ganeš! Šla je k spovedi, k obhajilu, potem pa med mašo pridno molila. Mogoče kak očenaš tudi za Jaka, da ne bi bil na stara leta tako prismojen in na ženske udarjen. Gospod župnik so imeli zares lepo pridigo in verniki so odprti ust poslušali. Glavna vrata so bila samo priprta in sredi pridige tok, tok tok po marmomatih tleh. Vsi so se ozrli. Tudi župnik. Zadaj je nad vse ponosno stal Bobi in se ogledoval po cerkvi. Večina vernikov je prasnila v smeh, nekaj pa se jih je zgražalo.

– Mir, mir! se je oglašil župnik s prižnice. Dobro veste, da sta Jernejca velika ljubitelja živali. Posebno Jaka, ki pa ni najbolj goreč vernik. Že nekaj let ga nisem videl pri božjem opravilu. Zato pa žena Mica bolj goreče moli. Molimo tudi mi. Oče naš, kateri si v nebesih... Slišalo se je drdranje molitve, Mica pa se je dvignila, šla k srnjaku, ga prijala za rog in oba sta tiho zapustila cerkev. Nič ne vemo, je Mica sakramentirala, zmerjala Jaka in srnjaka ali ne. Širo domine pa se še danes govori, da so Bobi in psički šli za pogrebim sprevodom. Psički so z laježem žalostno zavijali in srnjak je vokal kot otrok. Župnik pa je pri odprtem grobu med drugim dejal: Pokojni Jernejčev Jaka je bil narodnjak, saj je med vojno zvesto pomagal partizanom, imel je veliko znancev in prijateljev, rad je imel ženo in otroke, resnično pa je ljubil domače in divje živali. Med zeleno bratovščino in ribiči spomin nanj še dolgo ne bo zbledel. Jaka, počivaj v miru!

Drago Kumer

Pod vrhom Gore Oljke je kooperant Henrik Pižorn uplenil tega lepega lisjaka, ki mu je že dlje časa redčil kurjo jato. Odslej mu bo nagačen krasil kot v hiši.

Vremenski PREGOVORI

NOVEMBER – LISTOPAD

Če svet' Martin (11. XI.) zmrzuje, kmet voljne zime pričakuje.

DECEMBER – GRUDEN

Če otroci nedolžni (28. XII.) so oblačni, k letu ne bodo tvoji kruha lačni.

Če zmrzlo zemljo sneg zapade, snopovja bo velike sklade.

Proti in za

Večernje novice so »neuradno« ugotavljale, da so pihali pred kratkim močni vetrovi. Bodite pazljivi, svetujejo. Ne delajte ničesar proti vetru.

Življenje nas je že najbrž naučilo, da gre bolje z vetrom.

Glasilo Hmeljar izdaja delavski svet SOZD Hmezd Žalec – Ureja uredniški odbor: predsednik Tone Gubenšek, dipl. inž. kmet; člani: Jože Brežnik, dipl. inž. kmet, Metka Vočko, Jože Šabjan, Milan Lešnik, Miljeva Kač, dipl. inž. kmet. – urednica strokovne priloge za hmeljarstvo, Vili Vybihal, kmet. inž. – glavni in odgovorni urednik – Uredništvo je v SOZD Hmezd v Žalcu, Ulica Žalskega tabora 1 – Glasilo izhaja enkrat mesečno v 5.000 izvodih – Mesečna naročnina 22 din – Tisk AERO Celje – TOZD Grafika

KONGRES MEDNARODNEGA HMELJARSKEGA BIROJA

Letošnji že 30. kongres Mednarodnega hmeljarskega biroja (IHB) je bil od 9. do 12. avgusta v belgijski hmeljarski metropoli Poperinge (Zahodna Flandrija).

Udeležba na kongresu je bila zelo številna, saj je na kongresu sodelovalo kar 191 delegatov in gostov članic IHB: Avstralije 4, Belgije 60, ZR Nemčije 22, DDR 2, Francije 14, V. Britanije 41, Madžarske 1, Poljske 3, ČSSR 13, ZDA 6 in Jugoslavije 24. Od članic je tik pred kongresom brzojavno opravičila svojo odsotnost delegacija Španije.

Delo kongresa je potekalo v okviru njegovih organov: ekonomske komisije, tehnične komisije, predsedstva in generalne skupščine.

ZASEDANJE EKONOMSKE KOMISIJE

Vodil ga je zelo prizadeven predsednik te komisije Geoffrey Broome (Anglija). Zasedanja se je udeležila večina delegatov kongresa, kar izpričuje izredno zanimanje za ekonomske probleme hmeljarske proizvodnje, še zlasti pa za tiste, s katerimi se ta proizvodnja srečuje v sedanjem času.

Že na zasedanju delovne grupe ekonomske komisije IHB 14. 12. 1981 v Wolnzachu je bil glavni problem, da je s pretirano širitvijo hmeljišč v svetu, še zlasti pa v ZDA in deloma v ZR Nemčiji že v l. 1981 zopet porušeno ravnotežje med proizvodnjo in potrošnjo hmelja in da prevelika ponudba zelo pritiska na cene hmelja, ki so se že nevarno znižale. Zato so prisotni z velikim zanimanjem sledili poročilom članic o gibanju hmeljske proizvodnje v posameznih deželah.

Žal pa zbir teh podatkov ni obetal nič dobrega. Površine hmeljišč pri članicah IHB so se zopet povečale za nadaljnjih 659 ha. Tudi skupen pridelek se je po ocenah iz poročil povečal za ca. 34.470 Ztr/50 kg ali 1.723 t, poznejše ocene pa kažejo, da je na splošno zelo dobra letina dala še večji skupni pridelek hmelja. To pa pomeni, da je trenutno na svetovnem tržišču za najmanj 5.000–6.000 t hmelja preveč. Ta višek hmelja je že povzročil strahovit padec cene za proste količine letnika 1982, močno pa

vpliva tudi na formiranje cene v predprodajah naslednjih letnikov. Skratka, v svetu je ca. 5.000 ha hmelja preveč in je za toliko treba površine zreducirati. To pa so dolžne storiti države, ki so v zadnjih nekoliko letih tudi prekomerno povečale svoje površine pod hmeljem, predvsem ZDA in deloma tudi ZR Nemčija.

V nadaljevanju dela ekonomske komisije so bili podani 3 zelo zanimivi referati na temo: proizvodni stroški hmelja in njihov vpliv na ekonomski položaj hmeljarske proizvodnje v posameznih državah.

G. C. Hall (V. Britanija) je v svojem referatu podal zelo izčrpno analizo proizvodnih stroškov v V. Britaniji v l. 1981. Iz te sledi, da je proizvodna cena znašala pri pridelku 32 Ztr/50 kg 469 DM/Ztr, pri 34 Ztr/ha 448 DM/Ztr in pri pridelku 36 Ztr/ha 430 DM/Ztr. V referatu je podčrtal nujnost upoštevanja resničnih proizvodnih stroškov pri predprodajnih cenah, kajti sicer lahko izredno visoka vlaganja kapitala v hmeljarstvo povzročijo finančno zgubo.

G. Smith je podal referat HR HINMAN in J. H. GRIFFINA o produktijskih stroških v hmeljarstvu v Yakimi (ZDA).

Referat zelo analitično obravnava proizvodne stroške za hmelj na hmeljarski farmi velikosti 88 ha, ki jo lahko po velikosti, organiziranosti in storilnosti dela smatramo kot tipično za tamkajšnje razmere. Pri proizvodnih stroških padajo v oči cene mehanizacije in repromaterialom, ki so nižje od evropskih, še zlasti pa fantastična delovna storilnost, saj porabijo na ha le še 220–250 ur živega dela.

Dr. Kastner (ZR Nemčija) je v svojem referatu analitično obdelal proizvodne stroške hmelja v ZR Nemčiji v l. 1981. Pri analizi je izhajal iz predpostavke

- da je bil povprečen pridelek z ozirom na različno rodnost posameznih sort 30–48 Ztr/50 kg po ha,

- da je dosežena stopnja delovne storilnosti na osnovi katere porabijo le od 400 do 600 (povprečje ca. 500) ur živega dela po ha, od čegar odpadeta 2/3 na spravilo in prodajo pridelka in

- da gre v ZR Nemčiji v bistvu za kmečko proizvodnjo hmelja, s površino v povprečju 3,4 ha na proizvajalca in da imajo kar 92,1 % obratov površine do 7 ha in le 2,1 % nad 10 ha hmelja.

Na osnovi teh dejstev, dnevnih cen repro in investicijskega materiala, mehanizacije in osebnih dohodkov v višini 12 DM/uro bruto so znašale proizvodne cene hmelja v l. 1981: pri pridelku 30 Ztr/ha 636 DM/Ztr, pri 35 Ztr/ha 550 DM/Ztr in pri pridelku 40 Ztr/ha 486 DM/Ztr.

Le posamezniki in za nekatere sorte hmelja so v l. 1981 dosegli pri prodaji to ceno. Negativna razlika je šla na račun nižjega vrednotenja lastnega dela proizvajalcev in pa na račun neplačane amortizacije. Iz tega razloga je za naslednje letnike nujno doseči ceno 500 do 700 DM/Ztr. Mnogo hmelja letnikov do 1985 pa je že prodanega po znatno nižjih cenah, kar znižuje dohodek proizvajalcev in resno ogroža njihovo investicijsko sposobnost.

Po razpravi je bilo zasedanje zaključeno s sklepom, da se posebna delovna grupa ekonomske komisije sestane v začetku decembra v Tonbridge (Vel. Britanija) in ob tej priliki temeljito prouči nastali položaj na svetovnem hmeljskem tržišču in izdela predloge za izhod nastalega položaja.

ZASEDANJE TEHNIČNE KOMISIJE

Tehnična komisija je zasedala druge dni kongresa popoldan. Zasedanje je vodil njen dosednji predsednik dr. A. Šrp (ČSSR). Že po množični udeležbi lahko zaključimo kako veliko zanimanje vlada za tehnološko problematiko hmeljarske proizvodnje.

(Nadaljevanje na 2. strani)

Inštitut za hmeljarstvo Žalec ob svojem začetku. Letos praznuje 30-letnico aktivnega delovanja.

Za uvod v delo komisije je dr. Maton v zelo zgoščeni obliki predstavil Belgijsko hmeljarstvo. Poudaril je zelo veliko tradicijo proizvodnje hmelja na prostoru današnje Belgije, saj pisмени viri o tem obstoje celo že iz leta 768 pa vse do novejših časov.

Hmelj gojijo na treh področjih in sicer:

Področje	Kmetij	Ha	Povpre- čje na kmetijo	Parcel na kme- tijo	Aromatične sorte %	Gorke sorte %
Asse-Aalst	67	188	2,81	3,52	62	38
Hennegau-Na- mur	5	24	4,78	2,80	46	54
Poperinge	148	626	4,23	2,32	10	90
SKUPAJ:	220	838	3,81	2,69		

Pred zimo obdelajmo vsa hmeljišča! Odoravanje hmeljišč na Rojah.

Današnja belgijska hmeljarska proizvodnja torej ni velika in je dokaj razdrobljena. Velikih hmeljarskih obratov ne poznajo. Letno pridelajo od 1.400 do 1.600 t hmelja in tako ne krijejo svojih potreb po hmelju, ki znašajo 2.250 t. Vodeči sorti sta Brewers Gold (336 ha) in Northern Brewer (312 ha), ostalo pa odpade na sorto Hallertauer mtv., (122 ha) ter nekaj malega Recort in Žatečki. V glavnem gojijo »gorske sorte«, kar velja še zlasti za najpomembnejše hmeljarsko področje Poperinge.

Kljub navidezni nepomembnosti obsega hmeljarske proizvodnje so belgijski hmeljarji zelo dosledno uvedli v to proizvodnjo moderno tehnologijo. Ta je rezultat aplikacij tujih dosežkov, kakor tudi lastnega raziskovalnega dela na tem področju. Žičnice gradijo z impregniranimi drogovi iglavcev. Običajna razdalja sajenja je 2,8 x 1 m, torej po ha ca. 4.000 sadilnih mest s po dva vodila na sadilno mesto. Za vodila uporabljajo le žico. Vsa dela razen napeljave vodil in navijanja hmelja so mehanizirana. Pri tem imajo nekaj svojih izvirnih rešitev, kar velja še zlasti za uvajanje maksimalne avtomatizacije pri sušenju hmelja. Delovna storilnost je visoka in porabi v povprečju le 500 delovnih ur po ha in to pri zelo solidnem povprečnem pridelku 1.700 do 1.900 kg/ha.

V nadaljevanju dela tehnične komisije so bili podani na temo nadaljnje racionalizacije hmeljarske proizvodnje naslednji štirje referati:

Dr. A. M a t o n (Belgija) je podal referat na temo »TEHNOLOŠKI NA-PREDEK KOT REZULTAT RAZISKOVALNEGA DELA V PROIZVODNJI IN SUŠENJU HMELJA«. V njem je zelo obširno in dokumentirano prikazal večletno raziskovalno delo Državnega instituta za kmetijske gradnje in kmetijsko tehniko v Merelbeke, ki ga tudi na področju hmeljarstva že dolga leta vodi in usmerja.

Tehniki varstva hmelja pred boleznimi in škodljivci so že od sedaj namenili večletno zelo obsežno raziskovalno delo. S tem bodo še tudi na daljevali, vendar lahko že na osnovi dosedanjih rezultatov zanesljivo trdi, da dobro nastavljen in pravilno rabljen pršilnik z radialnim ventilatorjem nanese homogeno prevleko kapljic z zaščitnim sredstvom po celi površini rastline. Pršilnik z axialnim ventilatorjem je v te namene znatno slabši.

Zelo zanimivi so rezultati, ki so jih dobili z uporabo tekočega dušika za uničevanje plevela in odvečnih poganjkov in sočasno gnojenje z dušikom. S tem so bistveno zmanjšali uporabo dragega Gramoxona, pa tudi poraba delovne sile se je s tem, da so s škropljenjem opravili dve operaciji hkrati (desikacija in gnojenje) znižala za polovico in znaša celoten prihranek za ti dve operaciji kar 43 %.

Zelo obsežno in dolgoletno (25 let) pa je bilo tudi njihovo delo na področju tehnike sušenja, še zlasti s stališča racionalizacije dela, prihranka energije in ohranjanja kvalitete. Na osnovi teh raziskav so zgradili l. 1971 prvo in l. 1981 še eno popolnoma avtomatizirano hmeljsko sušilnico površine 28,7 m², ki pri temperaturi 62 °C in količini zraka od 1.150 m³/m² na uro posuši na dan (10 ur) najmanj 1.000 kg suhega hmelja pri porabi ca. 0,35 kg gorilnega olja na kg suhega hmelja. Zadeva je zanimiva in eno od teh sušilnic so si udeleženci lahko ob priliki obiska nasadov tudi ogledali.

J. D. D a v e y (Avstralija) je v svojem referatu opisal nekatere od racionalizacij, ki jih uvajajo v Avstraliji v proizvodnjo hmelja. Gre predvsem za to

– da se obiralni stroji instalirajo v bližini hmeljišč in se na sušilnice prevaža že obran hmelj, s čimer se prihrani veliko energije in dela pri transportu,

– da se z izboljšanim krmiljenjem sušilnice, ob koriščenju podatkov o relativni vlažnosti iz izstopnega zraka lahko pri 4 etažni sušilnici zelo zmanjša poraba goriva, poveča kapaciteta in olajša delo in

– da se ob namestitvi peletirnice zraven ali v bližini sušilnic in sprotni peletizaciji prihrani mnogo dela in energije (kondicioniranje, basanje itd.), embalaže in skladiščnega prostora.

Zadeva je zanimiva že zaradi tega, v kako navidez nepomembnih stvarih so kljub temu pogoji za znižanje stroškov.

J. R i c h s f e l d in F. G m e l c h (ZR Nemčija) sta v svojih referatih predstavila s tehnične in ekonomske strani zelo interesantno novost v tehnologiji spravila hmelja, tj. mobilni stroj za obiranje hmelja oz. neke vrste hmeljski kombajn, katerega je razvila firma Wolf iz Gajsenhausena v ZR Nemčiji.

Gre za uresničitev davne želje proizvajalcev hmelja, saj s strojem na licu mesta obere, očisti od primesi in hmeljevino razreže in raztrosi po hmeljišču. S tem se dela okrog spravila hmelja do maksimuma poenostavijo in oljšajo, saj nam tako praktično od vsega do sedaj zelo napornega in obsežnega dela ob obiranju, preostane le še odvoz očiščenega zelenega hmelja in pa sušenje. Kvaliteta dela stroja je zelo dobra in izgube manjše, kar je verjetno tudi posledica boljšega sistema vlaganja in obiranja rastlin. Kratki podatki o stroju: dolžina 14 m, širina 2,8 m, višina 4 m, teža 12 t, pogonski motor 70 KS (51,5 KW), pogon brezstopenjski hidrostatski spredaj in zadaj, obiranje z obiralnim trakom, bunker za zeleni hmelj ca. 1.000 kg, delovna brzina 0,4 od 0,6 km na uro, izravnavna v nagibih terena 8–12 %, kapaciteta 430 do 470 rastlin na uro, posadka 3 delavci ali ca. 30 ur/ha, cena 220.000 DM.

Uporaba mobilnega stroja za obiranje hmelja daje na podlagi stvarnih kalkulacij v primerjavi z ostalimi stroji naslednje prihranke:

Vrsta stroja	Na delovni sili	Na stroških
Mali stroj W 140	125 del. ur/ha	3.697 DM/ha
Veliki stroj W 410	95 del. ur/ha	3.018 DM/ha
Veliki stroj W 410		
Z napravo za nakladanje	75 del. ur/ha	2.913 DM/ha
Mobilni stroj	30 del. ur/ha	2.181 DM/ha

Ta mobilni stroj za obiranje hmelja še ni v serijski proizvodnji in bo verjetno pred prehodom na isto doživel še nekaj manjših tehničnih sprememb. Več naših tehnologov ga je že videlo v obratovanju in jih je vse navdušil. Zato je upati, da bo kljub visoki ceni v bližnji prihodnosti dospel tudi v naša hmeljišča. O njem bo prav gotovo še dosti govor.

Dr. K. B o r d e (DDR) je podal referat, pri katerem so sodelovali še ing. A. Srp, ing. K. Makovec, ing. J. Štranc in V. Vanek (vsi ČSSR) na temo: »Mehaniziranje proizvodnje hmelja na velikih socialističnih obratih.«

Iz referata se vidi, da so s koncentracijo proizvodnje hmelja na velikih obratih bili dani pogoji in ukrepi za široko uvedbo specialne mehanizacije v delovnem procesu. Pri obnovah nasadov uporabljajo sadilne stroje in mehanične svedre za vrtnanje jam, za spomladanska dela specialne brane, traktorske rezalnike in stroje za rezanje odvečnih poganjkov kakor tudi hmeljski plug za osipanje vrst in krožne brane za letno obdelavo. Za obiranje hmelja so razvili napravo za rezanje in snemanje trt, tri tipe stacionarnih strojev za obiranje, 3 tipe tračnih sušilnic, napravo za kondicioniranje in prešo za baliranje hmelja. Za jesenska dela so razvili podrahljač in pa večbrazdni plug na ogrodniku za jesensko obdelavo, s katerim se z enim obhodom obdelata celotna medvrstna razdalja.

Referat je potrdil razmeroma visoko stopnjo mehaniziranosti hmeljarske proizvodnje v vzhodnih socialističnih državah, ni pa bilo v njem zaslediti nekih pomembnejših novitet.

R. L. C a t c h p o l e (V. Britanija) je s predstavitvijo samohodnega stroja za obiranje hmelja, ki ga je v popolni tajnosti in nepričakovano, razvila njegova firma, zelo presenetil vse prisotne.

Iz kratkega opisa stroja se vidi, da je pri njem uporabljen popolnoma nov način obiranja in čiščenja obranega hmelja, še zlasti pa preseneča njegova izredna kapaciteta. Stroj obira hkrati 4 vrste trt (vodil), ne oziraje se na medvrstne razdalje. Ima izredno veliko obiralno in čistilno površi-

no, ki je za 50 do 100 % večja kakor pri obstoječih stacionarnih angleških obiralnih strojih. Stroj oskrbuje posadka 7 delavcev, obira 20 rastlin na minuto oz. 1.200 rastlin na uro ob normalnih zastojih. To pa pomeni, da je pri običajnih razdaljah v stanju obrati najmanj 1,50 ha v 10 urah oz. pri neprekinjenem dnevnem in nočnem delu od 3,50 ha na dan. Ostali podatki o stroju pa so: dolžina 8,90 m, širina 2,945 mm, višina 3,950 mm, teža 7 ton, lasten pogon z diesel motorjem 104 konjske moči.

Zadeva je zelo zanimiva in vredna podrobnejše proučitve. Še zlasti pa bo zanimiva tehnološka in ekonomska primerjava med tem in strojem tipa Wolf, ki jo bo treba napraviti tudi pri nas pred odločitvijo za prehod na samohodne stroje za obiranje hmelja.

V mnogih hmeljiščih je zemlja še močno zakisana. Dajajte zemljo v kemijsko analizo in opravite apnenje!

Referatom je sledila razprava. Na koncu zasedanja pa so prisotni enoglasno izvolili za novega predsednika tehnične komisije dr. Matona, direktorja Instituta za kmetijske gradnje in kmetijsko tehniko iz Merelbeke (Belgija).

SEJA PREDSEDSTVA IHB

Potekala je tretji dan kongresa v dopoldanskih urah.

Dnevni red:

- 1. imenovanje članov predsedstva
- 2. potrditev poročila s seje predsedstva 15. 3. 1982 Pariz
- 3. poročila članic o položaju hmeljarstva v državah IHB
- 4. razprava o poročilu generalnega sekretarja
- 5. dodatni predlogi za podelitev hmeljarskega odlikovanja 1982
- 6. razno

Seji predsedstva je prisostovalo 31 delegatov članic, v imenu jugoslovancev pa: Kolenc Vinko, Pirkmajer Fedor in Molan Vinko.

Predsednik IHB Vinko Kolenc je ob 8.30 uri začel sejo in konferenčni dvorani magistrata v Poperingu. Razen španske delegacije so na seji bile zastopane vse članice. Predloženi dnevni red je bil soglasno sprejet.

1. Na predlog posameznih delegacij so bili v predsedstvo imenovani:

Australija	Williams	Francija	Lux
Belgija	Top	Madžarska	Dr. Nagy
ZR Nemčija	Seebacher	Jugoslavija	Pirkmajer
ČSSR	Riha	Poljska	Serej
DDR	Borde	USA	Smith
V. Britanija	Blest		

2. Poročilo s predhodne seje predsedstva, ki je bila 13. 3. 1982 v Parizu je bilo soglasno sprejeto:

3. Iz predloženih poročil izhaja, da znašajo hmeljske površine 12 članic IHB letos 68.080 ha, nasproti 67.421 ha v preteklem letu in da so se povečale za 659 ha.

Prva cenitev letošnjega pridelka držav članic kaže v l. 1982 nasproti l. 1981 povečanje za približno 21.000 do 34.000 Ztr hmelja. Točnejši podatki so v poročilu z generalne skupščine 12. 8. 1982.

Bilo je ugotovljeno, da je trenutno na svetu ca. 5.000 ha hmelja preveč. Hiperprodukcija pritiska na prodajne cene na hmeljskem tržišču.

Tudi preračunavanje svetovnih potreb po hmelju na osnovi povprečne dozacije 120 gramov hmelja po hl piva kaže, da obstoje pomembni presežki hmelja, mnogi pa so bili mnenja, da je povprečna dozacija še nižja in da so zato potrebe po hmelju dejansko še manjše.

4. Generalni sekretar je dal krajši povzetek svojega poročila za l. 1981/82, ki ga v pisni obliki predlaga generalni skupščini. Prisotni so soglašali z vsebino poročila.

5. Sekretariat IHB je prejel dodatne predloge za podelitev 11 odlikovanj »Hopfenorden«, od tega tri II. stopnje (oficir). Prisotni so se strinjali z dodatnimi prijavami in soglašali s podelitvijo.

6. V smislu sklepa predsedstva IHB z dne 13. 3. 1982 v Parizu je bila za kritje materialnih stroškov poslovanja izplačana iz blagajne IHB dotacija znanstveni komisiji 350 \$ in tehnični komisiji 300 \$.

Organizacija hmeljarjev Argentine se je opravičila, ker njihov predstavnik iz ekonomskih razlogov ne more prisostovati kongresu. Iz Romunije in LR Kitajske so prav tako prispela poročila, da se resno ukvarjajo z mislijo za včlanitev v IHB. To so prisotni pozdravili, saj bi njihovo članstvo le prispevalo k učinkovitosti svetovne hmeljarske organizacije.

Generalnemu sekretarju je bil priznan letni dodatek v višini 200 \$ in to od l. 1980 dalje.

Končno je predsedstvo enoglasno sprejelo kandidaturu dr. Lojzeta Četina pri naslednjih volitvah generalnega sekretarja IHB.

Po seji predsedstva je gostitelj kongresa organiziral za vse udeležence zelo zanimivo krožno potovanje po Zahodni Flandriji vse do obale severnega morja in za zaključek še ogled bisera flandrijske arhitekture mesta Brugge, ker je bil za udeležence tudi sprejem pri guvernerju province Zahodna Flandrija.

ZASEDANJE GENERALNE SKUPŠČINE

Generalna skupščina je zasedala zadnji dan kongresa 12. 8. 1982 v svečani dvorani magistrata v Poperinge. Predsednik IHB tov. Vinko Kolenc je otvoril zasedanje ob 9. uri, nakar so prisotni soglasno sprejeli naslednji predlagani dnevni red zasedanja:

- 1. otvoritveni nagovor predsednika IHB
- 2. potrditev poročila zasedanja generalne skupščine 8. 8. 1981 v Novem Sadu
- 3. poročila predstavnikov
 - članic
 - gostov
 - komisij
- 4. poročilo generalnega sekretarja
- 5. poročilo revizorjev
- 6. potrditev finančnega obračuna za l. 1981/82 in predlog finančnega načrta za l. 1982/83
- 7. razprava po poročilih
- 8. imenovanje finančnih revizorjev
- 9. določitev kraj in časa naslednjega kongresa
- 10. podelitev odlikovanj »Hopfenorden« za l. 1982
- 11. razno

Zasedanju so polnoštevilno prisostvovali delegati in gostje vseh članic.

1. Predsednik IHB je toplo pozdravil vse prisotne. Še zlasti je poudaril delo komisij v času kongresa, katero je imelo izrazito delovni karakter, kar je zaradi sedanjega zapletenega ekonomskega položaja hmeljarstva v svetu še zlasti pomembno.

2. Poročilo zasedanja generalne skupščine 8. 8. 1981 v Novem Sadu, ki so ga prejele vse članice že v preteklem letu, so prisotni sprejeli soglasno in brez pripomb.

3. Iz poročil nacionalnih organizacij so prisotni lahko ugotovili za leti 1981 in 1982 za celotno področje držav članic IHB naslednji obseg hmeljarske proizvodnje:

Država	Površine ha		Pridelek	Ocena
	1981	1982	1981 Ztr/50 kg	1982 (Ztr)
Australija	1.175	1.378	47.538	52.540
Belgija	846	860	31.437	32.000
ZR Nemčija	19.190	19.985	674.074	700.000
ČSSR	11.827	11.759	257.700	246.000–256.000
DDR	2.120	2.200	54.608	62.000
V. Britanija	5.808	5.863	186.788	192.000
Španija	2.003	2.003	50.509	50.509
Francija	760	752	28.729	29.750
Madžarska	562	560	15.080	15.000
Jugoslavija	3.262	3.324	108.050	102.000
Poljska	2.445	2.502	56.860	44.000–47.000
USA	17.423	16.894	717.955	725.000
SKUPAJ:	67.421	68.080	2,229.328	2,250.799 2,263.799

Prav v zvezi s temi podatki je sledila tehtna razprava in hkrati tudi apel, da mora glede površin hmeljišč oz. obsega hmeljarske proizvodnje zopet zmagati razum. Hiperprodukcija hmelja v svetu je že popolnoma očitna in zle posledice, ki jih ta neminovno prinaša, že vsi čutimo.

S strani delegacije ZR Nemčije je bilo poudarjeno, da so ameriški hmeljarji naredili prav isto napako kakor nemški pred 10 leti, ko so svoje hmeljske površine nespametno razširili na nad 20.000 ha in s tem povzročili hiperprodukcijo hmelja. Za to so bili ostro kritizirani, so to kritiko sprjeli in tudi reducirali hmeljske površine za 2.900 ha, kar je bistveno prispevalo k ponovni normalizaciji te proizvodnje in ohranitvi hmeljskega tržišča. Ameriški hmeljarji so to izkoristili in zadnja leta kljub izkušnjam iz preteklosti povečali svoje hmeljske površine za ca. 4.700 ha. To je neposreden vzrok za sedanje stanje na hmeljskem tržišču in je zato umevno, da so na prvem mestu američani dolžni nemudoma zmanjšati svoje površine pod hmeljem. Obljuba je bila dana.

V nadaljevanju so poročali predsedniki komisij: ekonomske o proizvodnih stroških in tehnične komisije o trenutnem položaju in novitetah v mehanizaciji hmeljarske proizvodnje. Le nekaj dni pred tem je zasedala v Wolnzachu tudi znanstvena komisija, s posebnim poudarkom na proučitvi problema »vpliva okolja in proizvodnih metod na kvaliteto hmelja«.

Prisotni so odobraval izvolitev novih predsednikov komisij: tehnične dr. Matona (Belgija) in znanstvene dr. J. Mayer-ja (BRD).

Prav tako, so prisotni pozdravili izdajo obsežne publikacije z vsemi referati na tehnični in ekonomski komisiji, ki jo je vzorno uredil in za njo tudi napisal predgovor dr. Maton.

4. Generalni sekretar dr. Peter Pavlič je podal krajše poročilo o delu IHB in komisij. Pri tem se je v glavnem dotaknil problemov o katerih je že bila razprava v komisijah, še zlasti pa je podčrtal potrebo, da se hmeljske površine v svetu v interesu normalizacije hmeljskega tržišča čim prej zopet zmanjšajo na razumno mejo, kar velja zlasti za tiste, ki so jih tudi pretirano povečali. Zavzel se je tudi za to, da se v doglednem času ustvarijo materialni pogoji za ustanovitev centralnega statističnega biroja IHB, saj le na skrbno pripravljenih in popolnih statističnih podatkih lahko temelji učinkovito usklajevanje obsega hmeljarske proizvodnje.

Svoje poročilo je generalni sekretar dopolnil še s skrbno urejenimi tabelarnimi in grafičnimi pregledi gibanja hmeljske proizvodnje članic IHB za obdobje 1971–1981.

5. Revizorja finančnega poslovanja IHB H. Pollet in G. Broome sta na osnovi pregleda finančnega knjigovodstva ugotovila, da je vodeno pravil-

no. Zato sta predlagala, da finančni obračun za l. 1981/82 in tudi finančni program za l. 1982/83 skupina sprejme.

6. Predloženi finančni obračun za leto 1981/1982 in predlog za leto 1982/1983 sta bila soglasno sprejeta.

8. G. Broome in H. Pollet sta bila enoglasno imenovana za nadzor finančnega poslovanja IHB tudi za leto 1982/1983.

9. G. E. Lux je vse udeležence povabil na naslednji kongres IHB v Francijo, ki bo v začetku avgusta 1983 v Strasbourgu. Točen program kongresa bo predložen na seji predsedstva IHB v marcu 1983 v Parizu. Vabilo so prisotni z zadovoljstvom sprejeli.

10. Na koncu zasedanja generalne skupščine je predsednik IHB Vinko Kolenc podelil 28 odlikovanj »Hopfenorden«, od tega tri II. stopnje. Od Jugoslovanov sta tokrat prejela odlikovanje tov. Pirkmajer Fedor iz Celja in Andrija Roška iz Erdevika.

Po zaključku generalne skupščine je gostitelj kongresa organiziral za vse udeležence ogled več hmeljarskih farm v bližnji in daljnji okolici Poperinga. Ogledali smo si nasade hmelja, različno specialno mehanizacijo za obdelavo in varstvo hmeljišč, še s posebnim zanimanjem pa tudi naprave za spravilo hmelja, na katerem področju so belgijski hmeljarji zelo napredovali. Ogled hmeljarskih farm je ugodno presenetil vse kongresnike. Hmeljišča so kljub razmeroma majhni porabi delovne sile (okrog 520 ur/ha) vzorno oskrbovana, so zato v temu primerni kondiciji in z velikimi obeti na dober pridelek. Med udeleženci je obveljalo splošno mnenje, da je belgijska proizvodnja hmelja v zadnjih 10 letih tehnološko zelo napredovala, da je kljub razmeroma majhnim površinam (komaj 846 ha) zelo sodobna, intenzivna, racionalna in v marsičem posnemanja vredna. Enako pa je udeležence navdušila tudi izredna gostoljubnost, ki so je ob priliki teh ogledov bili deležni prav povsod.

Belgijskim hmeljarjem grede tudi naše čestitke in zahvala, da so organizirali letošnji kongres IHB resnično v velikem stilu. Organizacijsko je potekal brezhibno in strokovno zelo na višini. Bil je nepozabno srečanje velike svetovne hmeljarske družine, priložnost za obnovitev starih in navezavo novih poznanstev in prijateljstev, kar je najzanesljivejši porok za nadaljnje pristno strokovno, organizacijsko in poslovno sodelovanje in za hiter pretok koristnih informacij med članicami IHB, ki obvladajo ca. 83 % svetovne proizvodnje hmelja. Letošnji kongres IHB je dosegel svoj namen.

Miljeva KAČ, dipl. ing. agr.

NOVI FUNGICIDI PROTI PERONOSPORI NA VINSKI TRTI

Novi sistemski fungicidi proti peronospori na vinski trti, peronospori na hmelju, proti fitoftori na krompirju in proti nekaterim drugim plesnivkam se v vinogradih najdalj uporabljajo v Franciji. Izkušnje, ki so jih proizvajalci in eksperimentatorji nabrali v preteklih letih, so objavili v letošnji junijski številki Phytome. Ker bodo njihove izkušnje koristile ne samo našim vinogradnikom, ampak tudi hmeljarjem, smo članek o novih fungicidih prevedli za Hmeljarja.

Večletni poizkusi in večletna uporaba novih fungicidov proti peronospori na vinski trti, nam je omogočila, da nova sredstva bolje poznamo. Se več. Pri nekaterih med njimi so se pojavila nova dejstva, ki so sposobna, da preoblikujejo način njih uporabe. Zaželeno je torej, da vržemo pogled na lastnosti teh novih fungicidov in jih primerjamo s klasičnimi, ugotovimo kako naj jih uporabljamo, spominjajoč se pri tem tudi že prej pridobljenih podatkov.

Fungicide proti peronospori lahko klasificiramo na različne načine, upoštevajoč priporočene kriterije.

DELOVANJE NA RASTLINE

Kontaktni fungicidi (površinski)

Kontaktni fungicidi se zadržujejo na površini rastlin in v nje ne prodrejo. Posledica tega je, da jih dež lahko speremo in da ne zagotavljajo varstva organov, ki so se razvili po aplikaciji. Tej skupini pripada cela vrsta fungicidov na osnovi: bakra, cineba, diklofluanida, folpeta, kaptafola, kapšana, namcozeba, manebe, metirama, propinebe itd.

Globinski (prodirajoči) fungicidi

Globinski fungicidi prodrejo bolj ali manj globoko v rastlinsko celičje. Ne prenaša pa jih rastlinski sok. Tej skupini pripada med fungicidi proti peronospori samo cimoksanil. Globinski fungicidi ne zagotavljajo varstva rastlinskih organov, ki se formirajo po tretiranju.

Sistemski fungicidi

Sistemski fungicide rastlina vskra in po rastlini jih prenaša rastlinski sok. Na ta način so aktivne snovi (metalaksil, milfuran in aluminijev fosetil) upoštevajoč sistemskost, razvoj rastline in zunanje faktorje, porazdele po vsej rastlini ali po delu rastline. Zaradi te lastnosti je zagotovljeno varstvo organov, ki so se razvili po škropljenju, seveda v mejah ostankov aktivne snovi v rastlini. Globinske in sistemske fungicide dež ne more izprati potem, ko so prodrli v rastline.

DELOVANJE NA PARAZITA

Načini delovanja

Razlikujemo dva načina delovanja parazitov: – preventivni način: fungicid prepreči prodiranje glivice v rastlino, ki je tretirana, – kurativni način: fungicid ustavi razvoj glivice v rastlinskem tkivu.

To delovanje je bolj ali manj kompletno (uniči vse glivice, ali saj delno): delovanje je tem bolj učinkovito čim prej smo po okužbi tretirali rastline: učinkovito lahko zmanjšamo število spor, na drugi strani pa upočasnim sušenje bolnih delov rastline.

Fenomen odpornosti

Konec oktobra 1981 so bile ugotovljene odporne rase peronospore na metalaksil, na poizkusnih parcelicah in v nekaterih vinogradih, ne da bi se izgubila učinkovitost metalaksila na splošno.

Sočasno so testi z milfuranom, fungicidom slične kemične strukture kot metalaksil pokazali, da je tudi to sredstvo zaznamovano z odpornostjo.

Nasprotno pa sta cimoksanil in aluminijev fosetil obdržala svojo učinkovitost na rase, odporne na milfuran in metalaksil.

Izredno važno je, da podvzamemo mere, ki bodo zmanjšale širjenje tega fenomena. Zlasti je potrebno naslednje:

– izogibati se moramo uporabi metalaksila in milfurama preko vse sezone in jih rezervirati le za kritične situacije in obdobja, ko je rastlina najbolj občutljiva.

– Čim smo ugotovili, da sredstvo na osnovi milfurama ali metalaksila ni delovalo, čeprav je bilo pravilno uporabljeno, moramo takoj zamenjati pripravek in nemudoma obvestiti službo za varstvo rastlin.

UPORABA FUNGICIDOV

Klasični fungicidi

Klasični fungicidi ne prodirajo v rastlinsko tkivo, njihovo delovanje je omejeno samo na površino. Kažejo predvsem preventivno delovanje in njihova učinkovitost je največja, če smo z njimi škropili tik pred dežjem, ki je povzročil infekcijo. Smatramo, da jih izpere enkratno ali večkratno deževje, ko pade skupno okoli 20 mm dežja. Njihovo delovanje traja približno 10–12 dni na razvitih tretiranih organih, odvisno od sredstva, časa aplikacije in dežja. Organi, ki so se oblikovali po tretiranju niso varovani. Logično je, da mora biti ritem tretiranja v času aktivne rasti zgoščen, posebno v kritičnih situacijah.

Sredstva na osnovi cimoksanila

Organi, ki se oblikujejo po tretiranju s pripravki na osnovi cimoksanila niso zavarovani. Če je rast prehitra, lahko v kratkem času dobimo večjo površino listja, ki ni zavarovana. Tako moramo v kritičnih periodah (hitri prirastek, deževje) obnoviti tretiranja v istem ritmu, kot pri klasičnih fungicidih. Lahko pa cimoksanil ustavi razvoj glivice, če tretiramo trto v treh ali štirih dneh po okužbi.

Sredstva na osnovi aluminijevega fosetila

Aluminijev fosetil prodre v rastlino in rastlinski sok ga po njej prenaša. Dež ga torej ne more izprati. Organi, ki so formirani po tretiranju so zavarovani.

Njegova učinkovitost traja približno 14 dni. Lahko tudi ustavi razvoj glivice, če škropimo dva ali tri dni zatem, ko je glivica prodrla v tkivo. Zdi se, da je potrebna neka določena akumulacija aktivne snovi v rastlini, da ta fungicid doseže maksimalno delovanje. Zaradi tega dejstva je težko določiti datum prve intervencije s fosetilom proti peronospori, da ne bi preveč tvegali.

Sredstva na osnovi metalaksila

Metalaksil prodre v rastlino in rastlinski sok ga po njej prenaša. Dolžina delovanja je približno 14 dni. Zmožen je zaustaviti razvoj peronospore tudi še štiri ali pet dni od začetka dežja, ki je povzročil okužbo. Razen tega kaže eridikativno delovanje, to se pravi, da povzroča sterilizacijo in hitro sušenje peg.

Računajoč s tem, da obstajajo soji peronospore, ki so rezistentni na ta fungicid in da se lahko ta fenomen pojavi povsod, priporočamo uporabo teh pripravkov le za rizične periode in zelo občutljive sorte.

GLAVNE TEHNIČNE KARAKTERISTIKE FUNGICIDOV PRI PERONOSPORI NA VINSKI TRTI (februar 1982)

	Klasični (organski, bakrovi)	CIMOKSA NIL	AL. FOSETIL	METALAKSIL	
					milfura
Karakteristike	Pripravki: dithan M-45, antracol faltan, orthocid, mycodifol, coprablau, bak. apno, bakreni antracol in mnogi drugi	curzate	aliette mikal	ridomil plus	caltan
Prodiranje v rastlino	ne	da	da	da	da
Sistemičnost	ne	ne	da	da	da
Varstvo organov izraslih po tretiranju	ne	ne	da	da	da
Izpiranje zaradi dežja ¹	da	ne	ne	ne	ne
Dolžina delovanja ²	10–12 dni na tretiranih organih	10–12 dni na tret. organih	14 dni	14 dni	14 dni
Preventivni efekt	da	da	da	da	da
Kurativni efekt ³	nič	3–4 dni	2–3 dni	4–6 dni	2–3 dni
Eradikativni efekt	nič	slabo	slabo	izrazito	slabo
Karenca	14–42 dni za grozdje	14 dni (42 za vinske sorte)	14 dni (za hmelj 28)	28 dni (za hmelj 7)	21 dni (za vinske sorte 42)

¹ smatramo, da 1 uro po tretiranju ni padel dež
² dolžina delovanja in kurativni efekt zavisita od mnogih faktorjev; naznačene vrednosti so srednje
³ karence so jugoslovanske

Prof. dr. Jože MAČEK

RAZMIŠLJANJA O EKOLOŠKIH PROBLEMIH V KMETIJSTVU

SPREMENJENI TOKOVI ENERGIJE

Približno 2 cal cm⁻² min⁻¹ sončnega obsevanja (10²⁶ cal sec⁻¹) dosežejo zunanje meje zemeljske atmosfere in od tega približno 50 % zemeljsko

Dež ne more sprati metaloksila in organi, ki so se oblikovali po tretiranju so zavarovani.

Sredstva na osnovi mulfurama

Milfuram je tako kot metalaksil sistemični pripravek. Dež ga ne more sprati. Aktiven je približno 14 dni in lahko zaustavi razvoj glivice, če smo ga uporabili dva ali tri dni po dežju, ki je povzročil okužbo. Njegovo eridikativno delovanje je slabo.

Če je njegov način delovanja sličen kot pri metaloksilu je njegova učinkovitost v poizkusih nekoliko slabša.

Zaradi previdnosti ga – tako kot metalaksil – ne priporočamo uporabljati proti peronospori skozi vso sezono, da ne bi prekmalu dobili odporne soje glivic.

POMOŽNO DELOVANJE

Cimoksanil, metalaksil in milfuram v uporabljenih odmerkih ne kažejo delovanja na ekso-riozo (Phomopsis), črno grozdno gnilobo in rdeči listni užig. Aluminijev fosetil se razlikuje od teh fungicidov po učinkovitosti na ekso-riozo.

Komercialni pripravki na osnovi enega izmed teh štirih sistemičnih fungicidov lahko bolj ali manj učinkovito zatirajo ekso-riozo, črno grozdno gnilobo ali rdeči užig, zaradi preventivnih fungicidov, ki so tem pripravkom dodani. Karakteristike teh fungicidov so različne, toda razen rizika, da bi se pojavila rezistenca za nekatere med njimi, njihov uspeh variira kot funkcija naravnih pogojev. Rezultat tega je, da morajo biti indikacije te notice interpretirane. Pospeševalne postaje se morajo potruditi, da delajo navodila po lokalni situaciji. V nobenem primeru pa ne bomo imeli v vidu strategijo kurativne borbe.

Po Phytomi, junij 1982

tezo je dejansko fotosintetično aktivne. Ta oblika energije torej ne omejuje pridelovanja rastlin.

Pridelovalec rastlin more tokove energije spremeniti načelno na tri načine:

- 1) z izboljšano izrabo energije sevanja,
 - 2) s spremenjeno izrabo energije vezane v kmetijskih pridelkih,
 - 3) s spremenjenimi načini dela in proizvodnimi tehnikami z energijo na nesolarni podlagi.
- Razvojne črte kmetijskih energetskih tokov kažejo nekaj faz.

Prva faza. Še med obema vojnama, v večini predelov pa še nekaj let po koncu druge svetovne vojne sončne energije niso dopolnjevali z drugimi viri energije. Odločilna je bila delovna moč človeka in vlečna moč živine. Kmetje so poskušali s širjenjem kmetijskih zemljišč, z izboljšanimi načini pridelovanja in z žlahtniteljskimi dosežki pri rastlinah in živalih bolje izrabiti sončno energijo. Prostorska in časovna vezanost poljskih del, prevozov ter del na gospodarskem dvorišču in mnogoterost kmetijskih opravil niso na kmetijskem področju dovoljevali v večjem obsegu uporabe energetskih virov industrijske revolucije kot sta premog in parna moč, z izjemo lokomotiv. Le prek obrtno ali industrijsko izdelanih orodij in priprav je posredno dospela energija na kmetijski obrat. Koordiniranje energetskih tokov se je izvršilo na vsakem obratu posebej. Energetska bilanca je bila potemtakem omejena z velikostjo posestva, le nekoliko je bila lahko modificirana z rodovitnostjo tal in intenzivnostjo njihove rabe. Le na nekaterih pretežno živinorejskih posestvih so z dokupovanjem krmil nekoliko načeli to omejitve. Tok energije iz kmetijstva v mesto (in pri industrijskih rastlinah v tovarne) ni imel skoro nobene izravnave.

Druga faza se je začela z elektrifikacijo podeželja, v malem med obema vojnama, v velikem obsegu pa po osvoboditvi. Na poljska dela razumljivo elektrifikacija ni vplivala, močno pa na dela na gospodarskem dvorišču. Naglo večanje števila elektromotorjev in strojev na električni pogon ni samo spremenilo in povečalo porabe po energiji, temveč je podpiralo tudi razvoj v smeri povečanega pridelovanja in predelovanja požlahtnjenih rastlinskih in živalskih pridelkov. Z rastočo rabo in porabo zunaj kmetijstva izdelanih proizvodnih sredstev (stroji, rudninska gnojila, fitofarmaceutvska sredstva itd.) je seveda poraslo posredno dovajanje energije na kmetijski obrat. Dokupovanje krmil je dopolnilo krmo z lastnega posestva. Prevladovala pa je kljub vsemu na lastnem obratu »pridelana« energija. Kolikor mi je znano za naše razmere nimamo izračunanih razmerij med energijo proizvedeno na kmetijskih obratih in vanje dovajeno energijo. V Nemčiji je bilo l. 1937, ki bi ga glede na naš zapoznelti gospodarski razvoj smeli šteti kot ustrezno leto za primerjavo, razmerje med inputom in outputom energije od 1 : 5 do 1 : 10. Tokovi iz kmetijstva v mesta in industrije so tudi še v tej fazi daleč presegali dobavo iz nasprotnne smeri, iz industrijskih središč v kmetijstvo.

Tretja faza se je pri nas začela pred desetimi, dvajsetimi leti – z intenzivnejšim uvajanjem kmetijske mehanizacije. Sončna energija je ostala količinsko sicer še vedno najpomembnejši vir energije, čedalje bolj pa se dopolnjuje z drugimi vrstami energije, tako, da se je spremenil njen pomen. Energetska bilanca je postala čedalje manj odvisna od velikosti posestev, čedalje bolj pa od razpolaganja z denarjem. Na posestvih so se izvršile spremembe. Domačo krmo, kurjavo z drvmi, doma pridelan živež so v precejšnjem obsegu dopolnila kupljena krmila, električni tok, kurilno olje in kupljena živila. Ti so postali odločilni viri energije za vse proizvodne in reprodukcijske procese. Poraba toka v kmetijstvu se je nadpovprečno povečala. Glede na celotno porabo energije presegajo krmila in

nafta električni tok. Poljska dela in prevoz so bila z delovnimi stroji in traktorji postavljena na povsem drugo energetska podlago z nafto in mazivi.

Značilen za 3. fazo je zmanjšanje pomen domačih energetskih virov (sonca in rastiščnega potenciala), porast zunanjih – neposrednih oblik energije (električnega toka in goriv) v primerjavi s kmetijskimi delovnimi močmi (ne pa z industrijskimi) in vprežnimi živalmi ter porast posredne porabe energije oziroma zunajkmetijskih oziroma predvsem agrokemikalije. Nanje odpade velik delež energije pri pridelovanju rastlin, medtem, ko se za izdelavo orodij, strojev ter specialnih naprav porabi le okoli 10 % vložene energije. V živinoreji pa nasprotno prevladuje neposredna poraba energije v obliki krmil, električnega toka in goriva. V celoti se je poraba drugih virov energije razen sončne močno povečala, v ZR Nemčiji n. pr. od l. 1950 do 1978 od 234 na 547.10¹² KJ. Delež energije od kmetijskih delovnih moči in vprežne živine se je v istem časovnem obdobju zmanjšal od 2/3 celotnega inputa na 4 %. Nasprotno pa se je petkrat povečala praba kuriv, goriv in električnega toka. Količina posredne energije za izdelavo strojev krmil in agrokemikalij pa se je podvojila.

Nadalje ugotavljamo rastočo specializacijo pri uporabi energije. V kmetijstvu se sedaj uporabljajo vse oblike energije, ki so na voljo v modernem industrijskem svetu na specializiran in dopolnjujoč način. S tem pa se je kmetijstvo intenzivno vključilo v energetiko celotnega narodnega gospodarstva in je postalo odvisno od nje. Sicer ostaja energetska bilanca kmetijstva pozitivna zaradi količinsko velikega pomena sončne energije. Toda izraba te energije je čedalje bolj odvisna od drugih virov energije. Zaradi čedalje večje porabe drugih virov energije (ne sončne) se je razmerje med inputom in outputom pri pridelovanju rastlin zožilo na 1 : 2 do 1 : 5, v živinoreji pa na 1 : 0,3 do 1 : 0,4. Seveda pri tem ne smemo razmišljati zgolj v energetskih enotah, pridelki rastlin in živalski proizvodi vsebujejo prehransko izjemne kakovostne sestavine, ki jih energetsko ne moremo oceniti. Vendar pa tudi ob omenjeni posebnosti ne moremo prezreti, da kmetijske panoge niso več v glavnem usmerjene na optimalno izrabo doma »pridelane« energije, temveč tiste, ki prihaja od zunaj. Kmetijstvo se je energetsko usodno povezalo s celotnim narodnim gospodarstvom in vsi klici in prizadevanja po vrnitvi na staro tega dejstva ne bodo mogli spremeniti.

Prav v zadnjem času pa se nakazuje nova, **četrta faza** energetskih tokov v kmetijstvu. Po eni strani v vseh panogah pridelovanja rastlin in reje živali poraba neposredne in posredne energije raste in se specializira. Po drugi strani so začeli raziskovati možnosti izboljšane izrabe energije n. pr. z večanjem fotosintetske sposobnosti rastlin z zlahtnenjem in izboljšanimi načini pridelovanja, z varčevanjem (specialna in optimalna izraba) in ponovnim pridobivanjem (recycling). Toploto mleka in navidezne odpadke pri pridelovanju rastlin in reji živali ponovno odkrivamo kot vire energije na kmetijskem obratu. Vendar bo dolgo trajalo in bodo potrebna velika denarna sredstva predno bomo na ta način pridobili znatnejši delež celotne v kmetijstvu potrebne energije.

SPREMENJENA BILANCA SNOVI V AGRARNI KRAJINI

Vzroki za spremembe bilance snovi temeljijo na aktiviranju, spremembi, novih kombinacijah in sintezi snovi; so lahko naravnega ali družbenega izvora. V tem procesu človek postopoma prehaja od spremljevalca v zavestnega oblikovalca kmetijske snovne dinamike. Družbene proizvodilne sile pa pridobivajo v primerjavi z naravnimi čedalje večji pomen. Količinsko dinamike snovi, v agrarnih proizvodilnih sistemih

v različnih naravnih in družbenih razmerah še nismo ovrednotili. Lahko pa na splošno razlikujemo štiri faze v razvoju teh sistemov.

Z zemljiško odvezo (odprava tlake in drugi ukrepi, ki jo spremljajo) so odpadle odločilne ovire za aktiviranje proizvodnih potencialov znotraj kmetijstva. To je pomenilo razširitev obsega kmetijskih zemljišč, njihovo boljše obdelavo ter večanje števila delovnih moči. Kakovostno pa je aktiviranje proizvodnih potencialov pomenilo uvedbo novih pridelovalnih sistemov, (okopavine v okolbarju), z delono novimi kultiviranimi rastlinami (detelja, industrijske rastline itd.) in individualno organizacijo pridelovanja na kmetijskih obratih (brez obveznega poljskega reda). Marsikje po svetu, manj pri nas na Slovenskem, so z melioracijami in uravnavanjem vodotokov dosegli veliko povečanje in intenziviranje kmetijskih zemljišč. Presnovni krogotoki so se temu ustrezno povečali in intenzivirali. Pridelovanje industrijskih rastlin in številne sorte so omogočile veliko snovno pestrost. Naloge kmetijskih proizvajalcev so bile predvsem v tem, da so aktivirali snovi znotraj posestva, in da so njih dinamiko skrbno spremljali in pospeševali. Pri organizaciji krogotokov snovi v kmetijstvu pa so naleteli na tri načelne probleme:

- specializacija kmetijske proizvodnje je bila mogoča le z ekstenziviranjem

- prenos snovi iz obrata v mesto (oziroma do porabnikov, brez nadomestila je omogočil le misel na ravnovesje snovi, ne pa na njihovo kopičenje, oziroma obogatitev.

- krogotok snovi je bil v kmetijstvu poleg rodovitnosti zemlje in naravnih razmer predvsem odvisen od velikosti posestev in delovne intenzivnosti.

Teh ovir ni bilo mogoče odstraniti v okviru kmetijskih obratov in znotraj kmetijske panoge zaradi splošno nizke tehnične ravni in političnih odporov proti prerazdelitvi kmetijske posesti.

V drugi fazi, ki je v razvitih zahodnih evropskih državah trajala do prve svetovne vojne, pri nas pa dejansko do druge in je pravzaprav prehod na tretjo, so se že začele kazati skromne posledice Sprengelove in Liebigove mineralne teorije. Intenziviranje krogotokov snovi je temeljilo še vedno v glavnem na aktiviranju internih proizvodnih potencialov. V naprednejših živinorejskih deželah se v tem obdobju začne reja z dokupljenimi krmili. V starem nemškem cesarstvu se je uvoz krmil v obdobju od 1896 do 1914 povečal za desetkrat. To je bilo seveda mogoče le zaradi modernih prevoznih sredstev.

Tretja faza krogotoka snovi v kmetijstvu se začne drugod po prvi svetovni vojni, pri nas pa po drugi. Njena glavna značilnost je proizvodnja velikih količin rudninskih gnojil. S tem se je odprla pot za intenziviranje pridelovanja rastlin neodvisno od živinoreje oziroma hlevskega gnoja. V času med obema vojnama (1936/38) so v Nemčiji uporabili enake količine hlevskega gnoja in rudninskih gnojil (računamo na čiste hranilne snovi). Količina snovi, ki je krožila znotraj enega pridelovalnega ciklusa, se je večala, ne pa njena pestrost. Razen tega so z izpopolnjenimi tehnikami izboljšali razmere na rastiščih. Za količino in sestav snovi kot tudi za čas njihove uporabe je v večjem obsegu kot prej, prevzel odgovornost kmetijski proizvajalec.

Po drugi svetovni vojni, pri nas pa pred približno dvajsetimi leti, se je začela zadnja, četrta faza, za katero je značilna uporaba fitofarmaceutskih sredstev. Medtem ko so prej (z izjemo nekaj redkih primerov) škodljivce in bolezni zatirali kvečjemu ročno, je sedaj bilo mogoče, da gojene rastline in njihov pridelek bolj ali manj neokrnjen obvarujemo za sebe. Fitofarmaceutska sredstva varujejo pridelke, preprečujejo njihovo in so v sedanjih razmerah bistveni predpogoj za uporabo večjih količin gnojil, boljšega semena in bolj zmogljive tehnike.

Splošna posledica tega razvoja bilance snovi v kmetijstvu so rastoče količine hranilnih snovi – čedalje večji odmerki rudninskih gnojil. S tehničnim napredkom raste selektivnost sredstev in pestrost snovi. Z rastočo selektivnostjo so snovi v snovni bilanci čedalje bolj specialne. To se izrazito kaže v možnostih obstoja živinorejskih obratov brez zemlje in obratov rastlinske proizvodnje brez živine. Toda tudi specialno intenziviranje obratov z rejo živali in pridelovanjem rastlin kaže izrazita znamenja specializacije. To velja zlasti za oblikovanje kolobarjev. Kolobarji niso več »združba porabnikov« in neobhoden okvir za obilne pridelke, temveč »biotična prisila«, ki je napoti skrajno specializiranemu in močno intenzivnemu poljedelstvu. Rastoča specialna raven intenzivnosti je mogoča šele z rastočo integracijo za kmetijstvo potrebnih snovi v snovno dinamiko drugih gospodarskih panog. Opozoriti moramo na to, da je do četrte faze bistveni cilj pri oblikovanju bilance snovi bil v tem, da so optimalno izrabili rastišče v prid gojenih rastlin. Z uporabo regulatorjev rasti in rastlinskih hormonov pa se od srede sedemdesetih let poskuša prilagoditi gojene rastline spremenjeni bilanci snovi.

Zaradi rastočega dovajanja snovi, večje pestrosti, večje selektivnosti in rastoče regionalne in panožne integracije se spreminjajo težišča kmetijske bilance snovi. V tem zadnjem obdobju so prešla od kmetijskega obrata h kemijski in drugi znanosti, k industriji povezani s kmetijstvom in k državni agrarni politiki. Spremenile pa so se tudi funkcije udeležencev tega procesa. Tal ne presojamo zgolj po njihovi rodovitnosti in razpoložljivosti hranilnih prvin, temveč tudi po tem ali so sposobna snovi, ki ne izvirajo iz tal, glede količine in časa, posredovati gojenim rastlinam (transformacijska funkcija). Gojene rastline pa po drugi strani presojamo tudi po tem, če prenesejo spremenjene zahteve in možnosti bilance snovi.

Nujno potrebno je dolgoročno, bolj kot doslej, izrabiti biološko tehnični napredek, tj. med drugim tudi samoregulatorijske mehanizme rastlin. Nadaljnje večanje pridelkov bo mogoče z izboljšavo proizvodnih sistemov, z uporabo bioregulatorjev in z zlahtnenjem novih tipov rastlin. Izboljšave v daljnji prihodnosti pa bi lahko pričakovali od povečanja fotosintetične aktivnosti rastlin.

Ta razmišljanja nakazujemo, da bo po daljšem obdobju v bistvu monofaktorialnih izboljšav v agroekosistemi v naslednji etapi šlo za oblikovanje sistemov, ki jih ne bo močno uravnavala narava, temveč bolj družbeno pogojeni krogotoki snovi. To bo potrebno predvsem zato, ker enostranske mehanične ali kemično-tehnične posege lahko preveč ogrožajo biotična in klimatska tveganja.

Dopisujte v HMELJARJA